



دبورا پوند
ریچہری روزنامہ قازنیا سے ریہہ خود
وہر گنہان ژ فارسی

بورہان یحییا



رئبهرى
رؤژنامه قانىيا سهربه خو

رئبهرى
روژنامه قانىيا سهر به خو

دبورا پوتر

و. ژ فارسى بو كوردى

بورهان يه حيا

و. ژ ئینگلیزی بو فارسی: نقیسه رین ده ز گه هی **Ava**

ناقەرۆك

- پېشە كىيا نقيسەرى ۹
- پېشە كىيا وەرگىرى كوردى ۱۳
- بەشى ئېكى ۱۷
- نووجە چىيە؟ ۱۹
- جۆرىن نووجەبى ۲۵
- نووجە ژ كىقە پەيدا دبىت؟ ۲۷
- رۆلى رۆژنامەفانى ۳۳
- بى لايەنى و دادپەرورەرى ۳۶
- بەرھەشكەرىن نووجەبان ۳۹
- بەشى دووى ۴۷
- بەرھەشكەرىن نووجەبى ۴۹
- شەش پرسیار ۵۲
- نیرین ۵۴
- قەكۆلین ۵۷
- ژیدەر ۶۰
- چاقىكەقتن ۶۴

۷۲ شیواز و رینمایین کاری.
۷۶ دروستیا کاری.
۷۹ بهشی سییی.
۸۱ گه‌هاندنا نووچهیی.
۸۳ سه‌روکانیا چیرۆکی.
۸۸ دارشتنا نووچهیی.
۹۲ دستپیکرنا نووچهیی.
۹۵ پینکهااتا راپۆرتی.
۱۰۰ دووماهییا راپۆرتی.
۱۰۲ پینکفه‌نانا راپۆرتی ب کهسه‌کی.
۱۰۵ گووتین کهسان.
۱۰۸ هژمار و ژماره.
۱۱۳ بهشی چواری.
۱۱۵ دارشتنا نووچهیی.
۱۱۸ کیشه د ناؤ رۆژنامه‌یه‌کی دا.
۱۲۰ کیشه د ریکخراوین نووچهیی رادیۆ/ تیله‌فریۆنی دا.
۱۲۱ رۆلی نغیسه‌ری.
۱۲۳ دارشتن و پیداجوونا بابه‌تی.
۱۲۶ راهینه‌ری.
۱۳۱ مانشیت نغیسینین لاوه‌کی و خالین به‌رچاؤ.
۱۳۷ نه‌خشه و وینه.

۱۴۱	سەرپەرشتى
۱۴۵	بەشى پېنجى
۱۴۷	رادىو، تېلەفون و ئەنتىرىت
۱۴۹	جۆرىن جوداين راپورتىن رادىو و تېلەفونى
۱۵۱	دارشتنا رادىو و تېلەفونى
۱۵۷	دەنگ
۱۶۰	وتىنە
۱۶۲	بەرنامەين نووچەبى
۱۶۴	نووچەبىن ئەنتىرىت
۱۶۶	جۆرىن جوداين راپورتىن ئەنتىرىت
۱۶۸	دارشتن بان نفىسىن ل ئەنتىرىت
۱۷۱	بەشى شەشى
۱۷۳	رۇژنامەفانىيا تايەتمەند
۱۷۶	شارەزايى بين پەيامنيرىن تايەتمەند
۱۸۰	دەولەت و سىياسەت
۱۸۴	كار و ئابور
۱۸۷	ساخلىمى، زانست و ژىنگەھ
۱۹۱	پۇلىس و دادگەھ
۱۹۴	راپورتا وەرزشى
	پرسىيارىن كو دققت رۇژنامەفان دوەرگرتنا رايگشتى دا پرسىيار
۱۹۷	بكەت

۱۹۹ به‌شی هه‌فتی
۲۰۱ پره‌نسیپ ره‌وشتی و قانونی
۲۰۴ پیگیرین قانونی
۲۰۷ بریاردانا ره‌وشتی
۲۱۱ کۆمه‌کا قانونین ره‌فتارناسی
۲۱۳ بنه‌مایین پیدئین ره‌فتاری
۲۱۷ دابونه‌ریتین جفاکی
۲۱۹ بابه‌تین قانونی
۲۲۳ ژنده‌رین رۆژنامه‌فانی

پيشه کيا نقيسه ري

روژنامه فاني ژ لايه کي فہ پيشه و ژ لايه کي دي فہ ته کنیکه زي، چونکو روژنامه فان ژ شاره زايين تايه تمه نديي مفای وهر دگرن و ب هنده ک پره نسيين تايه ت فہ گريداينه. لهوا چ تشته که پيشه يا روژنامه فانيي ژ پيشه يين دي وه کو نو شداري و پاريزه ري کو نه وژي دشين بغي شيوه ي پيناسه بين، جودا دکه ت؟ بهلکي بهر چا فترين جوداهي دنافه را کاري روژنامه فانيي و پيشه يين دي“ نه و رولي تايه ته کو راگه هاندني نو وجهي دناؤ جفاکه کي دا دگيرن.

راگه هاندنا نازاد هه ردهم رولي ئوکسيژني بو ديمو کراسيه تي پهيره و دکه ت. چونکو چ ژ وان بي لايه ني دي نه شيت بژيت. نقيسه ري سياسي فهره نسي، نه لکسي دو توکويل ل ده مي سهره دانا خوه دا بو نه ميرکايي بهري ۲۰ سالان، ديسان هه ر نه ؤ رول و گرنگيه بو راگه هاندني ديار کريه. ناقبري نه فہ نقيسا: “بيي ديمو کراسيه تي دشيان دا نينه روژنامه يين ژ راستا هه با، و بي روژنامه، ديمو کراسي نابيت”. هه ر ژ وي ده مي هه تا نوکه، راستيا في گوتني د گه له ک وه لاتين جيهاني دا هاتيه پشتر استکرن. هه موو جوړين ديمو کراسيه تي“ يين چه سپاندي و يين نوو چيکري، گريداينه ب رازيوون و په سه ندکرنا وه لاتيني

هشيار، و راگه هاندنن نووچه ي ژيده رين سهره كيبن وهر گرتنا وان پيزانينان كو وهلا تيان بو ههلسه نگاندا حوكمه تي بيدفي بي ههيه.

بو پشتر استكرنا في بزافي كو روژنامه فان دشين فان پيزانينان بگه هينه وهلا تيان، گه لك وهلاتان پشته قانين قانوني بو راگه هاندنا نازاد دابنكرينه. بو نمونه ل نه ته وويين نيكرتوين نمريكا، روژنامه فاني پشه يا نيكانه يه كو نافي وي دستوري وهلا تي دا هاتييه، و ل دور في باه تي ديار دكه ت: "نايت كونگريس (پهرله مان) چ جوړه قانونه كي په سهند بكه ت... كو نازاديا دهربريني يان نازاديا راگه هاندني سنوردار بكه ت." ههر وهك توماس جيفرسون، سيه مين سه رو كي نمريكا، ل سالا ۱۷۸۷ي نفيسايه: "ب بهر چاقوه رگرتنا هندي كو بنياتي دهوله تا مه گريدايه ب مافي دهنگدان و بوچونا خهلكي، نيكه مين نارمانج دفيت پراستنا في مافي بيت، و نه گهر ههليزارتن د دهستي من دابا" كا نايا دهوله تا بي روژنامه ههبيت، يان روژنامه يا بي دهوله ت، ههر نيكسه ر دا ههليزرتي دووي زيگرم."

روژنامه فان د جفاكي نازاد دا نه ب تي خوداني پشته قانبيه كا قانونينه، بهلكو هندهك بهرپرسياري زي هه نه. د هندهك وهلاتان دا، نهؤ بهرپرسياره تيبه هاتييه دهستيشانكرن، و د هندهك وهلا تين دي دا ب شيويه كي نه نيكسه ر هاتينه دياركرن، لي ههر هه موو پتريا جاران د هه موو خالان دا، نيگه هه كي نيكرتي ديار دكه ن: روژنامه فان بو ناگه هداركرنا وهلا تيان، بهرپرسياره تيبا وان نه وه

پيڙائينين دروست بگههين، و ب پاراستنا نه لايه نگرين، و سهر به خوهيبي، و بي مائيتي کرنا دهستين کارتیکه رين دهر فله هاتبنه فه گوهاستن.

ل هه موو جفاکين نازادين جيھاني، دوزگه هين نووچھي روله کي دي وه کو چاقديرين بزاقين دهسته لاتا سياسي و دادوھرييا وه لاتي ب ستووي خوه فله دگرن، بو گه رهنتي کرنا في چندي کو نه ته وه يان ههر تشته کي دي زيده هي نه و شيان نه بن مافي کيمينه يان پيشيل بکن. نه وان برپار دايه وه کو سهر بازين ديؤ کراسيه تي ب رازيبون دگل هندي کو خوه بکنه دهنگي وان که سين چ که رسته يه ک بو گه هاندنا دهنگي خوه نين" کار بکن. فينلي پيتير دؤن نفيسهر و پيڙانکچي نه مريکي چهرخي نوزدي، ل سهر ده مه کي نه فو بوچوونه هه بوو کو نه رکي په يامنيون "نارامکرنا که سائين ره نجديقي و تیکدانا که سائين به رزه وه ندخوازه". لي نه رکي سهره کي روژنامه فانان ل جفاکي نازاد ب بوورينا چندين جيلان چ گوهورينه ک ب سهر دا نه هاتييه. ل دووماھييا چهرخي بيستي، گروپه کي ناکنجي ل نه مريکايي ب نافي کومسيونا روژنامه فانان، رابون ب نه نجامدانا راپرسينه کي ل دور سالوخته تين شاره زايين پيشه يا وان، گه هشته فان نه نجامان: " نارمانجا سهره کييا روژنامه فانان گه هاندنا په يامه کي دروست و باوه رپيکرييه، کو وه لاتي بو نه نجامدانا بزاقان دناؤ جفاکي خوه دا پيدفي پيه نه".

نه فو پرتووکا ربه راتي، پيشه کييه کا کورت ل دور پره نسيپين سهره کين کاري روژنامه فاني، ههروه که نه و شيوازي ل ناؤ جفاکين نازاد دا بکارديت " نيشانددهت. جوړه ک ژ روژنامه فانان کو بزاقی دکهن کونترولي ل سهر راستي

بکەن نەکو بۆچوونا خوہیا کەسوکى. لى د ناڤ وان رۆژنامەيىن کو دارشتن و ریکخستن ب شيوهيه کى سەرکەفتى دهيتە ئەنجامدان، بۆچوون گريڊايينه ب ستوونا پيشه کيى يان ستوونين تايهت ب بۆچووونين وهلاتيان سنوردار کريه. ئەڤ شيوازى رۆژنامەفانيى، شيوازه که کو من بخوه بۆ ماوهيى ۲۰ سالان وه کو پهيامنير و نفيسەر کارپيکريه، و ديسان شيوازه که کو نوکه ئەز ل سهقايين شارهزايين کارى ل ئەمريکايى و ل هه موو جيهانى بۆ فيرخوازين خوه دييژم. ئارمانجا من ئەوه ريپهره کى ب مفا و کارپيکەر پيشکيش بکەم، کو هه موو رۆژنامەفانان بهرهڤ هندی بهت باشت خزمه تا جفاکى ئەو تيدا کار دکەن بکەن.

پيشه‌کيا وەرگيرى كوردى

رۆژنامه‌فانى پيشه‌يا ئاسته‌نگان و گرتنه‌به‌را رييڤن رزگار بوونه ژ وان. هه‌لبه‌ت ئە‌ف ئاسته‌نگين هه‌نى و رزگار بوون ژى، ژ وه‌لاته‌كى بو وه‌لاته‌كى دى ل گور ريژه‌يا نازاديا راده‌برينى ده‌ينه‌ گوهرين. رۆژنامه‌فانى ل وان وه‌لاتان ره‌سه‌ناتيا خواهه‌يه و پيشه‌يانه‌ كارى خواهه‌ئه‌نجامده‌ن مايتيكرين دهره‌كى ژ هه‌ر ره‌نگه‌كى نه‌بييت. فى پيشه‌ى ته‌كنيك و ريئماين خواهين تايه‌ت هه‌نه و فه‌ره هه‌ر رۆژنامه‌فانه‌ك پيژانين ل سه‌ر هه‌بن و به‌رده‌وام و ب پراكتيك فان ريئمايان بكاربينيت، داكو بيته‌ پشه‌ك ژ ميشكى وي رۆژنامه‌فانى. رۆژنامه‌فانى نوكه‌يى به‌ره‌ف تايه‌تمه‌نديى دچيت و د فى تايه‌تمه‌نديى ژى دا، رۆژنامه‌فان ب ئاستى خواهى پيشه‌يى ده‌ينه‌ پۆلينكرن. تووره‌بوونا جفاكى ژ ده‌سته‌لاتى ب هه‌بوونا رۆژنامه‌فان نازاد دى گه‌له‌كا كيم بيت و ئە‌گه‌ر هه‌بيت ژى دى ب شيوه‌يه‌كى جوان و ريكخستى بيت، بى كوچ زيان ل دوو ف دا به‌ين.

رۆژنامه‌فان دقيت بشيت هه‌موو تشتان بيژيت، لى نافراندى نه‌كه‌ت و زيانى ب ئاسايشا نه‌ته‌وه‌يا وه‌لاتى خواهه‌نه‌گه‌هينيت. نه‌بوونا دستوره‌كى نفيسى ل ده‌زگه‌هين راگه‌هاندنى بو ريكخستنا كارى ب شيوه‌يه‌كى هوور و پيشه‌يانه‌،

بهره‌لایی د کارکردنی دا په‌یدا دکت، له‌وا ئه‌و ده‌زگه‌ه دی ژ ریکا خوه‌یا
پیشه‌یی ده‌رکه‌فیت و نه‌شیت نارمانجین روژنامه‌فایا سه‌ربه‌خوه بجه‌ بینیت، دیسان
دی رووی روژنامه‌فانیی نه‌شرین کت و ئه‌فه دی زینای ب هه‌موو ده‌زگه‌هین
راگه‌هاندنی گه‌هینیت، ئه‌فجا ده‌زگه‌هین دی چهند پیشه‌یی ژی بن.

روژنامه‌فان ئه‌گه‌ر بشیت ل په‌یمانگه‌ه و زانکو‌یین روژنامه‌فانیی بخونیت
باشه، لی نه‌بتنی بو وه‌رگرنا باوه‌رنامه‌یی بیت به‌لکو بو فی‌ربوونا کاری و ل گور
حه‌زا خوه فی‌ی پیشه‌ی بخونیت و ل دوو‌ف دا بشیت ب شیوه‌یه‌کی پراکتیکی
کاری خوه ئه‌نجامده‌ت. خواندن مه‌رجی سه‌ره‌کی نینه بو هندی بیه
روژنامه‌فانه‌کی زیره‌ک، چونکو روژنامه‌فانی پیشه‌یه‌که حه‌ز و شاره‌زایی بو دقیت
و ئه‌و په‌یامنی‌ری سه‌رکه‌فیتییه‌یی ب دروستی رامانا پیشه‌یا روژنامه‌فانیی دزانی‌ت و
به‌یاهه‌کی مه‌زن دده‌تی. به‌شداربوون د خولین فی‌ربوونا پیشه‌یا په‌یامنی‌ری گه‌له‌ک
مفایین خوه هه‌نه، لی دقیت ماموستایی خولی روژنامه‌فانه‌کی دناست دابیت و ب
بلندبوونا ناستی په‌یامنی‌ری ناستی خولان ژی به‌ینه گوه‌ورین.

وه‌رگیرانا فی‌ی پرتوکی بو هندی بوویه، پیزانینن پیشه‌یا روژنامه‌فانیی ب
شیوه‌یه‌کی گشتی و ب تاییه‌ت په‌یامنی‌ری پتر به‌رچا‌ف بکه‌ین داکو ئه‌م هه‌موو
پیشه‌ییانه ئه‌رکی خوه بجه‌ بینین و ب دروستی رامانا روژنامه‌فانیی وه‌رگیرین.
گه‌هاندنا نووچه‌یی بو خه‌لکی ب ری‌یا ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنی ئه‌گه‌ر هوورانه،
راستیانه، پیشه‌ییانه و بی‌ لایه‌نگیری نه‌بیت، دی رووی روژنامه‌فانیی د چا‌فین
جفاکی دا شیلی کت و ئیدی خه‌لکی باوه‌ری ب په‌یامنی‌ران و ده‌زگه‌هین وان

نامينيت. ئەڤ پرتووكە ژ هەفت بەشان پيكدەيت و هەر بەشەك لايەنەك پيشەيا
رۆژنامەفاني بەرچاڤ دكەت و ب هوورى ل سەر شيوازي كاركرن د وي بواري
دا دئاخفيت، بو هندی كار ريکخستى بيت و هەر كەسەك ئەركى خوه ب
دروستى بجه بينيت بو هندی كارين وي بنه ريکخوشكەر بو كارين هەفالىن ل
دووڤ وي دا و دەزگەهى خوهي راگه هاندنا ب نافه كى زيهاى و روويه كى سبي
نيسا جفاكى خوه بدن.

بہ شیءٌ نیکٌ

نووجه چييه؟

چيدبيت بهرسقدانا في پرسيارى كاني (نووجه چييه؟) يى ديار بيت. نووجه روودانه كا نوويه“ روودانهك كو يى دچييونى دا. نه گهر بو فورهنگين زماني بزفرين، دى بينين كو نووجه وه كو (شروقه كرنا روودانين في دووماهيه، يان پيرانيين في دووماهيه يين كيم كهسان زانيبيت) هاتيه پيناسه كرن. لى پشكه كا مهزن ژ وان تشتين ل جيهانى رووددهن بو ناؤ روژنامه يان يان نووجه يين راديؤ و تيله فريونان ناهينه فه گوهاستن.

پا لقيره چ تشته دبته نه گهرى هندى كو روودانين تايهت، گرنگيا بيدفيوونا به لافكرنى وه ربگرن؟ بهرسقا دروست نه وه كو كومه كا فاكتهران كارتيكرا خوه د في چهندي دا هه نه. ب شيويه كي گشتى نووجه، په يامه كه كو بو وان كه سين في نووجه ي وهردگرن (مخاطب) گرنگ بيت و سهرنجا وان رابكيشيت، لهوما نهو تشقى ل بوئوس نايوس گرنگيا خوه هه يه، چيدبيت ل وهلاتى باكؤ ههر نووجه نه هينه نياسين. په يامنيؤ ل دووؤ گهلهك (فاكتهرين گرنگين نووجه يى) كو ل خوارى هاتينه دياركرن، دى بريارى دهن كو كيژ نووجه يى به رههؤ بكن.

خزمه تگوزاری، نه شیت نووچه یه کی مهزن بیت، لی ب تی ئەو نه بیت کو ئەو
برینه بوویه ئە گەری ئەمانا کارهبا باژیره کی مهزن بو نیریکی چەند دەمژمیره کان.

نیریکیوون

ئەری روودانەك ل نیریك جهی ئاکنجیوونی پەیدا بوویه، یان ئاکنجیین
دەفەری دەست دگەل هەبووینە؟ کەفتنا فرۆکە یه کی ل فەرەنسای، دشیان دایه
بیتە مانشیتە کی نووچه یی ل پایتەختی وی پاریسی، لی وەسا ناهیتە پشبینی کرن ل
سوئیسرای پەيامەك بو لاپەری ئیکی بیت، لی ب تی ئەو نه بیت کو ئاکنجیین فی
وہلاتی دناؤ فرۆکەیی دابانە.

گەنگەشە

ئەری وەلاتییان ل دۆر فی بابەتی بوچوونین هەقدژ هەنە؟ سروشتی مرۆقان
وەسایە کو ل دۆر وان بابەتین گەنگەشە، توندی و تیکچوون تیدا پەیدا بن
هەستیاری و دووچوونا وان دکەن. خەلك حەز دکەت لایەنگیریا گرۆپە کی
بکەت و ببینیت کا کیژ گرۆپ دی سەرکەفتی بیت. فیکچوون ل هەموو دەمان

ب راما نا بهرام بهر بوونا بۆچوونا كهسه كى بهرام بهر كهسه كى دى نينه. روودانين وه كو رويبرويبوونا نۆشداران كو بهرام بهر جوړه كى نه خو ه شيى راوه ستيا نه، يان وه لاتين نهرازى بهرام بهر قانونه كى ژى هر ديسان وه كو فيكچوون دهينه قه له مدان.

مه زنا هيا نووچه يى

نهرى كهسه كى بهر نياس د روودانى دا هه يه؟ چالا كى يان كيشه يين روژانه يين ژيانى ب ناماده بوونا كهسه كى بهر نياس وه كو سه روك وه زيران، دشيان دا يه بو نووچه يى بهينه گوهورين؟ نووچه يى كهفتنا فروكه يه كى ل پاريسى نه گهر هات و موزيكنهن يان هونه رمه نده كى مه زن تيدا با، ل وى دهمى دا بو نووچه يه كى باش ل هه موو جيهانى هينه گوهورين.

ناخفتن ل دور نووچه يى

نهرى ناكنجيين فى دهفهرى ل دور نووچه يى دناخفتن؟ هر وهك گوته كا نافدار: "نه گهر سه يه كى له قهك ل مروقه كى دا، نهفه نووچه يه كى گرنگ نينه" لى

ئەگەر ھات و مرزقەكى لەقەك ل سەيەكى دا، ئەقە دى بىتە نووچە! "گۆتارېن بى
 وېنە (استثنائى) و ژ نىشكە كىقە، دى سەرنجا سروشتىيا وەلاتىيان راكىشىت.
 نووچەبوون يان نووچونەبوونا روودانەكى، دىسان ب پىكھاتا لايەنى وەرگرى
 ژى گریداىيە. بىتى جھى ژيانا وان نىنە كو گرنگ بىت، بەلكو دقېت بزىنن كا چ
 جۆرە وەرگرن (مخاطب). گرۆپېن جوداين خەلكى خودان شىوازين جوداين
 ژيانى و دىسان گرفتېن جودانە، ئەقە دىتە ئەگەرى ھندى ھەر ئىك ژ وان ھەز ژ
 جۆرەكى نووچەبى بکەت. بەرنامەيەكى رادىوياً نووچەبى، بۆ وەرگرن گەنج،
 دىشان داىە ھندەك نووچەبىن گریداىى ب ستېرېن مېوزىكى يان وەرزشى بن. لى
 ئەقە جۆرى نووچەبى د ناؤ رۆژنامەيەكا بازرگانى دا بۆ وەرگرن ناقسالچووبى و
 زەنگىنتر كارتىكەر نابىت. چىدبىت نووچەيەكى ل دۆر تاقىكرنا دەرمانەكى ب
 شىوہى تىست ل گۆفارەكا پزىشكى بەلاؤ بىت، چونكو ھزر دەھىتەكرن سەرنجا
 خويندەفايېن نۆشدار بۆ فى بابەتى بەھىتە راكىشان. لى ئەگەر ئەقە دەرمانە بۆ
 چارەسەركرنا جۆرە نەخوشىيەكا دەستنىشانكرى نەھاتىتە چىكرن، پترىيا
 رۆژنامەبىن دەقەركى دى خوە ژ بەلاؤكرنا وى دەنەپاش.

رۆژنامەيەكا دەقەركى كو ئەنجامېن تاقىكرنى ل وىرى بىن دەھىتە ئەنجامدان،
 چىدبىت گرنگى بى بابەتى بەدەت. دەزگەھىن نووچەبى خزمەتگوزارىن جقاكى
 وەكو كارى خوە دزانن، لەوما نووچە ژ وان پىزانىنان پىكھاتىيە كو خەلك ژ بۆ
 بووراندىنا ژيانا رۆژانە و دىسان وەكو وەلاتىيەكى كارىگەر ل وەلاتەكى وەسا بى
 خەلك لى سەروەر، دقېت ناگەھ ژ نووچەيان ھەبىت. لى پترىيا دەزگەھىن

راگه هاندنى جۆره پيشه يه كن كو بۆ بهرده وامبونى، پيدئى ب پشته فانييا درافينه، لهوما نووچهيين خودان مانشيئين سهرنجراكيش بۆ راكيشانا سهرنجا وه لاتييانه: ئەو چيروكيين كو سهرنجا وان ب تئى بۆ هندی دزفريت كو خهلك ههز دكهت ل دۆر وى پيزانينان وهربگرن. ئەؤ ههر دو سالوخهت ژ بۆ پيدئياتى، نابيت ههفدزى ئيكبن. دراستىي دا هندهك ژ چيروكيين به لاقبووى د روژه كى دا، ههم بى گرنگ و ههم بى سهرنجراكيشه. لى گهله كا بهر به لاقه كو پترىيا ده زگههين راگه هاندنى، نووچهيين خوه بۆ دو گروپين نووچهيين گرنگ و نووچهيين چيروكى دابهش دكهن.

جوړين نووچه يی

نووچه يی گړنگ دراستی دا نووچه يی روژيیه. ئەڤ نووچه يی هەنی هەر ئەو بابەتین کول لاپەری ئیکي یان سەری هەر لاپەرە کي دھینە دیتن، یان هەر ل دەستییکا بە لاقبوونا نووچه یان ئەم گوهدارییا وان دکەین. بۆ نمونە پتیریا بابەتین نووچه يی گړنگ ژ شەران، سیاسەت، بازرگانی و تالانان پیکدھین. راگەھاندنا مانگرتنا شوڤیرین باسان ل ئەڤرۆکە کو بووینە ئەگەری هندی ژمارە یە کا مەزن ژ نەڤەران بۆ گەهشتن ب جەي خوە یی کاری تووشی کیشە یان ببن ژ نووچه يی گړنگ دھیتە هژمارتن. ئەڤە نووچه یهکی نوویە و دی بیتە جەي گەنگە شەیا خەلکی و دی کارتیکرنە کا مەزن ل سەر لایەنە کي دەستیشانکری کەت. جفاک دڤیت هەر زوو فان پیزانینان وەربگریت، چونکو ئیکسەر کارتیکرنی ل ژیاننا روژانە یا وان دکەت.

خالا بەرامبەر، نووچه یە کە ل دۆر وەرز شغانە کي بەرنیاس کول خانبي چاڤدیری مەزن بوویە و چیدبیت تو بکە یە نووچه یە کي چیرۆکی. ئەڤ نووچه یە دی ب دلی خەلکی بیت و دیسان روودانە کا نەسروشتییه کو وەلاتی دی دگەل هەڤالین خوە ل دۆر فی بابەتی ناخفن. لی چ ئەگەرین موکوم نینن کو بە لاقکرنا وی درۆژە کي دیارکری دا بیت. ل دۆر فان پیناسە یان چیرۆکا ناڤبری دی کەڤیتە

د ناۋ خانەيا نووچەيىن چيروۆكى دا. پترييا روژنامە و گوڤاران، بەشپن تايەت ب لاپەرين جودا بو باهەتپن وەكو شيوازپن ژيانى، مال و خيزان، هونەر و مژوولاهيى ھەنە. روژنامەيىن مەزنت چيدبیت ھندەك بەشپن ھەفتيانە وەكو خوارن، ساخلەمى، پەرورده و ... ھتد بو وان تەرخان بکەن. مانشيپن سەرەكى، ئەگەرى ئيكانەيا جوداكرنا نووچەيىن گرنگ و يىن چيروۆكى نينن. دپترييا جاران دا نووچەيىن گرنگ و چيروۆكى ب شيوہيىن جودا دەينە نقيسين. نووچەيىن گرنگ پترييا جاران ب وى شيوہى دەينە دارشتن كو وەرگر(مخاطب) ب لەز پيزانينن گرنگ وەربرگريت. نقيسەرين نووچەيىن چيروۆكى باراپت د نقيسينا خوہ ب گوٲتا سەرھاتى يان نمونەيەكى دەستپكەن، داکو بشپن سەرنجا وەرگرى راکيشيت. ژبەر ھندى چيروۆك بو گەھشتن ب پەياما خوہ يا سەرەكى پيدفى ب دەمەكى پت ھەيە. ھندەك ژ نووچەيان ھەر دو جورين دارشتنان بخوہفە دگرن. نووچەيىن وەسا كو ھند ھەستيارين دەمى تيدا نەبن، لى پت تپھزرينى(تركيز) ل سەر باهەتپن كەسوكى بکەت، باراپت وەكو (نووچەيىن ديروۆكى) دەينە قەلەمدان. بو نمونە ئاريشەيا جفاكەكى بو بەرنگاربوون دگەل نەخوہشپيا ئايدزى وەكو چيروۆكەكى نووچەيى دەيتە ھژمارتن. نووچەيەك ل دۆر فەديتا شيوہيەكى نوويى چارەسەركرنا نەخوہشپين ئايدزى نووچەيەكى نوويە. گوٲتا نووچەيى چيروۆكى ريەكى باشە بو كيىمكرنا كارتىكرنا دابونەريپن جفاكى و كيشەيىن ئالوزين جفاكى و باراپت دناۋ وان دا ژ چيروۆكىن مروفايەتى، وەكو بازارگانىكرن ب مروٲان بكاردەيت. (جورين جودايىن دارشتنى ژى و دگەل ھوورائين پت د پشكا (فەگوھاستنا چيروۆكى) ل بەشى ۳ دى ئيخينە بەر فەكولپنى.

نووجه ژ کيفه پهيدا دبیت؟

“ کهسانین سیاسی د نازراندا
بابه تین کو بهری نوکه هاتپه
دهستیشان کرن، هتا د وان بابه تین چ
بهایی خوه یی نووجه یی نه بیت
شاره زای بدسته خوه ښه ټیناينه ”

په یامنیرو نووجه یان ژ جهین جودا بدسته ښه دینین. لی پتیریا چیروکان ب ریکا
ټیک ژ فان سی شیوه یین خوارۍ دهستدکه ښ.

- روودانین سروشتی
- چالاکیین ریکخستی وه کو هه څدیتن و روونشتین نووجه یی
- داهینانا په یامنیروان

روودانین سروشتی باراپتو بو نووجه یی، گرنګ دهینه گوهورین. بنشافوونا
به له مه کی، که ښنا فروکه یه کی، بیغه له رز، نه ب تنی ل ده می روودانی به لکو پشتی
چند روژ و هه څتیبیان ژی هدر بهایی نووجه یی لده ف دمینیت. چارچووقی نووجه
لی به لاف دبیت، ب نیریکبوون و ژماره یا وه لاتیین دچنه بن کارتیکرنا وی ښه
گریداییه. چیدبیت روودانین هاتنوچوونی یین کوژه ک کو روژانه ل پارسی
رووده ن، نووجه یه کی گرنګ نه بیت. لی روودانا هاتنوچوونی یا سالا ۱۹۹۷ ی

ل پاريسیٰ وه کو بابه ته کی نووچهیی گهلهك گرنگی نهب تنی ل پاريسیٰ بهلكول هه موو جیهانی هاته گوهورین، چونکو ئیک ژ قوربانین وی پاشایه کی بریتانیایی، دایانا بوو.

وهلاتین کو بهردهوام روودانین دلتهزین دینن، باراپتر په یوه نندی ب ده زگه هین نووچهیی دکهن. په یامنیو ژی ل دؤر فان روودانان باراپتر ل ده سته پیکی ژ که ساین وه کو پولیس، ناگرفه مراندن یان هه وار هاتی پیرانینان بده سته خوه فه دئین. ل هندهك وهلاتان ده زگه هین نووچه یان دشین کونترؤلا ئیکه مین په یوه نندی به رسفده ران بکه ن و پاشی هه ر ئیکسه ر په یامنیو بو جهی روودانی به نیرون دا کو بشین بینه که ساین ده سته پیکی کو پیرانینان ژ وی روودانی وه ردگرن.

د پتریا ژورین نووچه یان دا بهرچا فترین ژیده رین نووچه یان بهرنامه یی رؤژانه یین روودانین باژیری یه کو ژ هه فه یقینین دهوله تی، فه کرنا سه نته رین بازرگانی یان روودانین جفاکی پیکده یین. نه فه فه ره سته چالاکیان کو باراپتر (دوه فته رکا کاریا رؤژانه) دهینه نافکرن، د راستی دا بهایی نووچه یی نین، لی خاله کا باش بو په یامنیوین کو ل دوو فه نووچه یه کی دگه رن. په یامنیوین کو ب شیویه کی سروسقی جوړه کی دیار ژ ریکه ستن و ده زگه هان دادپوشن، دیسان وه کو په یامنیوین (ناوچه یی) ژی دهینه یناسین، بقی رامانی کو پتریا نه خشه یین چیرؤکین خوه ب ریکا لینیوین ب بهرنامه یین روونشته یین پاشه رؤژی بده سته دئین.

ئاگەھدارىيىن نووچەبى (اعلانات اخبارىة) ژ دشىن بىنە ژىدەرەكى باش بو نووچەبى، لى ئەوژى خالا دەستپىكى دەينە ھژمارتن. ب دەھان ئاگەھدارىيىن نووچەبى ھەر رۆژ ب رىكا پۇستى ئەلكترۆنى، فاكس يان ھەتا ۋەكو ۋىتە و فېدېۋىيەكى ب رىكا سەتەلايىتى دگەھنە ژۆرىن نووچەيان. پترىيا وان ژ لايى بەرپرس و ئازانسىن دەولەتى دەينە بەرھەفكرن، لى رىكخستىيىن مەزن دى ژ وان پىشەيىن تايەت و گرۆيىن سەربەخوۋە ژى پىزانىيىن فەرمى بەلاۋ دكەن داکو دەزگەھىن راگەھاندنى ئاگەھدارى چالاككىن خوۋە بگەن. چىدبىت ئاگەھدارىيە كا فەرمى ۋەكو نووچەبى كى چىرۆكى بەيتە قەلەمدان، لى ژبەركو ژ لايى كەسەكى ب ھەزە كا جودا و تايەت بو بابەتى ھاتىيە بەرھەفكرن، نەدوورە چىرۆك ب شىۋەبەكى تام نەھىتە فەگۋھاستن. چىدبىت ئاگەھدارىيىن نووچەبى ژ لايى گوتتا راستىيە دروست بن.

لى باراپت گوتتە كا ئەرىنى بوويە ل دۆر كەسەك يان رىكخستىنە كە كو د ئاگەھدارىيە دا ئىشارەت پىنھاتىيەدان. خوۋە ئەگەر ئاگەھدارىيا نووچەبى بەبىيە نووچەبى ژى ھەبىت، پەيامنىرىن شارەزا بەرى ۋى برىاردانا ۋى چەندى كو ئەف ئاگەھدارىيە بەبىيە خوۋە ھەبىە كو بىتە نووچە يان نەو؟ دەستپىكى دقئىت ژ راستىيا ۋى پىشتراستىن پاشى ب كرنا ھندەك پىرسىاران بگەھنە چىرۆكا راست و دروست. روودانىن كو بەرى نوكە ھاتىنە دەستىشانكرن ۋەكو خوۋەنىشاندان نەرازىبوونى د شىان دايە بو نووچەبى كى بەيتە گۋھورىن، لى دقئىت پەيامنىرى ھوشىارى ھندى بن كو نەبىنە ئامىرىن يارىيىكرنى د دەستىن وان كەسىن ئەف

روودانه پهیدا کرینه و وان دقیت روودانی وه کو هزا خوه بدهنه دیارکون. سیاستمه داران د نازاندنا بابه تین کو بهری نوکه هاتینه دهستنیشانکون، هه تا د وان بابه تین کو چ بهایی خوه یی نووچه یی نه بیت و هه تا د (چیکرنا دهلیقه یین وینه گرتی) بو راکیشانا هزا دهزگه هین راگه هاندنی شاره زایی بدهستخوه فه ئینینه. مه بهست پی نه و نینه کو دقیت په یامنی گرنگی ب فان روودانان نه دهت، لی ب تی پیدقیه بو گه هشتن ب چیروکا تمام، راپورتین تمامه کر زی به ره هه بکه ت.

پتریا روژنامه فانان دیژن کو ژیده ری باشترین چیروکی و ان چالاکی و ان یین ته کنیکینه. جاران نووچه یین بقی رهنگی ژ لایی که سانه کی نه نیاس کو چیدبیت ژ تشته کی تووره بووینه یان گازنده یه ک ژ تشته کی هه بیت، ب ریکا هه فدیته یین که سوکی، په یوه ندیین تیله فونی یان ئیمیلی بدهستدکه فن. هنده ک ژ دهزگه هین راگه هاندنی ب رژی بوچوونین نه ندامین جفاکی ل دور ناسی کاری خوه ب دانانا ژماره یه کا تیله فونی یان ئیمیله کی کو وه لاتی بشین په یاما خوه بو فریکه ن بدهستقه دئینن. په یامنی ده مه کی گه له ک بو چیکرنا په یوه ندییان دگه ل وان وه لاتیان دهن یین کو دشین هنده ک پیزانینان بو وان به ره هه بکه ن. (لدور پهیدا کرنا ژیده ران ب تیروته سه لی ل به شی دووی “گه هشتن ب چیروکی” به حس که یین.)

پهيامنير باراپتر ب لينيرين ب رهخودوران و گوهداريكرنا وان گوتن خهلك ل دور دناخفن، چيروكين نووچهيين⁽¹⁾ خوه پهيدا دكهن. نهو تشق هون ل جهي نهانجامدانا چالاكيين وهرزشي يان يان ل فرني هوه گوهد ليدين، چيدبيت بو چيروكه كا نووچهيي بهيته گوهورين. ل وي دهمي كو هون مژولي بهرهفكرنا نووچهيه كي نين ژ وان ولاتيئن كو دينن پرسيارى بكن ل ژيانا وان يان ل جهي تاكجيوونا وان چ چيدبيت و نهووره د وي گهنگهشهيه كي دا چيروكه كا نووچهيي بو هوه بهيته گوتن كو چ جارن هوه گوهد ليتهبوويه و كهسي ژى گرنكي پينهدايه.

بهلگه، پيرانين وهرگرتي و راپورتين گشتي ژى دشين بو چيروكين نووچهيين گهلهك باش بهيته گوهورين. پهيامنير دشين ژ وان ب مهبستا زانبا نهينيان يان گههشتن ب روودانهين نهچافريكري مفاي وهربرگن. نهو جوره ژ فان كاران پيدفي ب خوهمانديكرنه كا مهزنه، لي بهرهمين بدهستدكهفن، گهلهك جارن بهايي تهحمولا وان ههموو ناريشهيان هديه. لي ل وي دهمي كو پيرانين ب شيويه لي لهكترونيك دهينه فهگوهاستن، كار ب شيويه كي گهلهك ناسان دهينه بهرچا، لي يا هاتيه ديتن كو پهيامنير پيرانين كو ژ روژنامه بدهستدكهفن د بهرنامهيين ليگهريانا د ناو نهنرتيقي دا دئينه خوار داكو بشين گرنگترين پيرانين ژ ناو كومه كا نامار و ژمارهيان دا بدهستقهيين. بو نمونه، نهگر دشين دابايه

(1) News Features

فہرہ ستا وان کہ سین کو ب نہ گہریٰ لہزاتییا ترومیبللیٰ ہاتینہ سزادان ل جھیٰ
 میڑووی ب ناؤ بہرہہ ڈ بکن، دشیان دایہ بیته چیرۆکہ کا نووچہیی. ئەقہ ہەر
 ئەو ریکہ کو نانی ئیمنیز^۱، پەيامنیرا تیلەفزیونی مفاژیٰ وەرگرت داکو بزانیت
 شۆفیرەکیٰ باژیری کو ئەو ل ویریٰ دژیت دسیٰ سالین بووری دا ژمارەبە کا مەزن
 ژ سەرپیچین ہاتنوچوونی ئەنجامداینہ و ہەتا بوویہ ئەگہریٰ پەیداہوونا
 روودانہکیٰ کو تیدا شۆفیرەک گیانیٰ خوہ ژدەستدایہ، لیٰ چ جارن دەستوورییا
 ہاژوتنا وی نہہاتیہ ئیکسپایرکرن. پشتی قہ کۆلینین وی، بہرپرسین باژیری
 دانپیدان ب ہندی کرن کو ئەرکیٰ خوہ ب دروستی ئەنجام نہداینہ.

^۱ Nancy Amons

رۆلى رۆژنامه قانى

تەكنەلۆژىيىن نوو بۆ ھەموو كەسىن خودان كۆمپىوتەر ئەۋ دەلىقە رەخساندىيە كۆب رىژەيا مەزنىن ئازانسا دەنگوباسان نووچەيان بەلاۋ بكنە. لى سايتەك كۆب نەخشەيەكى باش ھاتىيە دروستكرن، بى بەرچاڭگرتنا شىۋازى دارشتى يان رىژەيا نووكرنا وى، باراپت ژىدەرەكى باوەرپىكرى بۆ نووچەيان ناھىتە قەلەمدان. راستى ئەو ە كۆب د جىھانەكا ئالۆز دا كۆ ئىدى نووچە ە كۆ كەرستەيەكى دەگمەن ناھىتە قەلەمدان، رۆلى رۆژنامه قانان پت ژ جاران گرنگىيا خوە ھەيە.

پەيامنېر بەرۋقازى وان كەسىن كۆب د بىاڧى كارى رىكلامى دا چالاكن و ئەو كەسىن ل پشتا كەسىن دى دئاخفن، پىزانىنان رىزبەندى دكەن و بەرى بەلاڧكرنا وان بۆ رايان گشتى، رىژەيا بەا و سەنگا وان دەھلسەنگىنىت. چىرۆكىن نووچەيى، چ نووچەين گرنگ و چ نووچەيىن پەيامى دڧىت دروستبن. پەيامنېر نەب تى پىزانىنىن پىدڧى بۆ ڧەگواستنا چىرۆكى كۆم دكەن، بەلكو دڧىت ژ راستىيا فان پىزانىنان بەرى بەلاڧكرنى پشتراستبن. پەيامنېر ھەر دەمى كۆ پىدڧى بيت پالپشتىيا خوە ددەنە پەيامنېر پلە ئىك و بۆ ھندى كۆ ژ راستىيا ڧى پەيامى پشتراستبن،

په یوه نډیې ب چه نډین ژینده ران دکهن و گهنگه شه یې دگهل وان دکهن، ژبلی هندهک نمونونه یېن کیم په یامنیږ ژینده ری سهره کیې خوه دیار دکهن داکو وهرگر بشین ریژه یا راستیا نووجه یې ب ههلسه نگیڼن.

لی رۆژنامه فانی مهزنتزه ژ به لافکرنا پیزانینین باوهر پیکری ب تی. ناگه همداری ژی چیدیت ل سهر راستیې په یدا بن، لی نهو راستیېن ب مهره ما کارتیکرنی سهر بوچوونا خه لکی دهینه به لافکرن. هدر وهک کو بهری نوکه ژی مه گوتی، که سانین شاره زا د بواری په یوه نډیېن گشتی دا ژی مفای ژ راستیان وهر دگرن، لی چیدیت ب تی روویه کی چیرۆکی نیشانبدن. ژ لایه کی دی فه په یامنیږ بزاقی دکهن کو ب وژدان و ته مام کاری خوه نه انجامبدن. نهو بزاقی دکهن چیرۆکه کا دروست و باوهر پیکری به لاف کهن کو تیرۆژکهک ژ راستیې نه کو ژ بوچوونین ویین که سوکی یان که سانین دی بیت.

جودا هییه کا دی یا د نافه را رۆژنامه فنانان و دهزگه هین دین گه هاندنا په یامی نهوه کو په یامنیږ بزاقی دکهن جودا و سهر به خوه ژ وان که سان بن یین کو په یامی ل دور چیدکهن. فه رمانبه ری په یوه نډیې گشتی کو بو دهزگه هی لی هاتییه دامه زراندن بابه تان دنقیسیت، گه لهک کیم رووبدهت کو ژ وان پیزانینان مفای وهرگریت کو روویې دهزگه هی خوه بو خه لکی کریت نیشانبدن. ژ لایه کی دی فه رۆژنامه فانهک بزاقی دکهن وینهی کی تمام هه تا نه گهر هه موو ژی نه ریڼی نه بیت بده ته دیار کرن.

پهيامنير ب تى ئەو كەرسته، بۆ قە گوهاستنا بۆچونين خوه يان پيرانينى
وهرگرتى ژ كهسانين دى نينن، ئەو راپورتى ب سەر شيويهى خوه بى رهسەن و
بى تىكه لكرنا وى ب بۆچوون يان گۆتگۆتكان به لاف دكەن و د بابه تين گريدايى
ب دارشتى ژى برپارين دروست وهر دگرن. بيل كلير^۱، ريقه بهرى جيبه جيكرنى
ل نيويورك تايمز^۲ ديپزيت كو (ئيك ژ نركين سهره كيپن پهيامنيرى زيده كرنا
دادوهر ييبه بۆ سهر پيرانينان).

پهيامنير بهر و قازى كهسانين ديين بهر هه فكه رين نووچه بى، د پنگا فا ئيكى دا
بۆ خهلكى ب وه فينه. د دستوورى رهوشتى مونترال گرت كانادا^۳ ل دور هندى
هاتيه كو: "مهز نترين داهاتى رۆژنامه يه كى، پاراستنا ئەمانه تيبه" بدهستقه ئينانا
ريزه كا بقى رهنكى بۆ پاراستنا ئەمانه تى ب زه همت بدهستقه دهيت و ب ناسانى
ژدهست دچيت. بۆ پاراستنا فى ئەمانه تى دقيت پهيامنير ب رژدى براقى بكن كو
خوه ژ سهره ده ريكرنا دگه ل جورين جوداين بۆچوونا پاريزن، چ راستيه ك بۆ
ههبيت يان هوسا هاتيبته ههلسه نگاندن. (د بهشى^۷ ۱۵ ل ژير ناڤى (رهوشت و
قانون) دى پتر سهر فى بابه تى ئاخقين.)

^۱ Nancy Amons

^۲ The New York Times

^۳ Canadas Montreal Gazette

بی لایه‌نی و دادپه‌روه‌ری

تیگه‌هی بی لایه‌نی دپه‌یامنی‌ری دا به‌ری نیژکی چه‌رخه‌کی د ره‌نگدانه‌شه‌یا شیوازی راپورتین هه‌ستی و گری‌دایی ب بوجوونین که‌سان کو د پتیریا رۆژنامه‌یین وی سه‌رده‌می بی به‌لاقبوو هاته‌ نیاسین. تیریا (بی لایه‌نی) د ناخی‌خوه‌ دا بۆ شروقه‌کرنا ریک یان شیوازی رۆژنامه‌فانیی بکاره‌اتییه “په‌یامنی‌ران بزاڤ د‌کرن تا‌کو نووجه‌یی ب شیوه‌یه‌کی بی لایه‌نی و بی هه‌بوونا چ بوجوونین که‌سوکی یان گروپی به‌لاقبین.

ب بوورینا ده‌می داخواز ژ په‌یامنی‌ران ده‌اته‌کرن کو بی لایه‌ن بن. لئونارد داوینی^۱، ریقه‌به‌ری جیه‌جیکاری رۆژنامه‌یا ئه‌مریکی واشنگتون پوست^۲، هه‌تا رادده‌یه‌کی ئەڤ خاله‌ ب رژی وه‌رگرت کو خوه‌ ژ دانا بوجوونین که‌سوکی دوور پارین. لی پتیریا په‌یامنی‌رین نوکه‌ د وی باوه‌ری دانه‌ کو بی لایه‌نییا تمام دشیان دا نینه‌ ب ده‌ستکه‌فیت. ئەنجومه‌نی په‌یامنی‌رین شاره‌زاین نه‌ته‌وه‌یی،

^۱ Leonard Downie

^۲ The Washington Post

چارچووقه یی نووجهیه کی شاش. بۆ نمونه باراپت ژ ئابورناسان چیدیت ل دۆر
ئەنجامین سیاسهته کا دیار ئیک بۆچوون ههبن. لی دیسان هنده کین کیم
بۆچوونه کا دی ههنه کو سه ربۆرین بهری ئەف چهنده ب شاش نیشاندايه.
به لافکرنا چیرۆکه کی ب دانا تایه تمه ندیا دەم یان سه قابه کی ئیکسان بۆ ههر دو
گروپان نه دووره فیلبازییه کی بکهت.

ناستهنگا بهرامبهه پهیامنیان ئەوه کو راپۆرتیه کی تمام ب وهرگرتنا پیرانیان ژ
هه موو ئەو که سین پشک د بابهتی دا هه ی به رهه ف بکهت و ههر دگهل هندی
بشیت وینهیه کی دروست و راست بدهته وهرگران.

دین گیلمور^۱، پهیامنی و وینقیس دیبیت: “دادپهروه ری، ههر دگهل بابهتین
دی، ب رامانا گوهداریکرنا بۆچوونی جودایه و ئیکپارچه کرنا وان د
رۆژنامه فانیی دایه. رامانا وی دووباره کرنا بهردهوام یا دره و نافۆراندنا بۆ
گههشتن ب هه فسه نگییه کا بی بنه ما نینه، کو هنده ک پهیامنیان پالدهت کو
دهمی هه موو کهس پشتگیریا لایه نه کی دکهن، ژ زارده فی لایه نی بهرامبهه
دپه یقت.”

^۱ Dan Gillmor

وهك كو فليپ گراهام^۱، سهروكي بهري يئ نهنجومهنئ ريقه بهرييا كومپانييا واشنگتون پوست ديار كر، "پاراستنا پيشهيا پهيامنيروي پيشهيه كا ژنه چارييه بو كارئ دوور ژ نهجامئ بهره فكرنا راپورتا ههفتيانه يا ميژوويي يه كو چ جاران تمام نايبت و بابه تي وي جيهانه كي كو چ جاران هم نه شيئ زي تيگه هين.

پهيامنيوي نوكه پتر ژ هه سهرده مكه كي دي د ميژوويي دا، ريكيئ پتر بو پيشكيشكرنا كارين خواه هه نه، كو ژ روژنامه يئ گريديي ب جفاكين بچوك هه تا كه ناليئ جيهاني مه زن و سايتين نووچهي بيكده هين. هه ر نيك ژ فان ده زگه هان د ناؤه خواه دا خوداني هه دهك خاليئ لاواز و ب هيئ.

د پتر يا وه لاتان روژنامه خودان پترين ريژه يا كارمندان و دبه راورد دگه ل ده زگه هين دهنگي و وينه يي گرنگي ب بابه تيئ به رفره هتر ب كوراتييه كا پترن. پتر يا روژنامه يان ب زيده كرنا سايتين نه لكتروني شيانه ل سه ر چارچووقئ به لافكرنا بابه تان بو ئيكجار ب تي د روژئ دا زال بن. لي هه ب شيوهيه كي گشتي خودان وه رگرن خوانده فان و تيگه هشتينه كو دشين بخونن و پارهيه كي پيدفي بو كرنا روژنامه يئ يان شيانين گه هشتن ب كومپيوته ري بو خواندنا كوتارين سه ر نه نترنيئ هه نه.

راديو كو نيك ژ به رفره هترين زيده رين وه رگرتنا نووچهي ل هه موو جيهاني ده يته نياسين، خوداني سالوخته تيئ له زاتيئ و به رده ستبوونييه. پهيامنيوي راديو يي دشين ب له ز نووچهيئ فه گو هيئن و هه ر كه سه كي راديو يه كا ب پاتري زي

^۱ Philip Graham

ههبيت، د شيت نووچهيي ل ههر دهمه كى و جهه كى گوه لى بيت. په يامنيړين
 راډيويي د شه گوهاستنا نووچهيي دا مفاى ژ دهنكي و په يقان وهر دگرن، له وما
 گوهدار ههست پيدكهن ههتا راددهيه كى د شيويه راسي روودانى دا سه ربوره ك
 بو چيويينه. نووچهيين راډيويي ههر روژ چهندين جارن به لاؤ دبن، له وما ههر
 جار دهيته نووكرن. لى پتريا ويستگه هين راډيويي ب تنى دهمه كى كيم بو ههر
 بهرنامه يه كى به لا فكرنا نووچهيان ددهن كو كورتيه كى ژ گرن گرتين نووچهيين
 به لا فيرويي شه دگوهيزن و د ناؤ وان په يامان دا چ شوونوارين كووراتي و
 بهر فره هيا د روژنامه يان دا دشين پيدهن ناهيته ديتن.

بهرنامه يين نووچهيين تيله فزيوني ب مفا وهر گرتن ژ دهنكي و وينه ي دشين
 بو بينه ران بيژن كو چ روودان يي چيدبيت، بهلكو يين وي روودانى نيشا بينه رى
 ددهن. ئيك ژ خالين بهيز يي تيله فزيوني نه وه كو دشين ههستان شه گوهيزن و
 بينه ران د سه ربوران دا پشكدار بكهن. پيشكه فنين ته كنه لوژيايي، كاميره يين
 بچو و كتر، پيشقه چوونا دجيتالى و فريكرين كاره بايي، بو تيله فزيوني نهؤ دهليفه
 بهر ههؤ كرىه كو بشين ههر ب وي له زاتيا راډيويي، نووچهيي به لاؤ بكهن. لى
 گريدانا فان ده زگه هان ب وينه يي وه كو خاله كا لاوازي بو وان دهيته هژمارتن:
 نووچهيين تيله فزيوني جارن ژ به لا فكرنا چيرو كين ئالوز خوه ددهنه پاش، چونكو
 ژ لايي بينه رى شه چ وهر گرتين خوه نابن.

د قى سه رده مي نوو دا چارچوو شه كرنا كه فنتر يا جوداهيا دنافه را نووچهيين
 چايي و نووچه ب سه ر شيويه راډيو و تيله فزيوني ژ نافيچوويه. ل نه ته وه يين

ئىككىگىرتى و ۋەلاتىن دى دا گەلەك دەزگەھىن نووچەيان نوکە نووچەيى ب رىكا گەلەك گەينەرېن جودا ژ وان ئەنترىيى دگەھىن. ب وى چەندى کو د شيان دايە ئەنترىيى ب بى دووماھى بەرفرەھکر، نووچەيىن ئەنترىيى چ گرىدانەك ب چارچوۋفەيىن جەھى و دەمى كول سەر دەزگەھىن چاپى دەھتە سەپاندن نامىنىت. سايتىن نووچەيى دشىن پىزانىن پىز بەرھەۋ بکەن و وان بو دەمەكى پىز بو بەلاڧكرنى بەيلىن. ديسان دشىن بو بكاربەران شيانين ليگەريانا بابەتى بەرھەۋ بکەن كو پىز ل دووۋ ھەز و فيانا وانە.

“ چارچوۋفەكرنا كەڧنر يا جوداھيا دنافەرا نووچەيىن چاپى و نووچە ب سەر شىۋەيى رادىۋ و تىلەفرىۋنى ژنافچوۋە ”

چىدبىت سايتىن گرىدايى ب رۆژنامە، دەزگەھىن رادىۋى و تىلەفرىۋنى گەلەك ۋە كو ئىك بن. ئەو نووچەيى ب دانانا وىنەى دخەملىن و گەلەك ژ وان وىنەيىن قىدىۋىيىن نووچەيى و جاران قىدىۋىيە كا تمام دگەل نووچەيى بەلاۋ دكەن. ديسان چىدبىت ب دانا فايلين خوە ل سەر ئەنترىيى، دانەيىن (پادكىست) ژ نووچەيان ژى بو ۋەرگران بدانن، داکو ئەو بشين بو بكارىنانين دووڧدال سەر كۆمپىۋتەرى يان نامىرىن دىين ئەلكىزۋنى ب ھەبوونا سالۋخەتىن بەلاڧكرنا قىدىۋىيى بكارىين. د ھندەك سايتان دا ھوون دشىن ھەم نووچەيى بخوون و ديسان گوھداريا وى نووچەيى ژى بکەن كو ژ لايى بىزەرى ڧە بو ھەۋە دەھتە

خواندن. دهزگههين نووچههين ههتا سايتهين نفيسينه ههين (كو باراپتر د زمانه) ئينگليزي دا ب وان دههته گوتن سايتهين كورت) داكو پهيامنيرين وان بشين نفيسينه روژانه بين خوه بين ل دور نووچههين وان گرنگيپيداي يان برپارين ژورين نووچههين بيخه بهردهسته خوينه فانان.

د جيهانا بهره فته مامبوونا نووچههين، گهلهك پهيامنير پندحههين كو بو نهجامدانا وان كارين كو ژ وان دههته داخوازكرن، پيدفي ب شاهزايين پترن. چيدبيت داخواز ژ پهيامنيران بههته كرن كو ههر دگهل نهجامدانا ديداران دگهل ژيدهران و نفيسينا چيروكين نووچههين، بو مفا وهرگرنا ژ وان د نهترنيتي دا، بزافي بو پهيداكرنا وينه يان بكهن. چيدبيت ژ ريقه بهران بههته خواستن كو ههر دگهل خواندنا نفيسينه پهيامنيران و ههلبژارتنا مانشيتان، چيروكين نووچههين ژي د نهترنيتي دا بدانن. چيدبيت داخواز ژ وينه گران بههته كرن ههر دگهل وينه گرتني كاري فيدئوگرتني ژي بكهن و چيدبيت نهچاربن نفيسينه كا كورت ل دور وينههين خوه بگرن. گهلهك ژ دهزگههين نووچههين، وان پهيامنيرين كو رولين نوو د ژورين نووچههين دا وهردگرن فيردكهن. ديسان هندهك ژ راهينه رين پهيامنيران نهو تشقي كو نافي (بهرنامههين) فيركونا دهستههينكي) دانايينه سهر بكاردينن، داكو بو خويندكاريان د فيربوونا شاهزايين جودا هاريكاريه بكهن، چونكو چيدبيت د پاشهروژي دا پيدفيهين ههبيت.

لیٰ بهرانبەر ڦان ههموو پیدڦیښ نوو، پیشه یا روژنامه ڦانی سهر شیوه یی و یی داخواز کری وه کو خوه مایه. ههر وه کو بیل کواش^۱، و تام ریژانسیل^۲، د پرتووکا خوه دا یا ل ژیر ناڦی (که رسته یی روژنامه ڦانی: نهو تشتی کو سهر پهرشتین نووچه یی دڦیت بزنان و باراپتر داخوازی بکه ن)^۳ دنقبسیت: عده دتین روهن بین ههین کو په یامنیږین جفاکین خه لک سالار ل دور وان ئیک بوچوونن و وه لاتی، مافی زانینا وان هه نه:

- ئیکه مین سوژا روژنامه ڦانی گریډانه ب راستگویی.
- وه فاداریا وی یا ده سته یی کو بو خه لکی.
- جده وه ری و ی دوو فچوونا راستیا وی تشتیبه یا کو بده سته دئینیت.
- جیهه جیکار دڦیت خوه سهر به خوه ژ وان که سان بینن یین کو نووچه ل دور وان هاتیبه چیکرن.
- روژنامه ڦانی دڦیت وه کو چارچووڦه کی چاڦدیږی ل سهر ده سته لاتی بیت.
- دڦیت جهه کی بو ره خنه و پیکرنا گشتی به ره هڦ بکه ت.

^۱ Bill Kovach

^۲ Tom Rosenstiel

^۳ The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect

- دڦيٽ بزافي ٻڪهت ڪو خالين تيبينيان بهرچاڦ ٻڪهت و دهليڦهيي ٻدهتي ڪو بيسته نه خشه.
- دڦيٽ نووچهيان ب مفا و گونجايي دگهل جفاڪي ڪوه به لاڦ ٻڪهن.
- ڪارمه ندين وي دڦيٽ نهو دهستووري ههبيت ڪو وژدانا ڪوه يا ڪه سوڪي ٻڪار بينن.

نهڦ بهايين بڦي رهنگي روژنامه فانيي ژ هموو جو ره پيهو نديين دي بهيتر ليدني خيت. ب وه في مان بو وان هند ب ناسان نينه. روژنامه فان بو پاراستنا فان عدهه تان روژانه ل ژير گفاشتنان. لي بو هه بوونا وان باشترين گرهنتي نهڦ خالهيه ڪو روژنامه فاني نه رڪي ڪوه يي سه ره ڪي نانڪو به رهه ڦڪرنا وان پيترانينين وه لاتي بو برياردان سه ر ژيانا ڪوه پيدڦي يي هه نه نه نجام ٻدهت

بہشیّ دوویّ

بەرھەفكرنا نووچەيى



ل دەستپيىكى دى غوموندىە كا بەرھەفكرنا نووچەيە كى گرنىگ بەرچاڭ كەين و
بقي رەنگى: ئىكەمىن ئىشارەت بۆ فى نووچەي ب رىكا ئىمىلى ژ لايى ئىك ژ
بەرپرسىن بەرى يىن ددەولەتى ھات كو پىشنىارەك ژ بۆ فەكۆلىنە كى ل دۆر وان

سەرپۆر دگەل بابەتی ھەبە یان ل دۆر بابەتی بەرچاڤکری بېسپۆرییەك ھەبە. پێزانینی ب دەستكەڤتی ب مفاوەرگرتن ژ ژێدەران دی ھێتە پشتراستكرن و دگەل بەلگەنامەیی بەرھەڤ د مامەلەیان دا، راپۆرتان و یان بەلگەیی كەڤینی ھەلگرتی بەھێنە بەراوردكرن. ئەو پێزانینی بەستھاتی ژ لای پەيامنیری ڤە دڤیت بەرسڤی ل سەر پرسیارین چ كەسەك؟ چ (چ تشت، كیشك)، كیری؟، چ دەم؟، بۆچی و چەوا؟، بەرسڤی بەت. ب بەرچاڤوەرگرتنا ئالۆزیا بابەتان، چیدیت پەيامنیر ڤان پرسیاران ب ریکین جودا ب ئازرینیت.

شہن پرسیار

۱. چ کہسہک:

دهستی چ کہسہ کی دفی روودانی دا ہدیہ؟

کارتیکرنا فی روودانی ل سہر چ کہسہ کیہ؟

چ کہسہک باشتر دشیٹ ل دؤر روودانی باخقیٹ؟

نافی چ کہسہ کی د فی روودانی دا نہہاتیہ گۆتن و دیار کرن؟

چ کہسہک پیترانیین پتر ل دؤر فی روودانی ہنہ؟

چ کہسہک بی شہر و ہہفر کیی دگہل فی روودانی دکہت؟

نہری تشتہ کی ہہفیشک د نافہرا لایہنن ہہفڈژ یین روودانی دا ہنہ؟

دگہل چ کہسہ کی دی بو فی روودانی دشیین باخقین؟

۲. چ (چ تشت؟ کیژ؟):

چ چیوویہ؟

خالا ب ہیز یا فی راپورتی کیژہ؟ ب راستی مہ دفیٹ ئیشارہتی ب چ تشت

بدہین؟

چ تشت دی من سہرسومان کہت؟ گرنگترین راستییا ب دەست من کہفتی

کیژ بوویہ؟

خويندهفان، بينەر و گوهدارین فی پدیامی، ژ بو تیگههشتنا راپورتی پیدفی ب
چنه؟

۳. میژوو یا بابه تی گهنگییه؟ روودانا دووفا چیه؟

ل دور فی چندی چ ژ دهستین خه لکی دهیت؟

۴. کیری؟

روودان ل کیری چیوویه؟

بو تمامکرنا راپورتی دقیت بو کیری بچین؟

۵. روودان دی چهوا بهردهوام بیت؟ دووماهییا وی دی یا چهوا بیت؟

۶. بوچی؟

بوچی نهؤ روودانه چیوو؟ نیری روودانه کا ب تنیه یان پشکه که ژ
زنجیرهیه کا روودانان؟

بوچی خه لک بقی شیوهی رهفتاری دکهت؟ مهردما وان چیه؟

نهؤ روودانه ب چ ریک کارتیکرنی ل سهر بابهتان دکهت؟

نهؤ راپورته ب چ رهنگ دی هاریکارییا وهرگری یان جفاکی کهت؟

من چهوا نهؤ پیزانین هنی ب دهستخوههئینینه؟ نیری بابهتین پیقه هاتینه
گریدان رهن و ناشکرانه؟

نهؤ راپورته ب چ رهنگ ژ لایی وهرگری بو کهسی بهرامبهردی هیته
شروقه کرن؟

گه لک پدیامنی نهؤ خالین هنی ب شیوهی هزری بهرچاؤ وهرگرتینه داکو ژ
بهرچاوهرگرتنا خالین گرنگین روودانی پشتراست بن.

نیرین

قەدیتە ل جەهێ روودانی، ئێك ژ کەرستەیین سەرەکییە بۆ چیکرنا راپۆرتە کا دروست. روژنامەقانی دقیت هندی بشیت هەر ئەو بخو بە چاڤ وان روودانان ببینیت داکو بشیت بابەتان بۆ وەرگرین خو بە شیوەیەکی دیار قە گوھیزیت. ئەو دێ نیریتە چیرۆکی، دێ گوھداریی کەت، دێ بیھنی هەلکیشیت، دێ تام کەتی و هەست پێ کەت داکو وەرگر ژێ هەست بە فان تشتان بکەت.

بۆ ئەنجامدانا فی کاری دقیت پەيامنیر روودانین هوور و درھوتین روودانی ل جەم خو بە راگرت. پەيامنیرۆ روژنامە و گوڤاران دشیت کاری خو بە دەفتەرەکی و پینوسەکی دەستپیکەت، لی گەلەکان کامیرە و تۆمارکەر دگەل خو هەنە، بە تاییەت ئەگەر ئەرکی وان ژ بەرھەفکرنا راپۆرتە کا زیندی پیکبھیت. پەيامنیرۆ رادیوی دقیت دەنگان تۆمار بکەت، پەيامنیرۆ تیلەفزیونی ژێ دقیت دەنگ و وینە ی هەر دوویان تۆمار بکەت.

مفاوەرگرتن ژ مسەجلی ئێك ژ ریپین هەلگرتنا گۆتن و ناخفتنا بە هندی داکو بە شیوەیەکی راست و دروست بەینە قە گوھاستن. لی ئەگەری چیبونا کیشەیان د نامیرین ئەلکترۆنی دا هەنە، لەوما دقیت پەيامنیر د کاری نفیسینا

پیرانینان شاره‌زاییه‌کا باش هدهیت. نه‌ف خالین ل خواری هنده‌ک پيشنيازين بو
په‌يامنيران بو کاري نقيسينا پيرانينان:

راستی، هووراتی، هزر و بوچوونان بنقيسن. مانشیت و ژیده‌ری پیرانینان ب
باشی دیار بکه‌ن.

نیگاره‌کی ژ ژورا، دیمه‌نان یان که‌رسته‌یین په‌یوه‌ندی‌دار بکیشن.
رینقیسا نافان، مانشیت و پیرانینین په‌یوه‌ندی‌دار دروستن. مه‌ه و سالی‌ن
ژدایکبوونا که‌سان ژی پیرسن داکو ب باشی ناگه‌هداری ژیی وان یی دروست
بن.

شیوازين چاڤيڤکه‌فتنی د ده‌فته‌رکا خوه دا بنقيسن.
ژ زیده‌نقيسينا سه‌ر ده‌فته‌رکی خوه پاريزن. جهی بو نقيسينا بی و
شروقه‌کرنی بهیلن.

پشتا لاپهران بو نقيسينا پرسيارين دی بهیلن.
ئیکسه‌ر نقيسينان شروقه بکه‌ن.

که‌له‌ک په‌يامنيران بو له‌زاتيا زيده، په‌يفان تيکدا و ب له‌ز دنقيسن. نه‌و پاشی
وان نقيسينان شروقه دکه‌ت و پتر رو‌ناهیی به‌ر‌دده‌نه سه‌ر، داکو پاشی تووشی
سه‌رگيژیی نه‌بن. دیسان نه‌وان گرنگ‌ترین بابه‌تان بده‌ستخوه‌فه‌ئیناينه، وان گوتتین
کو پاشی دشین د راپورتا خوه دا مفای ژی وه‌ر‌بگرن. نه‌و خالین کو دفتیت
راستيا وان بهيته پشتر استکرن، و پرسيارين بی به‌رسف رو‌هن بکه‌ن.

ھەر چەندە يى رۆھن و ئاشكرايە، لى دقئيت پەيامنير بەرى دەر كەفتن بۇ ئينانا
 نووچەيە كى ھەموو كەرستەيىن كارى قىين: دەفتەر كا تيبينيان، پىنوس، مسەجل
 يا كاسيت يان ئەلكترونى و پاتريين ساخلەم. چ تىشتەك ژ قى خرابت نينه كو
 پىشى گەھشتن ب جەي نووچەيى ببىنى كو كاميرەيى فلم بەر نينه يان حبرا
 پىنوسى تمامبوويه. رۆژنامەئانى قى سەردەمى باراپت كەرستەيىن زىدە ژى دگەل
 دا ھەنە: مۇبايل و لەبتاپ، ھندەك تىشتين دى ژى چىدبىت مفايىن خوە ھەبن.
 دانانالاستىكە كى بۇ ناۋ دەفتەر كا نقيسىنى دى ھارىكاربىت كو ب ئاسانى بەرپەرى
 قالا ئانكو سپى ببىنى، دانانا دەفتەركى بۇ ناۋ كىسكە كى دا بۇ ھندى داكو ل
 دەمى ھاتنا بارانى دەفتەر تەر نەبىت، ھەبوونا زومە كا بچووك بۇ كاميرەى دى
 ھارىكار بىت بۇ ھەوہ كو ئەگەر ھوون نەشىن ل روودانى نيزيك بن بشين ب
 رىيا زومى ل روودانى بنين. حاسيە دى ھارىكاريا ھەوہ كەت كو پىزانينان بۇ
 وان ژمارين كو خەلكى پىز نياسين دگەل ھەيە بگوھورن، بۇ نمونە رىژەيا سوتنا
 پانزينا فروكەيى بۇ لىرى.

فەكۆلىن

رۆژنامەفان پتر ژ وی چەندی کۆ د راپۆرتی دا پیدقی یی هەبیت پیزانینان کۆم دکەن. لی هەر چەوا بیت پیزانینین زیدەتر دی هاریکاریا وان کەت کۆ تیگەهشتەکا باشتر ل سەر وی روودانا ئەو ل سەر کار دکەت هەبیت. هنددەک جارن، هەبوونا پیزانینین میژووی بو پتر فەکۆلینا بابەتی و دەرنیخستنا هووراتیین وی گرنگیه کا ئیکجار مەزن هەنە. بو نمونە، د راپۆرتا ئیریک نادال ل دۆر بەلەمین هەوارهاتی، ئەو هە ئیشارەت ب هندی داکو ئەو ئاقین ئەف پاپۆرین هەنی ل سەر دبوورن ل مەها ژانقیه وەسا دسارن کۆ د نیف دەمژمیوی دا سەرمایا وی دبیتە ئەگەری مرنا مروّفان. ئەف پیزانینین هەنی ببوو ئەگەری شروّفە کرن و گرنگیا هەبوونا بەلەمین هەوارهاتی د ناّفان بەلەمان دا. ئەفە دروست هەمان پیزانینین کۆ پەيامنیول دەمی فەکۆلینی بو چیکرنا راپۆرتی چ ل جهی کاری چ ل د وان پرسیارین د مەیدانا کاری دا دەیتە کرن ل دوو ف دگەریین.

ب هاریکاریا گەهشتن ب کۆمپیوتەر و ئەنترنیتی، پەيامنیوین، نوکە، پتر ئامیرین فەکۆلینی بەردەست هەنە. گەلەک ژ فان ئامیران، دانەیین پێشکەفتیتر یین ئامیرین سەرەتایی و بنیاتیین فی پێشەیی نە: ژ وان فەهەنگا زمانی، رۆژژمیو و

نهخشه. ئاميرين دى وه كو بهنكىن پيرانيان و وان راپورتين كو گههشتن ب وان بهرى ههبوونا ئهنتزىتى ب زهههتتر بوو و پىدقى ب سهرهانا پرتوو كخانهيان و ريشه بهريين ميرى بوويه. ديسان ژيدهرين دى كول ۲۰ سالين دهستپىكى يين هاتنا ئهنتزىتى كيمتر كهس باوهر دكر كو دى پهبداين وهكو: وهكو ماتورين ليگهريان، ويب سايت، ژورين چهتى، و فههرهستين پوستين ئهلكترؤنى. ههر ههموو ئهف كه رسته يين هنى د كومكرنا پيرانيان دا هاريكاريا روظنامه فانان دكهت. لى سهره كيترين كه رسته يين چيكرنا راپورتى د چهرخى چوويى دا ههتا نوكه نه هاتيه گوهورين: كوما راپورتين به لاقبوويين دهزگه هين نووجه يى، ئهف راپورتين هنى چ ب شيويه كاغز د كشووين كومپيوتهرى دا يان ب شيويه دجيتال د فولدهرين كامپيوتهرى دا هاتينه هه لگرتن، خالا باش بو دهستپىكرنا ههر جوهر راپورته كى نه. گه لهك روظنامه فان، هندهك پيرانيان ل دور راپورتين بهرى ل دور بابه تين تايهت ل جهم خوه هه لدگرن.

بو نمونه هزر بكه سهروك وهزيرى بهرى يى وه لاته كى جيارن يى مرى، په يامنير راسپاردى بو چيكرنا فى راپورتى پىدقى ب هندهك پيرانيان دهستپىكيه: ژيى وى، ئه گهرين مرنا وى، لى روظنامه فانى مه دقيت پيرانين ل دور سهرده مى وهر گرتنا دهسته لاتي ژ لايى وى و شيوازي گوهورينا دهسته لاتي ل سهرده مى وى ههبن. پينگافا ئيكي ليرينه ب راپورتين نووجه يين بهرى ل ژورين ئه رشيقي يان ژيدهرين ئهنتزىتى. ئهف راپورتين هنى چيديدت نافى كه سوكاره كى نيريكى سهروك بهرى تيدا ههبيت كو په يامنير دشيته ژ وى داخوازا ديداره كى بكهت.

په یامنیږ بهری نهجامدانا دیداری پیدثی ب پیرانینان ل دؤر رابردووی څی کهسی دبیت، نه څ رابردووی بهلکی دیار بکهن کو هه څالی سهرؤکی چیدبیت نامهیه کی وی ل جدم هه لگرتی بیت و نه دووره پیرانینن نوو و یین سهرنجراکیش تیدا هه بن. نهجامدانا دیداری بی دوو څوونا ژیده ران و نهو تشتی هوون پیدڅین وه کو شوڅیرییبه بو جهه کی نه دیار بی لیڅرین یان هه بوونا چ نه خشه یه کی. د ره وشه کا بقی رهنگی چیدبیت بگه هنه جهی څوه یان ژی دی بهرزه بن.

ژیدەر

په یامنیږ بۆ بهر هه څکرنا راپوړتی ژ ژیدهرین پله ئیک و دیسان ژ ژیدهرین پله دو مفای وهر دگرن. ژیدهری پله ئیک دشیته بهلگه نامه یه کی گریدای ب بابه تی دهستیشانگری یان چاڅپیکه فتن دگهل کهسه کی بیت کول دۆر بابهت یان رووانه کی سه ربوره کا ئیکسه ر هه یه. روژنامه فان دیسان وه کو دیده فانه کی ب چاڅ دیتی ژی وه کو ژیدهری سه ره کی دهیته قه له مدان. ژیدهری پله دو ژی دشیته راپوړت بیت کول دووڅ بهلگه یین ره سه ن هاتیبته دروست کرن. هه ر دیسان کارمندی ناگر فه مراندنی کو هه ر ئه و بخوه د فه مراندنا ناگری دا روډ گیرایه، ئه و ژی ژیدهری پله ئیک دهیته قه له مدان. لی پیزانینین هنارتی ژ لای ب بنگه هی ناگر فه مراندنی د روژا پشتی چیبووونا روودانی وه کو ژیدهری پله دو دهیته هژمارتن.

ستوونی سه ره کی کو په یامنیږ ل ده می فه کولینی بهر چاڅ وهر دگرن ئه فه یه کو چ ژیدهر ب تنی نه شینن هه موو پیزانینین بیدفی بدنه ده ست. ل دۆر سه روک وه زیرین بهری، هه ر ژیدهره کی کو په یامنیږ قه ست دکری ب ژیدهره کی دی فه دهاته ب دووماهیکی نینان. هنده ک جاران ژیدهرین پیزانینان ئیکدو په سه ند ناکه ن.

په پامنیږ بؤ ژناڤرنا ڤيکنه کرنا دڤيټ سهحکه تي کا کيژ ژيډهر پتر نيږيکي بهلگه نامه يانه يان ل دووڤ ژيډهرين سهره کي وه کو بهلگه نامه و نقيسينيان بن هه تا کو راستي ديار بيت. ژيډهرين پله دو پتر وه کو که رسته يه ک بؤ پشتر استبون ژ پيڙانينين بدهسته تي ژ ژيډهرين پله نيک دهينه بکارينان.

ژبلي بهرچافوه رگرتا وي ژيډهری کو بو ڤه کوليني و بدهسته ئينانا پيشه کييا راپورتی مفای ژي وهر دگرين، بهرچافوه رگرتا دروستی و سهنگا ژيډهری ژي گرنگيه کا ئيکجار مهن هه يه. ل فان روژان کاری سايتين نه نرتي کو ب شيوهين سهرنجراکيش هاتينه نيگار کرن يان هنارتنا نامه يين نه لکترونيين ههروه که ره سهن کو دروست نين، هه که سه ک دشيټ في کاری بکه ت. هه ر بابه ته کي کول نه نرتي دهينه ديتن، هه موو دروست نين. روژنامه فان دڤيټ ڤه کوليني ل سهر ژيډهرين خوه بکه ن دا کو ژ پيڙانينين دهسته کڤي پشتر استبن.

پشکه کي مهن ژ کاری روژنامه فان، هه لبرارتنا ژيډهرين جودا بو بهر هه ڤکرنا راپورتييه. پرسيارين لخواړي دي هاريکارييا هه وه که ن دا کو پشتر استبن هه وه ژيډهره کي دروست يان باشتين ژيډهر بو بهر هه ڤکرنا راپورتا خوه هه لبرارتييه:

▪ که سي نه ژ ژيډهره بهر هه مينا ي، پيڙانينان ژ کيڤه بدهسته خوه ڤه دنييت؟ (ايا نه ژ که سه د چارچو ڤه يه کي دايه کو ناگه هداري بابه ت و روودانان بيت؟)

كەسىن ل دەمى بەرھەڭكرنا راپورتى وان دنياسن، كارەكى وەسا بكەن داكو
ژىدەرەين ھەوە بشىن ب ئاسانى پەيوەندىي ب ھەوە بكەن. ھەر كەسەكى
دەستىن وى بگەھىتە پىزانىنان ژ وان كارمەند و سكىرتىرەين رىڭقەبەرييان دشىن بۆ
پەيامنىرى ژىدەرەكى باش بن. ئەو دشىن بۆ ھەوە ژ بەلگەنامە و نقيساران كۆپيان
وهربگرن و باراپتۇر د زانن كا چ كسەسەك د چ بياڭ دا دى پىزانىن ھەبن. ئەو
پەيامنىرىن كو رەفتارىن جوان دگەل ژىدەرەين خوە دكەن چىديت بشىن بەرسقە كا
ئەرىنى بۆ ھەڭدیتنە كى دگەل بەرپرسىن وان ب ئاسانى وەربگرن.

چاپیکه شتن

"په یامنیږین سهرکه فقی ب
شیوه په کی ریکنختی و
بهرده وام په یوه ندی ب
ژیده رین خوه دکهن داکو
بزانن کا چ روودانه کا
سهرنجراکیش چیپوویه"



کریستین گیلگیر^۱، په یامنیږی ئه مریکی دبیتیت: "ئه نجامدانا دیداره کا ب
شارزایی، بنیاتی هموو راپورت و نفیسینین دروسته."
دشین دیداری ب فی رهنگی پیناسه بکهن: لیکگوهارتنا پیزانینان، بوچوون
یان سهربوران ژلای ژیده ری نوچه بی د دیداره کی دا دگهل په یامنیږی. جیاوازییا

^۱ Kristin Gilger

د ناقبەرا دیداری دگەل هەقدیتنه کا ساده دەندی دایه کو په یامنیږی دی
ئاراسته یان دته پرسیاران.

ئەنجامدانا هەقدیتی هەردەم کاره کی ئاسان نینه. چیدییت هندەك كه سان
نەقییت دیداری دگەل په یامنیږان بکەن، ب تایهت دوان بابەتان دا کو نەدووړه
نەئارامی (فەوزا) تیدا پهیدا بییت. ل بەرامبەر بەرپرسیڼ دهوله تی ب فی کەلیشه
و هزری دەست پییکەن کو زانینا وان کریارین کو بەرپرس ئەنجامدەن مافه کی
خەلکییه. په یامنیږین باش ئەوین یین کو ب پیشینیکرنا وان بەهانه و ریگران کو
بەرپرس خوه ب وان فه گریددەن، بشین رهزامنیدیا ب زهههتزیڼی وان بو
دیداره کی ب دەستخوه فه بین.

—وان دەم نینه.

په یامنیږ دشییت باشترین دەم یان جهی بو وی کەسی دقیت دیداری دگەل
بکەت پیشیار بکەت. سنۆردارکرنا ماوهی ئەنجامدانا دیداری دشییت
کاریگه ریه کا ئەریڼی هه بییت.

—نەئارامن چونکو هزر دکەن ئەنجامین راپۆرتی دی دزینا وان دا بییت
رهفتاره کا ب ریزگرتن دگەل خەلکی و شروقه کرنا مەبهستا وه یا سه ره کی بو
دیداری دگەل وان دی ژ نەئارامیا ژیدهران کیم کەت

—نزانن دی چ بیژن

په یامنیږ دقیت ئەگه رین چیکرنا راپۆرتی و پیدقیاتییا هه بوونا بوچوونین
تا که کەسی ب باشی شروقه بکەت

— گه هشتنا ب وان يا ب زهجهته

پهيامنير ل پترپيا جاران دقيت ب رپيا سكيتريران يان بهرپرسين پهيوهنديين گشتيپن وي كهسي وان دقيت ديداري دگهل بكن پهيوهنديي بكن. هندهك پهيامنير ل هندهك جاران كو شك د هندی دا ههبيت كو داخوازا وان ناگههپته كهسي دهستنيشانكري، ههريكسه نامهيهك بو كهسي دهستنيشانكري دنقيسن يان ل دهمي فراښي يان پشتي ب دووماهياتنا دهواما فرمي دي پهيوهنديي پي كهن.

پشتي ريځخستنا ديداري و دووچوون ل دور وي كهسي دي ديداري دگهل نهنجامدهن، دقيت بهرههقيپن پتر بهينهكون. باراپتر ژ پهيامنيران ليستهيهكي ژ پرسياران يان بابهتان بو خوه بهرههډ دكهن و دگهل خوه رادكهن لي ل دريژاهييا ديداري دا ناسهحكهنه وان. نهو ل دووماهيا ديداري دي بهري خوه دهنه فان پرسيار و خالين نقيسي داکو پشتراست بن كو چ بابتهكي گرنگ نههاتييه ژبيركون

کونا پرسيار، بنياتي ديداري پيکدنييت. پرسيارا دروست وهکو ستيرنا پاپورييه کو رپيا راست دپاريژيت. پرسيارين گونجاي دبنه نهگهري بهرسقين نهچافهريکري و و پيرانيپن گهلهك گرنگ. پرسيارين گونجاي دشين بينه نهگهري هندی کو هوون وهسا هزر بکن کا ههوه بوچي زهجهتا ديداري بو خوه چيکرييه. پرسيارين کو زيده تاييهتمهندی تيدا ههبن چيدبيت ههوه ب داننه سهر رپيه کا شاش.

کرنا پرسيارا ئيکي د دیداری دا گرنگيا خواهه هیه چونکو دی سه قايي دیداری به ره هه هه کت. پتريا روژنامه فانان وهسا باشتر دینن کو ب پرسياره کي ده ستيپيکن سه قايه کي گهرم چيکته و ناراميه کي بده ته وي که سي پترانينان ددهت. پرسياره کا وهسا کو بشيت ب نارامي و دلخوشي به رسقي بدهت. چيدبيت نه في پرسيارا په يوه ندي ب مهبه سنا ناماده بوونا هه وه ل ويړي نه بيت. لي باراپتر دشيت هه ژبوونا هه وه بو که سي پترانينان ددهت دوپات بکته و ديبته نه گهري په يدا بوونا هه سته باوهري و رازبوونا وي. ل پتريا ده مان باشترين پرسيار نهون کو ب تي ب (نيري و نه يي) به رسق ل سهر نه هيتته دان. نه هه جوړي پرسياران پيشوه خت نه هاتينه هه لسه نگاندن. د راستي دا جياوازييا دناقه را فان دو پرسياران دايه، (بوچوونا هه وه ل دور في چه ندي چيه؟) و يان گوتنا في چه ندي کو (د شيان دابو هه وه چه بوچوون هه بيت!). ل وي ده مي کو دقيت پرسيار دروست بن، ههر ديسان دقيت تزي بن ژ نارامي دا کو که سي دیدار بي ده يتته کرن بشيت سوجه تي بکته. روژنامه فانين باش گوهدارين باشن و ل پتريا بابته ان گرنگترين پترانينان ب بيده نگی و نه اخفتني ب ده ستخوه هه ئين. ب ريبا وي تشي هوون ژ لايي به رامبه ر گو هليدبن دشين پرسيارين پتر ل دووه خواهه دا بينن کو چيدبيت بهري نوکه نه هاتيبته د هزارا هه وه دا. رويرت زيگل^۱ ژ راديويي دهوله تي^۲ ل (واشنتن دي سي) چيروکا وي دیدارا دگهل ديپلوماته کي تورک ل

^۱ Robert Siegel

^۲ National Public Radio

دهمی برینداربوونا پاپ جان پولی دووی ب گوللهیا وهلاتییهکی تورک ل روما
 فه دگوهیزیت. پرسیارا وییا ئیککی نهفه بوو: (ئهری هوهه چ پیزانینهک ل دۆر فی
 زهلامی، مههمهت عهلی ئاگا^۱ هه نه؟ جهی ئاکنجیوونا وی ل ئیتالیا، کارئ
 وی، جوړی وی ویزهیا ل ئیتالیا، بو دهرچووی؟) ل فی دهمی بهرسف هه موو
 نه ریئی بوون. پشتی چهند جارن بزاغان، سیگل ب بی ئومیدی بیهنه کی بیدهنگ
 ما، و دیپلوماتی تورک ب فان داخویانیا نهؤ بیدهنگیه شکاند، (.....) نهو ب
 نافودهنگترین کوژه کی تاوانباره ل تورکی کو پشتی کوشتنا سه رنقیسه ری ئیک ژ
 روژنامه یین مه یین سه ره کی ژ زیندانی ره فییه. (سیگیل دیبژیت ب پیشکیشکرنا
 هندهک پرسیارین زیده چارچووقه کری و دیار چ نه ما بوو دهلیقهیا دیداره کا باش ژ
 دهستین وی بچیت. نهو دیبژیت کو رییا باشت بو دهستیئکرنا فی دیداری د شیان
 دابوو نهؤ پرسیاره کربایه: (ل دۆر فی زهلامی بو مه پتر روهنکران بده؟). په یامنییر
 دشین ب شیوهی به رهه فبوون، تیله فونی یان ئونلاین ب رییا ئیمیلی یان په یامین
 ب لهز دیداران دگهل که سایه تییا نه انجامدهن. هه ریئک ژ فان رییا نه ریئی و
 نه رییین خوه هه نه. دیدارا ژ نیریک و روونشتی دی شیت نیاسینه کا پتر ل دۆر
 که سی دیدار دگهل دهیته کرن بده ته په یامنییری. چ جوړه وینه یهک ب دیواری فی
 هاتینه هه لایوستن؟ میزا وییا کار کرنی یا ریئکخستی بوو یان نهو؟ چ جوړه
 پرتو وکهک د ناؤ پرتوو کاخه یا خوه دا هه یه؟ هه ر دیسان دیدارا نیریک و ل جهم
 ئیک روونشتی دی هاریکار بیت بو هندی کو په یامنییر رهفتار و لقینین که سی

^۱ Mehmet Ali Agca

ژېدهرى پېزانينان ببينيت و بو پشتراستبون ژ راستيا گوتين وى ب كارى
ههلسهنگاندى رابيت. نهرى نهو بى توورهيه يان بى نارامه؟ نهرى نهو بهرى خوه
ددهته چافين پهيامنيرى يان نهو؟

كريستوفير (چيپ) نيسكانلان^۱، ريفه بهرى كارگهين دارشتى دهزگهه
فيركنا روژنامهفانيا پوينتير^۲ ل ويلايه تين نيكگرتين نهمريكا چيروكا ديدارا
دگدل ژنه كى به لاف دكوت كو ههفزينى خوه ژ نه گهرى تووشبون ب نه خوه شيبا
په نجه شيرى ژده ستدابوو. نهو ژنه ل مالا خوه گوته نيسكانلانى: (هون دزانن كو
هه ر شهو كيمه كى ژ گولا فا هه فزينى خوه ل باليفكى ددهم داكو وه سا هزر بكه م
نهو هيشتا بى ل ته نشت من). نهو گوتنه ژ وان هورواتيبانه كو خوانده فا دشيت
بين بكه ت يان ب راموسيت و نيسكانلان چ جاران نه دشيا ب ريبا تيله فون يان
نونلاينى ژ وى ناگه هدار ببيت).

ديدارا ب ريبا تيله فونى دهمه كى كيمت دگريت و بو هندهك پهيامنيران
هه لگرتنا پيزانينان ل وان باردوخين كو نابيت سه كه نه ژېدهرى پيزانينان
كاره كى ناسانتره. هه تا نهو دشين پيزانينان خوه ب كومپيوته رى تايب بكه ن.
ديدار ب ريبا نيميلى نه لكترونى د باردوخه كى وه سا د اكو دووراتبه كا مه زن
دگدل ژېدهرى پيزانينان هه به ريبه كا ب مفايه. لى پهيامنير نه شيت گوهدار بيا وى
تشتى دهيمه گوتن بكه ت و نيكسه ر پرسيا ره كى بكه ت. پهيامن ب له ز ب ريبا

^۱ Christopher (Chip) Scanlan

^۲ The Poynter Institute

باشى گوھ ل گۆتەن بويە. پاشى دى پىرسىياري ژ لايەنى بەرامبەر يى ديدارى
كەت كا ئايا بابەتەكى دى بۆ گۆتەنى ھەيە؟ ديسان ئەو دى ئاگەھدارى باشترين
رېيا دووبارە پەيوەندىكرنى ب لايەنى ديدارى ب تايبەت پشتى دەواما فەرمى بن و
دى سۆپاسىيا وان كەن ژ بۆ ئەو دەمى بۆ وى ديدارى داىە وان. ديسان گەلەك
رۆژنامەشان پىرسىياري دى ل دووماھىيا ديدارى دكەن: (ل دۆر فى بابەتى دشىم
دگەل چ كەسەكى دى باخقم؟)

شیواز و رینمایین کاری

باراپتر ژ دیداران ب شیویه کی فهرمی دهینه نهجمادان نانکو په یامنیږ دشیټ ژ هدر تشته کی دهینه گوتن مفای وهر بگریټ و هدر ئیکسه ب خودانی گوتنی څه وهک نمونونه که گریدهت. که سی پیزانینان ددهت دقیت ناگهه ژ فی چندی هه بیت و ب تایهت ل وی دهی کو گوهدار که سه کی ساده بیت کو چه ز ژ گوتنان ژ که سایه تییا وی ل ناڅ دهز که هیڼ راگه هاندنا چاپی یان په خشا رادیو و تیله فریونی ناکه ن.

ل وی دهی کو مهرج نهوه پیزانین نه هیڼه تو مار کرن، فهره په یامنیږ و خودانی پیزانینان پیښوخت ل سهر شیواز و مهر جین مفاوه رگرتنی ژ پیزانینان پیکه یڼ. دشیڼ و هسا پیکه یڼ کو بی دیار کرنا ناڅی خودانی پیزانینان مفا ژ وان پیزانینان بهینه وهر گرتن و ب شیویه کی گوتنن ئیکسه بهینه څه گوهاستن. لی د شیان دایه ژ یده ری پیزانینان ب شیویه کی گشتی بهینه دانه نیاسین. بو نمونونه وهک (ئیک ژ بهر پرسین و هزاره تا کاروبارین دهرڅه) یان (ئیک ژ نه ندازیاریڼ کومانی) ب مهرجه کی کو په یامنیږ و خودانی پیزانینان ل دور نا فونیشانین ده ستیشانگری پیکه یڼ.

براپتر ژ ریکخراوین نووچهیی سیاسه‌تین نفیسی ل دۆر شیوازی مفاوه‌رگرتنی ژ ژیده‌رین نه‌نیاس دارشتینه. بۆ نمونه، رۆژنامه‌یا نیویۆرک تایمز دبیت: (مفاوه‌رگرتن ژ ژیده‌رین نه‌نیاس براپتر د باردۆخین وی ره‌نگی دایه کو رۆژنامه ب ریین دی نه‌شیت پیزانین باوه‌ریکری کو بینه راپۆرت به‌لاؤ بکه‌ت. د نمونه‌یین وه‌سا دا کو مفا ژ فان ژیده‌ران ده‌یتنه وه‌رگرتن، دقیت به‌رپرسیاره‌تیا باوه‌ریدانی ب خوانده‌فای ل دۆر راستیا نووچهیی و فه‌گوه‌استنا وان تشین ژ مه‌به‌ستا ژیده‌ری پیزانینان دزانین هه‌لگیرین.)

نابیت په‌یامنیڕ بیی هزرکونی خوه د فان جوړه دیداران بدهن چونکو که‌سی پیزانینان ددهن هنده‌ک جارن ب زانینا هندی کو ناڤی وان نا‌هیتنه ئاشکراکرن ژ فی ده‌لیقه‌یی بۆ مه‌رما ره‌خنه‌یین توندین که‌سوکی یان لایه‌نی مفای وه‌ردرگرن. دیسان مفاوه‌رگرتن ژ ژیده‌رین بی ناڤ کاری هه‌لسه‌نگاندنا راستیا پیزانینان بۆ وه‌رگری ب زه‌هه‌تتر دتخت. لی هنده‌ک جارن وه‌سا دخوازیت کو دقیت په‌یامنیڕ پیزانینان ب فی ری ب ده‌ستخوه‌فه بینن چونکو که‌سی خودانی پیزانینان د چ باردۆخه‌ی دی دا بی رازی بینه پیزانینان خوه ئاشکرا بکه‌ت. پیزانینان نه‌فه‌رمی دشیان دا بینه بۆ ژیده‌رین دی به‌ینه گۆتن، لی دشیت په‌یامنیڕی ئاگه‌هداری وی بابه‌تی بکه‌ت کو هه‌ژی پیگیرییه.

هه‌ر جوړه پیشوازیه‌ک کو پیشوه‌خت هاتبنه وه‌رگرتن، ئه‌فه په‌یامنیڕه کو دقیت بی پشوازیست بیت کو هه‌ر دو لایه‌ن شیواز و رینمایین کاری به‌ری ئه‌نجامدانا دیداری ب باشی تیگه‌هشتن، ل سه‌ر رازی بوینه. ژیده‌رین نووچه‌یی

هندهك جاران بزاقی دكهن رینمایان ل نیقا ریئی ب گوهورن. ئەو دی بابه ته کی گرنګ نازرین و دی ب قی رهنگی بیژن: (لی دیاره نهشین مفای ژ قی بابه تی وهر بگرن.) هەر ژبه ر هندی پیدقییه ل دهستیکی بابه تی روهن و ناشکرا کر و ل سه ر پاراستنا نهییین پیزانینان رازی نه بین ژبلی هندی کو پیکهاته کا جودا ل پیشوه خت هاتبته وهر گرتن. دیسان روژنامه فان دقیت ل ئەنجامین دووماهیین نه ناشکرا کرنا نافی ژیده ری پیزانینان ئاگه دار بیت. ل هندهك دادگه هان روژنامه فان ژبه ر نه ناشکرا کرنا نافی ژیده ری پیزانینان خوه توشی سزایی زیندان کرنی دبن. ل وی ده می کو روژنامه فان بی ئاماده نه بیت به رامبه ر پاراستنا نافی ژیده ری پیزانینان بجیته د زیندانی فه پیدقییه هەر ل دهستیکی قی چندی ئاشکرا بکه ت.

هندهك روژنامه فان د دانانا پیزانینان نه فهرمی د ناؤ چارچووقه یی پیزانینان فهرمی دا شاره زاییه کا باش هه نه، ئیکریک نالدیر ئیک ژ وانه. پشتی ب دووماهی هاتنا دیدارا نه فهرمی، گوته کا تمام بی مفا فه دگیریت و پرسیار دکه ت: (بوچی نهشین ئەقی چندی ب شیوه یه کی فهرمی رابگه هینن؟) پشتی وهر گرتنا ره زامه ندییا لایه نی دی دیداری، ئەو ب پیداجوونی د ناؤ نفیسینان خوه دا رسته یین پتر بو مفاوه رگرتنی د راپورتا خوه دا بکار دئینیت. ئەو دبیزیت د ئیک ژ وان دیدارین خوه دا، ئەو شیا دیداره کی ب شیوه یه کی تمام نه فهرمی بو دیداره کا تمام فهرمی ب گوهوریت. ئەگه ری شیانا ئەنجامدانا فان کاران هه تا رادده یه کی

ژبه رښتې چەندې بوويه كو باوهریيا لایه نې دې دیداری بو دووباره گوتنا پیرانینې
بهري ژ لایې نال دوری فه هاتییه وەرگرتن.

بنه مایین دین کارى كو روژنامه فان دښت ژى تیبگه هن رازیبون ل سهر
پاراستنا و ئاشکرانه کرنا پیرانینانه كو ژ لایې ژیدهری پیرانینان سۆز ل سهر
دهیته دان. رامانا وی ئه فهیه كو پیرانینان ب وی مهرجی دهیته دان كو بهری
ماوهیې خوه یې دهستنیشانکری مفا ژى نه هیته وەرگرتن. دهزگه هکی دهوله تی
چیدبیت ساسه تا نوو یا خوه ب تی چەند ده مژمیران یان ههتا روژه کی بهری
راگه هاندنا ساسه تا نوو، پیرانینان بده ته دهستی دهزگه هی، راگه هاندنی. نه ف
چەنده دهلیقه یې ده ته روژنامه فانی كو بهری ساسه تا نوو بهیته راگه هاندن ب
باش بابه تی تیبگه هیته. نه و روژنامه فانین پیرانینان ب سنوردار کرنی په سەند دکەن
دښت ل سهر سۆزا خوه بمین ب تی ل وی ده می نه بیت كو نووچه یې یې
مه بهست بهری ماوهی دهستنیشانکری بو رایا گشتی بهیته دیار کون.

دروستیا کاری

باوهری و سەنگ، سەرمایه‌یی هەر روژنامه‌فانه‌کیه و هووربینی، باشترین رییه بو پاراستنا فی سەرمایه‌ی. ب مەبه‌ستا پشتراستبوون ژ هووربینیا کاری، فەرە پەيامنیر ئەو پیزانینین کۆمکری ب مەبه‌ستا بەره‌هه‌فکرنا راپۆرتی چەندین جارە کونترۆل بکەن. پەيامنی دى شاشیى کەن، لى ئەڤ شاشیه دڤیت یى کیم بیت. دەسته‌کا نفیسەرین روژنامه‌یا ئەمریکیی (ئورگانین)^۱ چاپا پورتلەند پشتی کو شایین روژنامه‌یی دانە بەر خواندن و ڤه‌کۆلینی، سی ئەگەر بو چییونا وان پەیدا کرن:

پشتگەرمی ب هزری:

پشتگەرمی ب هه‌که‌یان (احتمالات):

پشتگەرمی ب ژێده‌رین پله‌ دو:

ل به‌شى چوارى (دارشتنا نووچه‌یى) دى پتر گرنگیى ب دروستیا کاری دەین. لى ل ده‌زگه‌هین نووچه‌یى ئەڤه‌ پەيامنیرین کول هیلای پیشییا وان شاشیین

^۱ Oregonian

دهينه كرن دراوهستن. نهو پهيامنيرين د هه لگرتنا دهفته ركا پيرانينان شاره زايي هه بن و بهرده و ام فهدگيرنه فان نفيسينان و هندي بشين ل دوو فهداكرنا ژيدهرين پله ئيكن باشت دشين پيگيري ب سي ستونين رونامه فانيبا چاپي يي نهمريكي، جوزيف پوليتزر بكن: (هوربيني، هوربيني، و جاره كا دي هوربيني).

بہشتی سیپی

گهاندنا نووچهیی



هموو راپورتین نووچهیی ژ تیگه لا راستی، تشتین دیتی و گوتین کسان و شروفه کرنا هووراتیان پیکدهین. پیزانین کۆمکری ژ لایی پهیامنیری ههردهم پتر ژ وی ریژهینه یی کو دی مفا ژی هیته وهرگرتن و ژبهرکو بو کۆمکرنا فان پیزانین ماندیوونهک دیتییه، تشته کی سروشتیه کو بقیت ژ فان پیزانینان د ناؤ راپورتا خوه دا مفای وهرگریت. لی گونجاندنا فان هموو پیزانینان د ناؤ راپورتی دا، کیم جاران بو چیرۆکه کا وەسا دهیته گوهرین کو ب باشی هاتیته فه گوهاستن و بشیت وهرگری بو لایی خوه رابکیشیت. تیگه هشتنا وان راپورتین کو تزینه ژ پیزانینان، ب زهحه تتره. پهیامنیری کو بزاقی دکهت هموو تشتان فه گوهیزیت، ب تی د مژوولکرنا خوینده فایان دی سهرکه فیتییه. ژبلی هندی،

رۆژنامەیان سنوورەکی ديارىكرى بۆ نقيسينا نووچەيى هەنە. دەمى ديارىكرى بۆ پيشكىشكرنا بەرنامەيىن نووچەيىن راديوئى و تىلەفزيوئى و هەر ديسان دەمى خويناەفايان، گوهداران و بينەران و ئەو گرنگيا بۆ دووڤچوونا نووچەيى ژ خوە نيشاندهن، سنووردان.

رۆژنامەفانيا داخوازكرى ب رامانا قافارتنا نووچەيانە نەكو بەرفرهكرن و گفاشتنا وان. پەيامنير دڤيت مفاى ژ بريارا نووچەيا خوە وەرگرن و دياربەكن كا كيش بابەت بۆ گونجاندى د ناڤ راپورتى دا گرنگيا خوە هەيه و د چ پشكەكى راپورتى دا بەيتەدانان. بۆ پتريا پەيامنيران، ب زەحمەتزين پشك ژ نقيسينا راپورتى، برياردانە بۆ ژيرنا هندهك پيرانين دەستكەفتيه. ريبەك بۆ دانا فى بريارى، هەلبژارتنا خالا سەرەكى و سەنتەريان بابەتى چيروكيبە كو ديژنە وى نيشا چيروكى.

سەرۆکانییا چیرۆکی

سەرۆکانییا چیرۆکی د راستیا خوه دا بهرسفه بۆ فی پرسیاری، (د راستی دا بابهت ل سەر چیه؟) بۆ تیگههشتنا سەرۆکانییا چیرۆکی، مامۆستایی بابهتی دارشتنی ل پهیمانگهها پوینتیر، چپ ئیسکانلان، پیشکیشکرنا پینج پرسیارین دی ژ ی پشیناز دکهت:

نووجه چیه؟

راپورتا فی نووجهی چیه؟

وینهی ژ فی نووجهی هاتیه گرتن چیه؟

دی چهوا شین چیرۆکی د شهش پهیفان دا فه گوهرین؟

باشه چ چیبوو؟

وی هزری بکهن کو ههوه دڤیت ژ روودانه کا ئاگر بهربوونی د ناڤ سروشتی دا کو ب لهز بی بهرفرهه دبیت راپورتتهك نووجهی چیکهن. هون روژی ههمووی ل جهی روودانی بهرههڤ بووینه، دگهل خهلکی ئاخفتینه، زیانی چیبویی ب چاڤ دیتینه. نوکه بهری دهست ب نفیسینا راپورتی دڤیت، سەرۆکانییا چیرۆکی پهیدا بکهی. ل ڤیره دی نیشاندهین کا دی چهوا مفای ژ پرسیارین ئیسکانلانی بۆ پهیدا کرنا سەرۆکانییا چیرۆکی مفای وه گرین:

نووجه چیهه؟

ئاگره ربوونی دو خانیاں ل چیاپین رهخی رۆژئافا باژیری ژناڤر، لی چ
کسهک بریندار نه بوو و چ زیان ب دهفهره بازرگانیا باژیری ژی نه کهفتیه.

راپورتا فی نووجهی چیهه؟

دو خیزان ئاواره بوون لی ژبه رهندي کو ماینه ساخ کهیفخوهشن.

ویتیهی ژ روودانی هاتیهه گرتن چیهه؟

ئهدامین خیزانی راوهستیایی ل تنشت کافلین خانیی کو هیشتا دووکیل ژی

رادیت، یین چووینه سهروستووین ئیک.

دی چهوا شین چیرۆکی ب شهش په یقان فه گوهرین؟

ئاگر خرابکه ری خانیاں نه کو دلان.

باشه چ چیبووو؟

زیانین پهیدا بووی ژ نه گهری چیبوونا ئاگره کی ب مهترسی یی

چارچووفه کری بوو.

ئهو په یامنی ری کو دقیت فی راپورتی بنفیسیت نوکه دزانیت کو کهسین وی

دهستیشانکرین کهسانین وهسانه کو خانینن خوه ژدهستداینه“ و دزانیت کو ئهو

دشیت ژ گوتنا کهسه کی ئهدامی فی خیزانی و دیار کرنا خوه شحالییا وی لدر

قورتالبوونا ههموو ئهدامین خیزانی ل دهستپیکا راپورتا خوه مفای وهرگریت، و

دیسان پیزانینن گشتی ل دور زیانین پهیدا بووی ل سهر ملکی وان د راپورتی دا

دی هیته دیار کرن. په یامنی دزانیت کو دشیت هندهک پیزانینن کومکری ل دور

ژمارهيا بنگههين ئاگرڤه مراندني ڪو ل دهڻهرا بازرگاني ڪو بو ڦي رووداني
دهستڪار بوونه نه هيليت. لي چيديت رستهيه ڪي ژ زاردهڻي بهرپوسي بنگهه
ئاگرڤه مراندني ڦه گوھيڙيت.

نه ڦ راهيتانه بو پهيدا ڪرنا سهرو ڪاننيا راپورتني ب ڦي راماني نينه ڪو هر
راپورتهڪ خوداني سهرو ڪاننيه ڪا ئيڪانه يا راست و دروسته، بهروڦاڙي،
پهيامنيرين دهزگههه، نوچههين جودا، چيديت ژ راستين روودانه ڪا هر ب
وي رهنگي مفاي وهبرگرن لي راپورتين خواه ب تمامي ب شيوهيه ڪي جودا
بنڀيسن. چونڪو سهرو ڪاننيه ڪا جودا هلبزارتينه. ل دور راپورتا ئاگر بهربوونا
سروشتي، پهيامنيرهڪ دشيت ههر ژ وان پينج پرسيارين بهري مفاي وهبرگريت و
بگهههينه سهرو ڪاننيه ڪا جودا.

نوچه چيهه؟

جهين بازرگاني ل باڙيري ژ زياني، چيووي ژ ئاگر بهربوونه ڪا سروشتي ڪو
بوو نه گهري ژ نافچوونا دو خانبيان ل چيائين روژناڦا باڙيري، پاراستي مان.

راپورتا ڦي نوچههه چيهه؟

خودانين مارڪيتان ڪهه يفخوهشن ڪو ژ ڦي ئاگر بهربووني پاراستي مان.

ويتههه ڦي راپورتني هاتيهه گرتن چيهه؟

ئيڪ ژ خودانڪاران دهستين ڪارمهنده ڪي ئاگرڤه مراندني ل بهر دهزگههه
دوڪانا خواه دگريت و دگفشيت.

دي چهوا شين چيروڪي دشهش پهيفان دا ڦه گوھيڙين؟

ئاگر نەشىت بازارگانى ب راوستينيت.

باشه چ چىبوو؟

كارتىكرين ئابورين ژ فى ئاگر به ربونى پەيدا بوين سنوردار بوينه.

فەگواستنا فان جۆره چىرۆكان دشىت ل دۆر ئاسودەيا مېشكى خودانكارى
بيت و ديسان گۆتئين ژ زاردهفى دوكانداره كى شارهزا كو دوكانا وى ژ
ئاگر به ربه نى قورتال بوويه، ئەفە دى ل سەرى راپۆرتى هيت. هەر دو راپۆرت
هەر ژ پېرانين دەستپېكىن وەكو ئيك مفای وەردگرن – ئەفە كو دو خانى
ژنافچوووينه، د وى بواری دا كو دوكان ژ مەترسيين فى ئاگرى پاراستى ماینه –
لى داكوكيا وان ل سەر بابەتین جودايە. زانبا فى بابەتى بەرى نقيسنا راپۆرتى،
كول دۆر چ تشته كى داكوكى دەيته كرن، دى ھاريكاريا پەيامنيرى كەت كو چ
راستى و گۆتئين زاردهفكى فەگواستيه و كيشكى ژبیهت. هەر وەكو كو
ويليام زينسىر د پرتووكا خو دا يا ب نافی (ل دۆر دروست و ووردبن نقيسينى)
دبېژيت: (ھزر كرنه كا رۆھن دېتە ئەگەرى نقيسینه كا رۆھن) ھەر ئيك ژ وان بىي
يېدين ھەبن.)

پەيامنيرين پيشه يى و شارهزا بۇ پەيدا كونا سەرۆكانيا راپۆرتا خوه، ھەتا
دوو ماھيا رۆژى و دوو ماھيك ھاتنا فەكۆلینان، دیداران و چاقدینيان ھەدارى
ناكيشن، چیدبیت لقينا راپۆرتى ب ھەبوونا سەرۆكانيا راپۆرتى د مەژبى خوه دا
دەستپېكەن و دى ھاريكاريا وان كەت كو بريارى بدەن بچنە كيرى و دیدارى
دگەل چ كەسەكى ئەنجامدەن. لى، چیدبیت سەرۆكانيا راپۆرتى د دەمى

کۆمکرنا پېئرانينان بهيټه گوهورين و گهلهك جارن ژى ئەڤ چەندە پەيدا دىت.
گرنگرتين بابەت ئەفەيە كو نقيسهري راپورتى، بەرى نقيسينا خوه ل دۆر
هەلبژارتنا سەرۆکانيا راپورتا خوه بريار دابيت.

هەبوونا سەرۆکانيا راپورتى د مەژيى دا، ب تى پينگاڤا ئيکييه بۆ هوور
نقيسينا راپورته کى. پينگاڤا دووى، ريکخستنا راپورتىيه. بۆ هندی داکو بزائن
ريزه نديا پېئرانينان چييه، ب بەرهه فکرنه فەرهسته کى ژ راستين سەرەکيىن
راپورتى، دەست ب کارى خوه بکەن و بريارى بدن کا کيش پشک ل سەر،
خوارى و ل نيڤا راپورتى بهيټه دانان. باشتين گۆتنان ژ دیدارين خوه هەلبژيرن و
بريارى بدن کا هەر ئيک ژ وان دى ل کيرا راپورتى هينە دانان. ژ هەر ئيک ژ
هوورده کارين کو ب پشتراستى ههوه دڤيت کو د راپورتا خوه دا بدانن،
نقيسينه کى راکەن. هندهك ژ پيامنيران حەز دکەن، بەرى دەست ب نقيسينى
بکەن، نەخشەيه کى گشتى ژ راپورتا خوه ل سەر کاغەزه کى ديار بکەن و ژ وى
وه کو راپورتا خوه مفای وەر بگرن.

دارشتنا نووچهیی

"ئەو نووچهیی کو ب باشی
هاتبیتە دارشتن" کورت، رۆهن،
پشتراستکری و هووربینکرییە"



ئەو نووچهیی کو ب باشی هاتبیتە دارشتن، کورت، رۆهن، پشتراستکری و
هووربینکری یە. کارەکی ب ئی رەنگی سادە دەیتە بەرچاؤ لی کارەکی ب
زەحمەتە. هەر وەک بەری نوکە ژێ مە ئیشارەت ب هندی دا، پەيامنیر وەسا حەز
دکەن کو هەموو پێزانینن کو مکرێ د ناؤ راپۆرتا خوە دا بینن، لی ئەو راپۆرتین
کو بابەتی سەرەکی دنازینن، پتر دەلیقە یا هەمی کو بو بکارئینەرین پر پێزانین
نووچهیی سەرنجراکیش بیت و دەزگەهی نووچهیی کو راپۆرتین درێژ بە لاؤ
دکەت، چیدبیت جە و دەمی پیدئی بو وەرگرتنا نووچهیین دی نەبیت.

ب شیوهیه کی گشتی، راپورتین نووچهیی ژ رسته و پاراگرافین کورتتر ژ جورین دین نفیسینی پینکدهین. هەر پاراگرافهك ل دووؤ گههاندنا مهبهسته کییه. پاراگرافا نوو ل وی ده می دروست دبیت کو نووچه، که سایه تی یان دیمه نه کی نوو بهینه دانه نیاسین.

رؤژنامه فان ژ زمانه کی ساده و روهن کو تیگه هشتنا وی یا ناسان بیت مفای وهر دگرن. پتر مفا ژ نافان و بکه ران دهیه وهر گرتن هه تا کو سالوخهت و قیدهها. راپورتین نووچه یین باش، راپورتین نه روهن، ده رگرتی و دوو باه کری نینن. چونکو هەر په یشه کی گرنگیا خوه هه یه. ههروه کو ئای بی. قایت ل پرتوو کا دانه نیاسینا خوه ب نافی (پیکهاتین شیوازی نفیسینی) پشتر است دکهت کو ئیک ژ خالین سه ره کیین نفیسینی نه شه یه: (په یقین نه پیدای ژ بیه ن).

نفیسه رین باش بهرده وام بزاقی دکه ن مفای ژ باشترین په یقان بو گه هاندنا مهبه ستا خوه وهر بگرن. هه وهك نفیسه ری چه رخی نوزده یی، مارک تواین¹ گوت: (جوداهیا د نافه را په یقین دروست و په یقین تا رادده یه کی دروست، وه کو ازرخش و کرمی رونه ییا شه قیه). په یامنی ب مه ره ما پشتر استیون ژ هندی کو په یقان وان بی ده ستیشان کری ب دروستی رامانا وی تیگه هی ددهت کو وان ئیشاره تپیدای، بهرده وام مفای ژ فره دنگان و پرتوو کیین په یوه ندیدار وهر دگرن.

ژ وی چه ندی کو په یامنی بو گشت وه لاتییان راپورتی به ره ده دکه ن، دقیت خوه ژ بکار ئینانا زمانی تایهت (فی) و په یقین زفر کو بو پتریا وه لاتییان نه نیاسه

¹ Mark Twain

بدنه پاش. ناخفتنکهری نه‌خوہ‌شخانه‌یی چیدبیت بیژیت کو ژ نه‌خوہ‌شیا (لاسریشین کانتیوژن)^۱ دره‌نجیت لی پدیامنیر دقیت ژ زارافی (برین و خوین مرنی) مفای وهریگرن. نه‌گهر پیدفی بوو ب مهره‌ما هوورینییا پتر د راپورتی دا مفا ژ پهیقین زانستی بهیه وهرگرتن، باشتره کو پیناسه‌به‌کی ژی ل دور وی پهیقی بدنه. بو نمونه ژ بو پهیقا (سوئنا فوسیلی) د راپورتی دا کو ل دور هیژین جیهانییه، فهره‌سته‌کا بجووک ل دور جورین جودایین فی سوئتی بهیته دیارکرن: ره‌ژی، نفت و گازا سروشتی. پدیامنیر دقیت خوہ ژ بکائینانا (پهیقین نه‌ریی) (بکائینانا پهیقین دلنشین لینه‌روهن بو پهیف و بابه‌تین نه‌دلغه‌کهر) دوور بیحیت، نانکو پهیف و زارافین کو چیدبیت وهرگری گیتز یان به‌رزه بکهن. نه‌گهر جقاتا باژیری بریار ل سهر (ناسانکاریین نوو بو فه‌شارتنی) دایه، وه‌لاتی دقیت ژ فی نووچه‌یی ب رییا رادیو یان گوتاره‌کی ل روژنامه‌یی ل روژا پاشتر ناگه‌هدارین ب وی رامانی کو باژیرفانیی (دقیت گورستانه‌کا نوو نا‌فا بکته‌؟).

بنیاته‌کی سهره‌کی د نفیسینا راپورتی دا نه‌وه‌کو نیشا وهرگری بده‌ی کا چ روودایه، ل جهی هندی کو ب تنی چبروکا وی فه‌گیرین. بو نمونه ل جهی هندی کو بهیته گوتن نه‌ندامین خیزانی د ریوره‌سیمین فه‌شارتنی نه‌ره‌حده بوون، نووچه‌یه‌کی دروست ل دور فی بوویه‌ری، نه‌ئارامی و خه‌ما وان ب بدرچاف وهرگرتنا دیمه‌نی چوونا سه‌روستوویی ئیک و گریبا به‌رده‌وام نیشانده‌ت. ل جهی

^۱ Lacerations and Contusions

دەستپىكرنا نووچەيى

دەستپىكا راپورتى، دەستپىكا راپورتا نووچەيى يە. دەستپىكا نووچەيى دىقەت سەھرنجا خويندەقايى، گوهدارى يان بىنەرى بۆ لايى خوە ب كىشىت، ناقىرى بۆ ناۋ راپورتى راکىشىت. دو جورىن تايەت ب پىشكىشكرنا دەستپىكا نووچەيى ھەنە: نووچەيى گرنگ و نووچەيى چىرۆكى. : نووچەيى گرنگ، راستىن دەستپىكىن روودانەكى كورت دكەت پىكھاتى ژ شەش پرسىران كول بەشى ۲ مە ئىشارەت پىدايە. د نووچەيى چىرۆكى بەلكى دىمەنەكى شروۋقە يان كەسەكى بدەينە نىاسىن. رىيا دى بۆ زانىنا جوداھىيا ناقبەرا پىشكىشكرنا دو جورىن دەستپىكىن نووچەيى ئەقەيە كو نووچەيى گرنگ، بەرسقا پرسىارى (نووچە چىيى؟) و نووچەيى چىرۆكى بەرسقا پرسىارا (چىرۆك چىيە؟) ل بەرچاۋ وەربگرىن.

ل ھەر دو شىوھىن گوتنا دەستپىكا نووچەيى دىشىن بۆ گەھاندنا نووچەيى مفاى ژى وەربگرىن. بۆ نمونە، راپورتەك ل دۆر ھەلبىارتنا سەرۆك وەزرىن نوو د شىان دايە ب شىوھىن جودا بەھتە نقىسىن. نووچەيى گرنگ دىشىت ب فى رەنگى بەھتە گوتن:

رېډهري شوره شيې كډفن، جاشووا سميت^۱، ئەڤ شهفه ب دهستقه ئينانا پتر ژ ۸۰٪ دهنگان ل ئيکه مين ههلبژارتين ديموکراتيکي قى وهلاتى ژ سالا ۱۹۹۳ى ههتا نوکه، وهکو سهروک وهزير هاته ههلبژارتن.

نه دووره نووچه يې چيروکى شيويه کي جودا ههبيت:

جاشووا سميت ل يانگ تاون^۲ مهزن بوو. کوره کي ساڤا ب ئاره زويين مهزن، نهو که سي کو بهژن و باله کي بچوو کتر ژ ههڤز يين خوه هه بوو. دبيژيت کو کورين ژ وي مهزنتر بهردهوام ل خواندنگه هي نهو بيزار دکرن. ده مي نهوي گوتيه ماموستايي خوه يي وانهيا رينقيسي کو روژهک دي هيټ نهو دي بيته سهروک وهزير“ ماموستا ب وي کره که ني. لي نوکه چ که سهک ب قى ناخفتني ناکه نيت. دوهي، سميت ب دهستقه ئينانا پتر ژ ۸۰٪ ژ دهنگان، وهکو ئيکه مين رېډهري ههلبژارتي وهلاتي د ئيکه مين ههلبژارتين ئازاد هه ژ سالا ۱۹۹۳ى دهسته هلات گرته دهستين خوه دا.

هه وهکو هوون ديين، نووچه يي گرنگ کورتنه ژ نووچه يي چيروکى – باراپتر، نووچه يي گرنگ، ب تني ژ رسته هه کي پيک دهيت. دگهل هندى کو نووچه يي گرنگ کورتنه ژ نووچه يي چيروکى، لي گوتنا هه رسته هه کي خالا سه ره کي هه راپورته کي ب هيژ دئخيت و هه ر دو شيوه، دهستپيکا نووچه يي ژ گرنگ ترين پيکهاتن سه ره کي نووچه يي پيکه ديټ.

^۱ Joshua Smith

^۲ Youngtown

ھەلبۇزارتتا جۆرى دروست يى دەستىپىكا نووچەيى گرىدايىھ ب ھۆكارىن
جودا، ۋەكو گرنگى و دەمى روودانى و جۆرى رىكخستى، بەلاڧۇك يان
بەرنامەيى نووچەيى پەيوەندىدار. دەزگەھىن نووچەيى، مالپەرى، ئەنترىتى و
تۆرىن نووچەيىن رادىيى كو گرنگى ب لەزكرن د بەلاڧكرنا نووچەيى ددەن،
باراپتە مفاى ژ جۆرى نووچەيى گرنگ ۋەردگرن. بەرنامەيەكى نووچەيى ھەفتىانە
يان كۆڧارەك چىدىت پتە ژ نووچەيى چىرۆكى مفاى ۋەربگرىت. چونكو دى وى
ھزرى ۋەكو نمونە ۋەردگرىت كو باراپتە ژ ۋەرگران بەرى نوكە ل دۆر بابەتەن
سەرەكەيىن روودانى ئاگەھدارن.

بەربەلاڧترىن جۆرى نووچەيى چىرۆكى، دەستىپىكا نووچەيى سەرھاتىيە.
ۋەكو وى نمونەيا بۇ راپورتتا ھەلبۇزارتتا سەرۆك ۋەزىران ھاتىيە دياركرن.
سەرھاتى، چىرۆكە كا كورته و ئەو دەمى بۇ دەستىپىكا نووچەيى دەيتتە بكارئىنان،
روودان يان چىرۆكە كا مەزنتە نىشانددەت و وىنەيى وى دكىشىت. راپورتەك ل
دۆر رېرەوى جفاكى چىدىت ب چىرۆك و نمونەيىن جودايىن ھەرب وى بابەتى
قە گرىدايى دەستىپىكەت. كىم جارن روودەت كو گوتنا روودانەكى ب
پرسىارەكى بشىت باشترىن دەستىپىك بۇ راپورتەكى بيت. دشىن ئەڧ جۆرى
دەستىپىكا نووچەيى ۋەكو راپورتەن (گىرۆبوىي) ھژمارت، چونكو خويندەڧا بۇ
تىگەھشتنا ھندى كا راپورت ل دۆر چ بابەتەكەيە، دڧىت ھەتا چەند رستەيان دى
خوە بگرىت.

پیکھاتا راپورتی

ہہموو راپورت، پیکھاتہ کا وہ کو ستوونی بپرپرا پشٹا مروٹان ہہنہ یان ہہر چ نہبیت دفتیت ہہبن! بیی پیکھات، راپورت فہ گیروانا چہند روودانایہ کو چ تشتہک وان پیکفہ گرینادہت. بو ہندی کو راپورتہک جھی تیگہہشتن و ب رامن بیت، ہہبوونا پیکھات و دارشتنی پیدھیہ. لی پیدھی ناکت پیکھاتا ہہموو راپورتان وہ کو ئیک بن. نفیسہری ژیتھاتی، باشترین شیوہ بو راپورتا خوہ ہہلدبژیرن.

سیگوشہیا بہروٹاژی

گہلہک ژ راپورتی، نووچہیی ب دبارکرنا گرنگترین پیترانینان دەستپیدکەن و ب ہہیکہلی چیرۆکی کو بہری ۱۰۰ سالان ہاتییہ کیشان، بہردہوام دبیت. مودیللا (سیگوشہیا بہروٹاژی) گرنگترین پیترانینان ل دەستپیکا نووچہیی دئینیت و پیترانین دى ل ریژبەندییا ژوردانییا گرنگیی ل بہردہوامیی دەینە دانان. ل دەمی راپورتی نووچہیین گرنگ و ب لەز و دەمی کو پیدھی ب گرنگیدانیی ہہیہ، ئەف شیوہ ژ راپورتی دی یا ب مفا بیت. ئەگەر ہوون ئیکہم کەسن کو روودانہ کا گرنگ فہدگوہیزن، حەز دکەن ہەر ل دەستپیکا نووچہیی بیژنہ وەرگری کا چ روودایہ. بو نموونہ، راپورت ل دۆر باھۆزہ کا مەزن چیدبیت ب ریژہیا زیانان و

جهی گرانترین زیان فیکهفتی دهست پیبکته. نفیسه رین کول دهمی پیدفی خواه ژ بکارئینانا فی شیوهی ددهنه پاش، چیدبیت ب (فهشارتنا خالا سهره کییا راپورتی) تومتهبار بن و ههلبزارتنا گرنکییا راپورتی بو وهرگری ب زهحهته بیخن.

د شیوازی سبگوشه یا بهرؤفاژی، پشتی مانشیقی سهره کی، ئه و پیزاین دهین کو خالا سهره کییا مانشیقی شروقه و بهرفرهه دکته. ل دور راپورتا باهوزه کی، نفیسه نه دووره وینهیی خرابترین زیانان بهرچاف بکته و پاشی گوتنه کی ژ وی کهسی رزگار بووی و پولیسی ههوارهاتی د راپورتا خواه دا ب دانیت. پاراگرافین ل دووفا دا دی بنه بهلگ و تایین بابتهی سهره کی. دی گرنکیی ب هوراتیان دهن و پیزاینین بهری یین گریدایی ب باهوزی فه گوهرن. د راپورته کا دریز دا، چیدبیت په یامنییر پیزاینین پله دو دیار بکته کو ب شیوهیه کینه راسته و خواه گریداینه ب بابتهی سهره کی. بو نمونه، د راپورتا ل دور باهوزی (گوفان)، په یامنییر دشیته پیزاینین ل دور بزاقین گروپین هاریکارییا نیتقدهوله تی یان پیدفیین که سین رزگار بووی ب ههر دو شیوه یین ب لهز و دریز ماوه، دیار بکته. ئیک ژ نه گهرین مشه بوونا خوینده فایین فان جوره راپورتان نه فهیه کو سهرن نفیسه ر دشین، ب مهره ما کیم مهزاختی ل بهرپهرین روژنامه یی و ماوه یی پیشکیشکرنا وی، دووماهییا راپورتی ژیبته بی نهرهحه تی ژ ژده ستدانا پیزاینین چاره نفیسی و گرنگ.

دهمژمیرا ناخی

شیوازی چاککری سیگوشه یا بهرؤفاژی ب (دهمژمیرا ناخی) بهرنیاسه. ئەڤ جۆری راپۆرتان هەر ب شیوهیی کهفن، ب گرنگترین پیزانینان دەست پێدکەت- لێ پشتی چەند پاراگرافان ئەڤ ریزهوه دهیته گوهورین، راپۆرت ب شیوهیی چیرۆکه کا فه گوهاسقی دهیته بهرچاڤ کو باراپتر ل دووڤ ریزه ندییا روودانان دهیته گۆتن. ئەگەر ههوه بقیت هەر ل دۆر نمونهیی ئیکی باهۆزل مهزن باخفن، په یامنیڕ دشیته ب دانانا مانشیقی سهره کی و گرنگ دهست ب بابهتی خوه بکەت، چەند پاراگرافین هاریکاریی بینیت پاشی راستییا روودانی ب گۆتین کەسه کی رزگار بووی ژ روودانی، دیار بکەت. پێدشییا گرنگ د فی راپۆرتی دا، بوورینه کا رۆهن ژ بهشی دهستیکییا چیرۆکی بو بهشی دووڤدايه. په یامنیڕ دشیته بو دهستیکرنا نیقا خواری یا دهمژمیرا ناخی د راپۆرتە کا بقی رهنگی دا، ب فی رهنگی بنقیسیت: (جۆتیار، مرادخان، ل عومباریقه بوو کو بایی هیزه کا مهزن گرت.....). هندهك راپۆرت ب شیوهیه کی تایهت ل دووڤ ریزه ندییا ده می دهینه نقیسین، لێ ئەڤ شیوازه باراپتر بو راپۆرتین درێژ دهیته بکارئینان.

شیوازی ئەلماسی

شیوهی دیی چیکرنا راپۆرتی (شیوازی ئەلماسییه). ئەو په یامنیری پینگریی ب فی شیوازی دکەت، نه دووره راپۆرتا خوه ب سه رهاتییه کی دهستیپکەت کو د

وی دا کهسه کیّ دهستیشانگری، سهرپورا وی یا تاییدت دهیته فه گوهاستن. پاشی نه‌ف سهرهاتییا کورت دهیته بهرفره‌هکرن و شرّو‌فه‌کرن، هه‌تا کو خالیین دیین گرنگیین فیّ راپورتیّ نیشاندهت. ل دووماهییا راپورتیّ، په‌یامنییر بو دیارکرنا که‌سایه‌تیّ سهره‌کیّ چیرۆکیّ دزقریت داکو راپورتیّ ب دووماهی بینیت.

"باشته ل وی ده‌میّ کو هوون راپورتا خوه ده‌ستپیدا‌که‌ن،
پاراگرافا خوارئ ژئ ل هزرا هه‌وه دابیت"

ئهو په‌یامنییریّ کو مفای ژ فیّ شیوازی وهر‌دگریت، باراپتر ژ ئامیرین وه‌کو پاراگرافین (بنیاتی) مفای وهر‌دگریت داکو گرنگییا راپورتیّ شرّو‌فه‌ بکه‌ت — پاراگرافا (بنیاتی) نیشانده‌ریّ کاکلا سهره‌کییا راپورتیییه. (جهك هارت)^۱، سهرنقیسه‌ریّ رۆژنامه‌یا ئارگوفین ل پوله‌ندا^۲، دبیریت کو پاراگرافا بنیاتی (دشیت به‌رسفیّ ل سهر ههر پرسیاره‌کیّ کو ل به‌شیّ سهره‌کیّ راپورتیّ به‌یته به‌رچا‌ف بدهت). نه‌ف پاراگرافین ب فیّ ره‌نگی ییدقییه ل ده‌ستپیکا راپورتیّ به‌ینه دانان داکو بو خوینده‌فایی رۆهن بییت بو چ مه‌به‌سته‌کی دقیت مان‌دی‌بوونا خواندنا فیّ راپورتیّ هه‌لگریت. شیوازی نه‌لماسی، باراپتر ل راپورتین نوو‌چه‌ییین تیله‌فزیو‌نان و

^۱ Jack Hart

^۲ Portlands Oregonian

راپورتين روژنامهيان دهيتته بكارئينان. بو نمونه، په يامنيرهك نه دووره راپورتا خوه
 يا ل دور شيوازي نوو بي چاره سهر كرنا نه خو ه شيوا نايديزي ب ديداره كي دگهل
 كه سه كي توو شبووي ب في نه خو ه شيوا كو پيدفي ب في دهرماني هديه، ده ست
 پي كه ت، پاشي شروفه يا دهرمانين تافيكه هي ب كه ت و شيوازي كارتيك رنا وان ديار
 ب كه ت و ل به شي دهر نه جامي ئيشاره تي ب في خالي بده ت كو نوشداران گوتيه
 في نه خو ه شي، نه گهر نه شيوازي چاره سهر كرنى سهر كه فتى نه بيت، بو ماويه كي
 كورتي ده ستني شانكري دي زيندي مينيت. ههر شيويه كي كو هه لبرن، به شي
 ني شي يا راپورتي دفتت و هرگري رازي و مژوولي خوه ب كه ت. سهر نقيسه ري
 روژنامه يي دبوت كو نقيسنا باش، دي خوينده فاي نه چار كه ت كو بقيت به شي
 مايي ژ نقيسني بخونيت داكو بزانيت پشتي وي چ رو ودايه.

دووماھیا راپورتی

ل وی دەمی کو ھوون شیوازی سی گوۋشیا بەرۆفاژی ب کارنائین و ناخوازن دووماھیا راپورتی ژ لایی نفیسەرەکی ڤە بەیہ ژیرن، باشترە ل وی دەمی دەست ب نفیسیی دکەن، پاراگراف ل خواری ژی د ھزرا ھەوہ دا بیت ھەر وە کول دەمی دەستیکرن گەریانەکی، دی ئارمانجەکی دەستیشان کەن. ئەڤ چەندە ب تایبەت ل بەلاڤکرنا نووچەیین رادیۆ و تیلەفریۆنان، ب ئەگەری شیوازی گەھاندنا وان، گرنگ بیت. بەرۆفاژی نووچەیین چاپکری یان ئەنتیڤی، شیوازی نووچەیین رادیۆ و تیلەفریۆنی ھیلەکن، وەرگر نەشین ریژبەندییا وەرگرتنا پیژانینان بو خوە دەستیشان بکەن. ڤە کۆلین نیشان داینە کو بینەر و گوھدار باراپتر ئەو پیژانینان ل دووماھی گوھلیدین، باشتر ل بیر دەینن. ژبەر ھندی، گەلەک راپورتین رادیۆی و تیلەفریۆنی ب کورتیا نووچەیان ب دووماھیک دەین و ژبەر ڤی چەندی خالا سەرەکییا راپورتی ب ھیز دئیخن.

دووماھیا راپورتی باراپتر ئیشارەتی ب دەستیکا راپورتی دەت، ب وی رامانی کو جارەکا دەی دی ئیشارەتی ب جەھ یان کەسی گرنگ دەت. ل وی راپورتا کو چیرۆکانەیه و ب ریژبەندییا پەیدا بوونا روودانان دەیتە ڤە گوھاستن،

دووماھیا راپورتی روودانہ کہ کو ل دووماھی روودایہ. ئە گەر د راپورتی دا
 ئیشارەت ب کیشە یەکی ھاتیبەدان، ل دووماھی دقیت چارە یەکی بو ببینن.
 دووماھیا راپورتی باراپتر بەری خوہ ددەتە پاشەرۆژی و وی تشتی ژ نوکە ھیقە
 دی روودەت. چنڈبیت ھندەك جارن راپورت ب گۆتە کا پشتراستکری ژ لایی
 کەسە کی یان پارچە یە کا کورت ژ پەیف یان دیدارە کا تۆمارکری ب دووماھی
 بەیت. ھەرچە نەدە، کیم رووددەت کو بشین دووماھیە کا ب فی رەنگی بکاربینن
 و ب تخی دقیت ل وی دەمی مفای ژ ی وەر بگرن کو ئە ف گۆتە پشتراستکری ھند
 یا ب ھیژ بیت کو نفیسینا چ بابەتە کی دی نەشیت ب وەرگری سەرنجراکیش
 بیت یان وی بو لایی خوہ راکیشیت.

پیکه نانا راپورتی ب کسه کی

جوداهیا سهره کی د ناقهرا راپورتا نووچهیی و سهرگوتار ویاں ستونا بوچوونی، شیوازی پیکه نانا ویه ب کسه کی. راما وی یا ساده چه سپاندنا راستیا فی پرسیه (چ کسه ک دیبیت؟) نه شیوازی پیکه نانی، عومباری پیرانین ئیشاره تپیکری د راپورتی دا، ب تایهت گوتین و هسا کو گهنگه شهیاں ل دور خوه بینان پیرانین و هسا کو پرسیارا ل دور خوه چیکه، بهرچا دکهت. پیکه نانا چیدیت روئن و ئیکسه ریاں نه روئن و نه ئیکسه ر بیت. ل فیره دی نمونه کی ل دور پیکه نانا روئن و ئیکسه ر ئین: (نه فسه ری پؤلیسی، ئانتونیو کوستا، دیبیت، زهلامی دهستیشانگری ب تومه تا کوشنی هاته دهسته سهر کرن). نه گهر مه بقیت فی رسته ی جاره کا دی بنقیسین و ژ پیکه نانا نه روئن و نه ئیکسه ر مفای وهر بگرین، دی ب فی رهنگی نقیسین، (پؤلیس نه و کس ب تومه تا کوشنی دهسته سهر کر). ل ههر دو نمونه یان، وهر گر دزانیهت کو ژیدهری نووچهیی پؤلیسه.

¹ Antonio Costa

ئېڭ ژ ئەگەرېن سەرەكېيېن پېڭەفەنانا پېزانېنان ل پترېيا راپورتېن نووچەيى ئەفەيە كو دەستورېيى بدەيە خوېندفان، گوهدار يان بېنەرى كو برپارىى بدن، كو ئايا باوهر ژ فى نووچەيى بکەن يان نه. بۆ نمونە، باوهرېيىکريوونا راپورتا ل دۆر هندىى كو کۆريا باکۆر ل بەرە بەرنامەيىى خوہ يىى نافۆكى تا ماوہيەكىى راگريت، چيديت گريدايى ب هندىى بيت کا چ کەسەكى ئەف گۆتنە گۆتییە: ئېڭ ژ بەرپرسېن فەرميېن چيىىى كو بۆ وى وهلاتى چوويه يان تيمەكىى نېفدەولەتيا زانايان.

ئېڭ ژ ئەگەرېن دېيېن پېڭەفەنانىى ئەفەيە كو بەرپرسيارەتيا گۆتنيىن وەسا كو گەنگەشەيىى چيدکەن بۆ وى جەيى ب زفرينين كو گريداييە ب وى و بۆ لايىى وى کەسى يىى ئەف گۆتنە گۆتى نه بۆ لايىى پەيامنير يان ريىکخراوا نووچەيى. ئەف چەندە ب رامانا خوہ پاراستن ژ بەندين قانونى نېنە، چونکو خوہ پاراستن ژ قانونىى ژ وهلاتەكى بۆ وهلاتەكى دى جودايە، لىى ديارکونا وى بابەتى کا چ کەسەكى ئەو گۆتن گۆتییە يان بابەتەكىى ديارکرى ئازراندييە، شيوازهكىى دلخوازه د پيشەيا روژنامەفانىى.

هەر چەوا بيت، پيدفى ناکەت كو هەموو پېزانينين ئيشارەتپيدايى د راپورتىى دا ب کەسەكى بېيتە پېفەنان، چونکو ئينانا نافىى هەموو ژيدەرېن پېزانينان، دىى راپورتىى دوور کەت ژ دروست تيىگەهشتىى. ئەو پېزانينين كو پەيامنير ب شيوہيەكىى راستەخوہ ديتيە، دشيىن ييى گريدان ب کەسەكى ئيشارەتىى پيىدەين. خال و روودانين پشتراستکرى يان جەيى پەسەندکرنىى ژى پيدفى ناکەت ب

کەسەکی بەهێتە گریڤدان، بۆ نمونە، پەيامنێر دشییت بی کو پێزانینی ب کەسەکی گریبدهت بیژیت کا کیش یانە، هەفرکییا تەپایی ب دەستخووەفەئینایە، چونکو چ کەسەک شکی د ئەنجامی یاریی دا ناکەت. لی نقیسینا فی بابەتی کو بەریژێرەکی هەلیژارتنان د هەفرکییە کا سیاسی دا سەرکەفت، پیدفییە ب بەلگە بیت و ئەگەر ب فی رەهنگی نەبیت دی شیوازی راستیی بۆ شیوازی بۆچونە کا کەسوکی هێتە گوهورین.

گۆتنيں كەسان

راپورتين نووچەيى جاران ب شيوەيى گۆتنيں پەيامنيرى نووچەيى دەينە نقيسين، لى باراپت ژ پيرانيين كەسانين دى ل دەمى ئاخفتى ل دۆر بابەتە كينه. ئەگەر بهيت و ژ گۆتان ب شيوەيە كى باش مفا بهيتە وەرگرتن، ئەو دشتين ب گەھاندنا سەربۆرين راستەوخوە يين كەسانين كو د ناڤ روودانى دا بووينە، راپورتى ب هيتتر بيخن. بكارئينا گۆتى، كەسان ل سەرى بابەتى دشت وى بۆ وەرگران سەنجرا كيشتر ليكەت، چونكو گۆتنيں كەسان پەيوەنديە كا كەسو كى دگەل راپورتى بەرھەڤ دكەن.

ل دووڤ رامانا دروست، گۆتنيں كەسو كى دڤيت ب كەسە كى فە بهيتە پيگفەنان داكو وەرگر بزانيں كا چ كەسە كى ئەو گۆتنيں گۆتية. گۆتنيں كەسان ب شيوەيە كى راستەوخوە، ب كيمي ژ رستەيە كى پيگھاتينه و ھەر ب وى شيوەي دەينە دياركرن، ژ گۆتنيں كەسان ل وى دەمى مفا دەيتە وەرگرتن كو باراپت گۆتنيں كەسان، بەھايى دووبارە كرنى ھەبيت. گۆتنيں كەسان يين راستەوخوە، كو جاران ل نووچەيى چاپكرى دەيتە بكارئينا، دشت ب تڤ پەيقەك يان رستەيەك ژ گۆتى كەسە كى بيت و ل وى دەمى مفا ژى دەيتە وەرگرتن كو رستەيا تەمام يا وى كەسى ببيتە ئەگەرى ريك بەرزە كرنى يان زيڤە يى دريژ بيت. ئەركە ل سەر پەيامنيرى كو گۆتنيں كەسان يين نەراستەوخوە ب

شیوه‌یه‌کی و هسا بکته د نافرۆکی دا، کو رامانا گۆتین وی کهسی بیی گوهورین بمنیت. بۆ نمونه، ل وی ده‌می کو سه‌رۆک وه‌زیرین فهرانسای، (ژاک شیراک)^۱، پشتی بوورینا چەندین هەفتییان ژ نه‌ئارامیی جفاکی د ناؤ فی وه‌لاتی دا بۆ خەلکی دناخفت، ئەؤ چەنده گۆت: (بی روپروبوون دگەل ره‌گه‌زیه‌ریسی، کو بۆ جفاکی وه‌کو ژه‌ره‌کییه، چ تشته‌ک نه‌شیت وه‌کو خوه‌ بمنیت). هنده‌ک په‌یامنی د راپۆرتین خوه‌ دا ژ فی گۆتی ب شیوه‌یه‌کی ئیکسه‌ر مفا وه‌رگرتن، لی د روژنامه‌یا گاردیه‌ن چاپا له‌ندن، ب تی ئیک په‌یف ژ فی رسته‌ی د مانشیته‌ سهره‌کی راپۆرتی هاتبوو بکارتینان: "ژاک شیراک... خەلکی بۆ شه‌رکرنی دگەل (ژه‌را) جوداهیا ره‌گه‌زی داخواز کر".

ل چ ده‌مه‌کی به‌لافرکنا وان هه‌موو گۆتین کهسه‌ک دیتریت د ناؤ راپۆرتی دا، به‌ایی خوه‌ نینه. لی دی چه‌وا هه‌لبژیرین کا کیش پشک ژ گۆتین کهسه‌کی ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخوه‌ به‌لاؤ بکه‌ین؟ فورمولا سه‌ره‌کی ساده‌یه: ئە‌گه‌ر بشین وی گۆتی هوون ب خوه‌ بیژن، ژ فه‌گوه‌استنا گۆتین کهسه‌کی ب شیوه‌یه‌ راسته‌وخوه‌ مفا وه‌نه‌گرن. گه‌له‌ک ژ راپۆرتین نووچه‌یی پرن ژ فه‌گوه‌استنا وان گۆتان کو پینگی ب فی بنیاتی ناکه‌ن، و باراپتر ژ وان فه‌گوه‌استنا وان گۆتان کو ب ده‌فی کهسانین به‌پرس ده‌ینه‌ده‌ری. خوه‌ ژ فه‌گوه‌استنا وان گۆتان کو ب تی خالین پشتراستکری فه‌دگوه‌یزن، و ب تایه‌ت ئە‌وین ب زمانی فه‌رمینه، دوور بیخن. چ کهسه‌ک هه‌زل گوهداریکرنای نووچه‌یی ژ زارده‌فی سه‌رۆکی باژیرفانییه، ل دۆر هندی کو: "مه‌ له‌ر ل هه‌فتییا به‌یت ل دۆر نه‌خشه‌یین چا‌فریکری بۆ به‌لافرکنا بۆدجه‌یا باژیرفانی ل سه‌ر فه‌رمانبه‌رین خوه‌ بین

^۱ Jacques Chirac

مووچهيين وان کيم، برپاري بدهت. "پديامينر دشت ب في رهنكي بنفيسيت، "ل دووڙ گوتنين سهر وکي باڙيڙفاني، ب کيمي دي ههفتيهك فه کيشت ههتا کو خه لک پارهيه کي ژ باڙيڙفاني وهر بگرن."

باشترين گوتنين کهسان، نهوين کو هزرينه و دي هزرکرنی و ريره وه کي دروست دهنه راپورتی. پديامينر بو به لافکرنا وان ژ زمانه کي سهر نجر اکیش و جورا جوړ مفای وهر دگرن و نيشاندهری سهر و پورا که سوکی و زانستی پيشه بيا روژ نامه ثانيه. تونی کوفاليسکی^۱، پديامينری فه کولينان ل تيله فزيونان ديژيت کو نهډ جوړی گوتنی کهسان تڙينه ژ ههست و نازراندنی. نهو ديژيت: "ل ده می دیداران، بزافي بکن وی ههست و نازراندنا چيويوي، تو مار بکن، ل ده می نفيسی، پشتر است بن کو هه وه نهو ژده سته دايه. "شيوازی گشتی گرنجاي نه فديه کو گوتنی کهسان کو وه کو راستيه کي دهينه ديتن، نه نهو يين کو شک تيدا ههيه ل سهر نفيسينه کي هاتينه گوتن، مفای وهر بگرن.

هر ل وی ده می کو هه وه باشترين گوتنی کهسان هه لبرارتن، راپورتی خواه ل سهر بنه مایي وی بنفيسن. لی باب داتسون^۲ ژ تورا تيله فزيونیا ئين. بی. سی^۳ ل ويلايه تا ئیکگرتی هوشداري ددهت، کو "ژ گوتنين کهسان ب مهره ما کاریگه رتر کرنا شيوازی گهاندنا راپورتی مفای وهر نه گرن." پديامينرین کو گوتنين کهسان و پشکهک ژ گوتنين ناف دیداری دگهل ئیک تیکه ل دکهن، رييه کا ناسانتر دي هه لبرارتن.

^۱ Tony Kovaleski

^۲ Bob Dotson

^۳ NBC

هژمار و ژماره



ئىك ژ شاره زايىن پيشهيا پهيامنيڤى، ب فى رهنگى سالوخه تا فيرخوازان بهرچاڤ دكهت، "كهسانىن كو حهزا زانينان تشتىن نوو ههنه لى سهروبوورا وان كييمه و گهلهك حهز ژ بيركاريى ناكهن." باراپتر ژ پهيامنيڤان ب چ شيويه كى حهز ژ بيركاريى ناكهن، لى پيدفى ب وى ههنه و دڤيت بزنان كا بو چ مه رهمه كى دى وى ب كارئينن. هژماره چيڊبديت جهى باوه رى و راستى بن، لى دوور نينن ژ شاشى. پهيامنيڤ ژى دڤيت شاره زايى د زانستى بيركاريى دا ههين، داکو بشين جوداهييا دناقههرا ژماره يى رمان و رماندار ژيکجودا بکهن،

بهروڙاڙي ڦي ڇهندي ٺهڻ مهترسيه ههيه راپورٽين گيڙڪهر و ٺالڙ، و ڙ ههمووي
خراٻڙ ب تهمامي شاش بنقيسن.

پهيامنير پيدڦي ب ٽيگههشتنا بيرڪاري ڙي ههنه ڊاڪو بزائن ل ڇ ڊهمهڪي
ڙمارهيا ل بهر چاڦين وان رامانا خواه نينه. ڊيسان ٺهڻ پيدڦي ب ٽيگههشتنا
هههڪهلي بيرڪاري ڙي ههنه ڊاڪو رامانا ڊوور يا ڙماره و ٺهڻجامين ڙمارهياڻ ڙي
بزائن. پيدڦيه ٺهڻ ٽيگهه و نيشانين بيرڪاري ڙي بزائن ڊاڪو بشين بهنڪداري،
بازرگاني، شڪهستنا بازرگاني و ڊهمي پيشڪهفتنا ٺابووري ڙي ٽيگههن و بزائن.
ب رامانه ڪا ساده، پهيامنيران پيدڦي ب شارهزايين بيرڪاري ههنه ڊاڪو راماني
بدهنه ڙمارهياڻ، ههر وهڪو ڪو پيدڦي ب شارهزاييا زماني بو راماندارڪرنا پهيفقان
ههنه.

پهيامنيرين پيشهبي و زانا ڊڪارڪون ڊگهل ڙمارهيا شارهزا و هوشيارن. ٺهڻ ڊ
ڊهستيشانڪرنا ڙمارهين نه بهرعاقل ب لهڙ برياري ڊڊهن و زانسڻ ڊهسٽيڪي
ڪارڪرني ڊگهل ٺامار و هڙمارتني ڊزائن ڊاڪو بشين شڪ و ڊوڊليا خواه ل ڊور
ڙمارهڪي چارهسهر بڪهن. ٺهڻ ڊزائن ڪا چهوا ڙمارهبي سهڊي، ڊابهشڪرناڻ،
ريڙهيا گوهورينان و پهيوهنديين ڊيين ل مابهينا ڙمارهياڻ بڪارينن، ڪو ٺهڻ ههمو
ڊي بنه ٺهڻ هڻدي راپورتا وي باشتر ڙ راپورته ڪا وهسا بيت ڪو خودان
پيڙانينن خاڦه. ٺهڻ ڊشين و ڊڦيت بشين ڙمارهياڻ ب شيوازه ڪي ڪو ب سادهبي
بو خويندهڦان و گوهداري جهي ٽيگههشتني بيت، ب گوهورن.

بدرهه ښوونا پديامنيږين ناگه هدار ژب ته كنيكا بيركاريې، نه فرؤل جيهانا ب
 دژواري مه كيني و ته كنيكي، پتر ژ هر ده مه كي دي گرنگيا خوه هديه. نهو
 نقيسه ر و داريژهرين وه سانن كو دشين پيشكه فتنين زانستي، نوشداري، ته كنيكي
 و نابووريې تيبگه هن، و رو هن بكن.

نهو پديامنيږين وه سانه كول جهې خوه ل هيفيا كه سه كي بگرن كو ناگه ه ژ
 ته كنيكا بيركاريې هديه، هر نهو ب خوه ب خواندن و شروفه كرنا ژماره بان،
 راپورتا خوه به هه ډ دكن.

پشتي كو ژماره بين ئيشاره تپيكري جاره كا دي دووباره بوونه ډه، پديامنيږ دڅيت
 برياري بدهت دي چهوا مفاي ژ وان وه رگريت، فورمولي گشتي نه ډه يه: هر چ
 ژماره كي مت، باشتر، ب مهره ما ساده تر بوونا راپورتې، دڅيت ژماره بهينه رو هنكرن
 و ب وي رهنگي مفا ژ وان بهينه وه رگرتن كو جهې تيگه هشتني بن. پول همپ^۱،
 نقيسه ري پرتووكا ۱۰ رييين كاريگر بو راپورتين نابووري و بازرگاني ل
 سيسته مين بهره ډ پيشكه فتنې ديږت، “به رچا فكرنا ژماره ي هر وه كو خوه و بي
 چ زيده كونه كي گرنكي و بهايه كي كي م هديه، رامنرا راست يا ژماره يي د بهايي
 ريژه يي وي دايه.” لهوا، راپورتا ل دور زيده بوونا بو دجيا قوتابخانه بان دشيت
 ژماره ين خا بو ريژه يا زيده بووي ژ وي پاره ي كو بو هر خويند كاريه كي دهينه
 مه زاختن، گوهارت. راپورتا ل دو ژماره يك ژ كه سان كو هر سال ژ نه گه ري

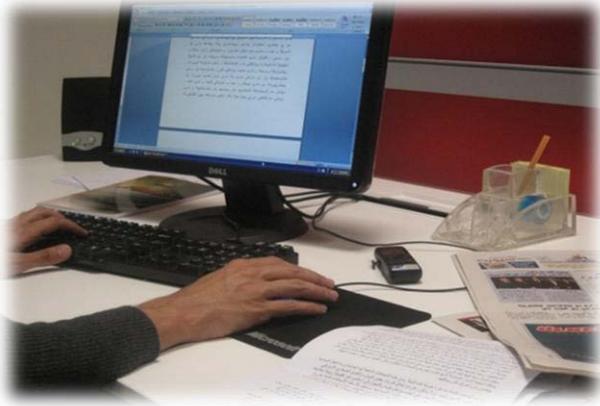
^۱ Paul Hemp

په نجه شیرا گه ویی دمرن، چیدبیت ئیشاره تی ب وی بابه تی بده ت کو نه ؤ ریژه بهرامبهره دگهل ریژه یا مرنا كهفتنا فروكهیة كا نه فهره لگر د ههر رۆژه کی دا.

ئهو په یامنیږین كو شاره زاییه كا كیم د بیرکاری دا ههنه، د راستیی دا شاره زاییا باش بو په یدا كرنا نهینیا ژماره كا مهزن ژ پیزانین ره خودږین خوه نین، پیزانین وه كو ریژه یا تاوانان، ریژه یین پیسبوننا هه وای و ژماره یین بیکاری، بی هه بوننا شاره زایین بیرکاری پیدفی بو فی پیشه ی، ئه و ب پشتراسی هوربینیا پیدفی بو دروست ئه نجامدانا کاری خوه نابن.

بہشی چواری

دارشتنا نووچهیی



دهمژمیږ نههیی سپیدییه، کومبوونا نفیسه‌ران ل ژورا نووچهیی ل دۆر وان
راپورتین د وی روژی دا کهسانین جودا کار ل سهر دکهن، دی دهستییکهت.
هندهک په‌یامنیږ و وینه‌گر ئه‌رکی خوه یین وی روژی وهرگرتینه و مژوولی
وهرگرتنا نووچه‌یین روژی ل دهرقه‌ی باره‌گاینه، هندهک ژی ئه‌رکین خوه ل شه‌فا
بووری وهرگرتینه: هندهک ژی سپیدی زوو پشتی به‌ره‌فیبوونی د کومبوونه‌کی ب
به‌ره‌فیبوونا ریقه‌به‌رین ئیکي، ری‌ه‌وی کارئ خوه گرتینه. په‌یامنیږین کو هه‌تا
نوکه چ ئه‌رکه‌کی ده‌ستنیشانکری بو نه‌هاتییه‌دان، د قئ کومبوونی دا بوچوونین

خوه ل دۆر راپورتين پيشنيازكرين خوه بۆ كه سائين دى ديار دكهن، و ل دووڤ
 وەرگرتنا رەزامەندىيا رىقەبەرى بۆ بەرھەڤكرنا راپورتا خوه و بەلاڤكرنا وى د
 نووچەيىن وى شەڤى يان چاپكرنى ل رۆژنامەيا سوبەھىنە، ئەو سىكىرتىرى كو
 ئەركى دەستىشانكرنا كارى پەيامنيران ل ستوويى ويى، فەھرەستا روودانين كو
 چىدبىت بۆ وەرگرتنا نوچەبەكى ل دۆر گرنگ بن يان گرنگ نەبن خوڤىت،
 پشتى هنگى كو برپار ھاتە وەرگرتن، ھەموو رىقەبەر (بۆدجە)، يان فەھرەستا
 راپورتين كو ب ئومىدن ھەر زوو ب مەبەستا چاپكرنى يان بەلاڤكرنى بەھىنە
 رىكخستن، بەرھەڤ دكهن.

د ڤى دىمەنى دا، چىدبىت ھزر بكهن كو رىقەبەرين كارى بەرپرسىارەتيا وان
 تەمام بوويە و نوکە دشين بيھنا خوه ڤەدەن، لى چ جارن برپارين ل ژورا
 نووچەيى ھاتىنە وەرگرتن برپارين دووماھىي و پشتراستكرى نين، ب كىمى و ب
 شىويەكى نەبەدەست بەرنامەيىن دارشتى دەھىنە گوھورين، روودانين نوو دى پەيدا
 بن كو نەچاڤەرئىكرى بوويە، و ھندەك راپورت ژبەر كو ئەو ھزرا بۆ دەھاتە كرن
 وەسا نەدرەكەڤتییە، دى ھىنە ژيرون. بۆ تەمامكرنا ھندەك راپورتين دى دڤىت
 پىزانىي، پتر كۆم بكهين و ل وى رۆژى ب دووماھىك ناھين. برپاردان ل سەر
 وى چەندى كا كىش بابەت دڤىت ببىتە راپورت، چ تىشتەك دڤىت بەھىنە ژيرون و
 چ تىشتەك دڤىت بەھىنە ھەلگرتن، ئەركى رىقەبەران، نڤىسەر و بەرھەڤكەرين

نووجەيانن. ئەو راپۆرتىن رۆژانە ل دووڤ گىرنگىي، حەزا وەرگران، گوھۆرىنىن
نوو، دەم و سەقايي بەرھەڤ دەھەلبىژۆن و دى گوھۆرن.

لى كارى نقيسەرى ھىشتا ب دووماھىك نەھاتىيە. بەرى كو چاپا رۆژنامەيى
دەستپىكەت يان راپورتا نووجەيى بەھىتە بەلاڤكرن، نقيسەر رۆلەكى چارەنقيسىي
دى دڤىت بگىرن. كارى وان ئەو ەو كو گەرەنتىي بدەن كو راپورتى، بو خەلكى
دەھىنە پىشكىشكرن، ب باشى ھاتبەنە نقيسىن و ب باشى بەھىنە بەلاڤكرن و
ھەرودەسا ھوورىبنكرى، تەمام راست و بىي نافراندنى بن.

باراپت ژ نقيسىنگەھىن نووجەيى پت ژ نقيسەرەك تىدايە. چ كەسەك ب تى
نەشىت قەبارەيى ھەر ھەموو ئەو راپورتى، رۆژانە ل رىكخراوین نووجەيى دەھىنە
بەلاڤكرن، كونتۆل بكەت. ل نقيسىنگەھىن نووجەيىن مەزن، چىدبىت رىژىن
جودايىن نقيسەران ھەبن، كول دووماھىي دى رادەستى بەرپرسى بەشى نووجەيى،
يان نقيسەرى ئىكىي رۆژنامەيى يان رىقەبەرى بەشى بەلاڤكرنا نووجەيان كەت.
ھەرودەكو ھوون دى بىن، كارى نقيسەرى ژ شارەزايىن جودا، تىگەھشتا ئەدەبىي
مەزن، ھەر ديسان شيانين رىقەبەرنا دستورەكى كارىنەگۆر، و كارى بى
راوەستيان و ل بن گفاشتىن مەزن پىكدەھىت.

كيشه د ناه روژنامه يه كى دا

روژنامه يه كا روژانه يا ساده په يامنيړين وه سا ب كار د نيت كو نووچهيښ
جودا و جوراو جوړ به ره هؤ دكهن. په يامنيړين روژنامه يه كا ده قهر كى باراپتر ل
نقيسينگه ها گرځدايى ب (باژير) يان (سنورى باژيرى) كار دكهن. نانكو
به ره هؤ فكونا نووچهيښ ده قهرى بؤ نه و خه لكى ل وى ده قهرى دژين. روژنامه يه كا
مه زن ب تيراه كى گشتى، ب جيه گيركونا په يامنيړين خوه ل پايته ختى و ل وه لاتين
دى، نقيسينگه هيښ (وه لاتان) و (نيقده وله تى) يان (دهره كى) زى هه نه. هه نه ك
په يامنيړ بؤ به شين تايه تى روژنامه يى كار دكهن و روودانين وه رزشى، بابه تين
بازرگانى يان نووچهيښ سينه مايى به ره هؤ دكهن. بهرپرسياره تيا هه ر ئيك ژ فان
نقيسينگه هان ل ستويى نقيسه ره كييه كو چاقديريى ل سه ر كارى په يامنيړان
دكهن و چيدبيت كه سه ك يان چهنده هؤ فكارين بن ده ستين وى زى دگهل كار
بكه ن.

نقيسه رين ل روژنامه يه كى ئهركين په يامنيړان ده ستينشان، نافه رو كا هاتيبته
نقيسان يان (نقيسينا ئيكى) دارشتنى بؤ دكهن، و چاقديريى ل سه ر كارى
نه خشه كي شانا بهر په ران دكهن. ل پترتيا روژنامه يين مه زن، نقيسه ر باراپتر د
لايه نه كى دا شاره زانه، لى د روژنامه يين بچو و كتر، چيدبيت كه سه كى ب تنى فان

کاران ھەموویان بکەت. ھەر دگەل ھندی، چیدیت رۆژنامە نقیسەرین تاییەت بۆ بەشی وینەیان ھەبن کو چاقدیری ل سەر گرۆبی وینەگران دکەن، ھەر دیسان نقیسەرەك بۆ وینەیین گرافیکی کو چاقدیری ل سەر ھونەرمەندین کو نەخشە، خشتەك، و گرافیکین پیزانینی بەرھەژ دکەن، دکەت. رۆژنامەیین مەزن ھەر دیسان خودان گرۆپەکی ڤەکۆلەرانی کو ھاریکارییا پەيامنیان دکەن کو پیزانینین پیسەکیین راپۆرتی، خوہ پەیدا بکەن یان پرتووکنخانەکی ل دۆر وان راپۆرتین ل رۆژنامەیی دەیتە بەلاڤکرن، بەرھەژ دکەن و ھەلدگرن داکو بەردەست بن.

کیشہ د ریڅخراوین نووچهیی رادیو/ تیلہ فزیونی دا

ریڅخستا نفیسینگه هیڻ نووچهیی ل ریڅخراوین نووچهیی رادیو و تیلہ فزیونان ب تهمامی دگهل یی روژنامهیان جودایه. تایه تمه ندییا پتریا پدیامنیران ل ریڅخراوین نووچهیی رادیو و تیلہ فزیونی بهه فکرنا جوړه کی تایه تی نووچهیان نینه، بهلکو نهرکی وان کارکرن د بهه کی دهستنیشانگری نووچهیی وه کو بهشی نووچهیی سپیدی زوو یان بهشی نووچهیی دووماهییا شه فییه. هر ٹیک ژ فان بهشین نووچهیی ژ لایي کهسه کی فه دهیته ریڅخست و بهره فکرنا، کو دی بریاری دهت کا کیش راپورت بهیته به لافکرنا، ماوهی هر راپورته کی چهند و ریڅبه ندییا به لافکرنا وان چهوان بیت. ل ژورین مهزین نووچهیی، ریقه بهری بهره فکرنا، سه رپرشتی ل کاری بهره فکرنا دی دکهت.

ژبلی پدیامنیران، ل ژورین ریڅخراوین نووچهیی رادیو و تیلہ فزیونان بیژره یان (سه ریژره) زی بهره فن، کو نهرکی وان خواندنا راپورتین نووچهیی کو پدیامنیران ل وی روژی بهره ف کرینه. سه ریژره رین رادیو و تیلہ فزیونی باراپتر د پتر ژ بهه کی نووچهیی یی روژانه دهیته بهرچاڅ.

هندهک جارنا، ناڅی نفیسه ری ل ژورین ریڅخراوین نووچهیی تیلہ فزیونی پال وان کهسان دهیته دان کو بهرپر سیاره تییا بهره فکرنا ته کنیکیا راپورتین نووچهیی ل ستووی وی بیت، نانکو نهو کهس یی کو وینه یین فیډوی و دهنگی راپورتان ب مدهرما به لافکرنا بهرهمی دووماهی بهره ف دکهت، کو فی کاری ب رییا سیناریویه کی کو ژ لایي پدیامنیری فه هاتییه بهه فکرنا و خواندن نه نجامدهت.

رؤلیٰ نقیسہری

ل ناگہمداریین دامہزراندنی کول فی دووماہی ب مہرہما وەرگرتنا پیشہیا نقیسہری ل رۆژنامہیہ کا بچووک ہاتبوو بہ لافکرن، ئەؤ چەندە نقیسابوو: "کەسی پیدفی دقیت شارەزاییہ کا مەزن د نقیسین، دارشتن و دانانا بەرپەران دا ھەبیت... ئەو دقیت یی ھووربین، ھەلگری بەرپرسیارەتی، شیانین کارکرنی دگەل گروپی ھەبیت، و خودانی شارەزایی پیدفی بو چاقدییرکنا کارین کەسانین دی ھەبیت." کەنالەکی تیلەفریۆنی مەزن کول دووؤ دامەزراندنا بەرھەفکەرەکی نوو بو، ب فی شیۆہی ناگەمداری دابوو: "شارەزایی د ھەلبژارتنا نووچەیی دا، شارەزاییہ کا مەزن د نقیسینی دا، دقیت شارەزایی ریفەبرنی ھەبیت، دقیت شیانین ئەنجامدانا چەند کاران پیکفە ھەبیت، گەلەکی ریکخستی بیت."

ھەر وەک ھوون دینن، نقیسەر دقیت پەيامنیرین ب ھیز و ریفەبەرین نووچەیین گەلەک شارەزا بن. ئەو ھەر ل دەستپیکا بەرھەفکنا ھەتا قوناغین دووماھییا نووچەیی و بەرھەفکنا راپۆرتی مژوولی کارکرنینە. نقیسەر دقیت شیانین مەزنین ھەلبژارتنا نووچەیی ھەبن چونکو ئیک ژ ئەرکین وان راسپاراندا ئەرکان بو پەيامنیران، برباردان ل سەر وی چەندی کا دقیت چ جۆرە راپۆرتەک

بهيته بهر ههڻكړن و چ كه سهك دځيت وان بهر ههڻك بكت. دځيت ټهو نفيسه رين باش بن ډاكو بشين وينه يي نووچه يي ل ده مي هه ر روودانه كي دا بكيشن، و برپاري بدن ل چ جهان دځين په يامنيرين پتر بو داپوشينا كوژين ديي راپورت يي جيته گير كر. نفيسه ر ب شيويه كي راسته وخوه د برپاروه رگرتنا ل دور شيوازي پيشكيشكرنا نووچه يي، نفيسين يان ههلبژارتنا مانشيتان، مانشيتين نووچه يي، وينه يان، و روڼكړن، ي ل بن وينه يان و وينه يين گرافيكي ماييكرني دكهن. ټهو دځيت ريبه ريبا كارمه ندين كو فان نووچه يان بهر ههڻك دكهن بكت، و د ناډ وان دا حهزا كار كړني په يداكهن.

نفيسه ر دځيت په يامنيرين ب هيڙ و ريفه به رين نووچه يين گه له ك شاره زا بن

نفيسه ر و بهر ههڻكهر ژ نيزيك دگهل په يامنيران كار دكهن، گهنگه شه و ههلسه نگاندي ل دور راپورتين وان دكهن. نفيسه ري روژنامه يان خامه يين دووماهيي كونترول و ل ههلبژارتنا وينه يين گرافيكي و و وينه يين دي روله كي گرنه گيرن، ټهو دي برپاريدهن كا ب چ شيوه هه ر راپورتهك د بهر په ره كي روژنامه يي جهي خوه بكت و مانشيتي وي چ بيت.

دارشتن و پیداجوونا بابہ تی

نقیسہر کو وہ کو چافی دووی کول دووٹ پھیدا کرنا شاشیین د ناٹا راپورتی دانہ، رولیٰ خوه دگیرن. ل فیہ دی داکوکی ل سہر "چافی دووی" کہین، چونکو، بہری پیشکش کرنا خامہیی بابہ تی بو نقیسہری، ہممو دہمان دقین پھیامنیو بو پشتر استبون ژ دروستی و راستیا وی خامہیا بہرہ فکرینہ، دووبارہ وی کونزول بکن. بہرہ فکرنہ قریژ نقیسی (دہ فتر کا نقیسیین دہسپیک) دی دہسپیکہ کا باش بیت، لی ئەقہ ب تخی دہسپیکا کاریہ. ہممو نقیسہر دقیت دہمہ کی گونجایی بو دووبارہ کونزول کرنا خامہیی دہسپیکا خوه ل بہرچاٹ و ہر بگرن. ل گور راما نا دہستیشانگری، نقیسینا باش، پیدھی ب دووبارہ کونزول کرنی ہدیہ.

کونزولا دروست و راستیا راپورتی ئیکہمین پنگاٹ بو دارشتنا دانہیی دہسپیکیی راپورتیہ. نقیسہر ل دووٹ شاشیین کاری و شیوازی مفا و ہرگرتی ژ زمان، و شاشیین رینقیسینہ. ئەو گرنگیہ کا تایہت ب وہ کہہ فبونا (کا و بکەر) و (بکەر و پاشگری) دہن. نقیسہر بو ہندی کو ہممو ژمارہیین د ئیک راپورت دا دروست بن — ئەدریس، ژمارہیین تیله فونی، ژیی کہسان، میژوو، و دہمژمیو

خوه پشتراست دكهن. نفيسهر ئهو فورمولين بيركاريين پهيامنييران دووباره كونترول دكهن داکو ژي پشتراست بين کو دروستن. نافبري ئهو مانشيتين پهيامنيير يو گوتنين وان كه سين يو ناخفتين كونترول دكهن وژي پشتراست دبن، و ئهو لايه نين کو يو بهلگه يه کي يان كه سه کي هاتينه پالدان هوورين دكهن.

هر ديسان نفيسهر ل گور وان شاشيين کو چيدبيت ل گور راستيين بي شک يان هه فسه نگیبونا راپورتی رووبدهن، گهلهك هوشيارانه سه ره دهريی دكهن. نفيسهر هوورين، راپورتان ب ديتنه کا ب شك و دگهل پرسيارين ژ رهنگين ل خواری د هزرا خوه دا دخوين:

چهوا پهيامنيير في بابه تي دزانيت؟

بوچی دقيت وهرگر في بابه تي بزنان؟

ئهری پشتنه فانی ژ خالا سه ره کيی بابه تي هاتييه کرن؟

ئهری گوتی که سان دروستن، و ئهری مه به ستا سه ره کييا که سي گوتن گوتی

که هشتييه؟

ئهری بوچونين هموو لايه نين دين بابه تي هاتييه وهرگرتن؟

ئهری تشتهك کيم بوويه؟

ئهری عه دالت د راپورتی دا هه يه؟

نفيسهر گرنگی ب گيول و زمانی ژي ددهن، کو ل گر ره وشنيريين ده فهران

جوداهيين خوه هه نه. (ل دور في بابه تي ل به شي هفتی، "ره وشت و قانون")

دی پتر ناخفين). نفيسهر و پهيامنيير دقيت دانه يا راپورتی ب دهنگی بلند و

ههستين خواه ب تايهت بيخنه سه ر وان رسته يين كو گهلهك دريژ بن، بابه تين زيده، كرپت و نه گه نجايي، و رامانين جوت، ل گهلهك ژورين نووچه يي، نفيسه ر دشين دانه يا په يامنيره كي بي گهنگه شه كوني دگه ل وي ب مه رهما چاكرنا بابه تي، ب في رهنگي ب گوهورن.

هه ر دگه ل هندي نفيسه ر ب تي كاري پيداچوونا نفيسينان ناكه ن، نه و ژ هه ر لايه نه كي په يامنيرن. باراپت ژ نفيسه ر و به ره ه فكه ران يان سه ربورا په يامنيري يان شاره زايين په يامنيري ل ده ف هه نه. هه ر ژ به ر هندي ده مي راپورتا په يامنيره كي دخوين، ل دوو ف تشته كي پت ژ راستي و هووربيني د راپورتي دانه. نه وان دقيت بزنان كو راپورت ل گور ديتنا كه سه كي كو چ تشته كي ژ بابه تي نزانين، به ر عاقله يان نه و؟ نه و يين د في هنزي دا كو راپورتي سه نجرا كيش و مژوولكه ر چيكه ن.

نه گه ر راپورتهك نه شيا ب في كاري رابيت، نفيسه ر يان به ره ه فكه ر دقيت بشين ب مه رهما چاكرنا به ره مه مي دووماهي گهنگه شه يي دگه ل په يامنيري بكه ن. ل في ده مي، دقيت نه ركين كو باراپت دبپژنه وي (راهينه ري)، شاره زايين ويين راهينه ري بهينه به رچاكرن و بكارئينان.

راهينهري

راهينهري د بياځي په يامنيرى شپوازه كه كو نفيسهر بو هاريكاريكرنا په يامنيران ب مەرما چاره كرنا بابه تين گريدايي ب بهر هه فكرنا راپورتى ب شپوهيه كى سدر به خوه مفاى وهردگرن. نه ه شپوازه ژ وى نهره حه تيبا كو باراپتر په يامنير ل ده مى پيداچوونا شاشيپن راپورته كى ب نه گه رى دووباره دارشتنا وى ژ لايى نفيسه رى هه ست پيدكته، ريگرى ليذكته، و هاريكارييا په يامنيران دكته چه وال جهى هندى كو شاشيپن هه موو ده مان دووباره نه كته و پيدقى ب مايتيكرنا نفيسهران ب مەرما دارشتنا وى دبن، كارى خوه باشتر نه انجامدهن. جويس بازيړا، نفيسه رى نووچه يى ل روژنامه يا نه لئه سىرى^۱ يى وه لاتى تانزانيا، ديڙيت: "نفيسه ره كى باش په يامنيران ب ريبا سوجه تكرنى دگه ل وان ده مى راپورتين خوه بهر هه دكهن و دنفيسن، راهينه رى بو دكته. ب ريبا راهينه رى، په يامنير هه روه سا دشين... ل دور وان كيشه يين ل وى ده مى ب كارى بهر هه فكرنا راپورتين خوه تووش دبنى و ب مەرما چاره كرنا فان كيشه يان، هاريكاريى ژ نفيسهران بخوازن و دگه ل وان باخفن".

^۱ Joyce Bazira

^۲ Alasiri

هندهك ژ وان شاره زايين ل ده مي راهينه ريي دهينه پيگريكرن، د راستيي دا هدر نهو شاره زايينه كو په يامنيړه كي باش ژ يي خراب جودا دكته: ب هووري گوهداريكرن و پرسياركرنا پرسيارين د جهی خواه دا، راهينه ري شيوازه كي كارپگه ره، چونكو په يامنيړ، بهلكي نزانن دي چهوا سه ره ده ريي دگهل كيشه يين د ناف راپورتا خواه دا كهن، لي باراپتر فان كيشه يان دنيا سن و وان ژيك جودا دكهن، نهركي راهينه ري نهوه كو پرسيار بكته، ب هووري گوهداريا به رسقان بكته، و هاريكاريا په يامنيړي بكته كو راپورتا خواه چيتر لييكته. نهفه ب ته مامي دگهل رولي (پيداچووني "تصحيح") كو هندهك نفيسه ري رادين جودايه:

راهينه ر

هاريكاريا په يامنيړي دكته“

ل هه موو قوناغين به ره هفكرنا راپورتی هاريكاريا په يامنيړي دكته“

په يامنيړي په روه رده دكته“

شيانين په يامنيړي به ره هف زيده بووني دبهت“

سه ره خواه ييي ل جهم په يامنيړي په روه رده دكته“

نه نجامدانا نهركان دابهش دكته“

نفيسه ر

پيداچوونا راپورتان دكته“

به ري ب دووماهياتنا دهليفه يي پيداچووني بو دكته“

ژ بهایی کارى پهيامنيرى کيم دکهت“
خالين لاوازيى بهرچاډ دکهت“
نهرهحه تيى پهيدا دکهت“
کاران د دهستين خواه دا دگريت.

گهلهك نفيسه دژى کارى راهينهريى دگهل پهيامنيران، چونکو نهؤ کاره
دهمه کى گهلهك دبهت. نهو دوى باوهريى دانه کو نهجامدانا گوهورينين پيدفى ژ
لايى وان ب خواه فه دى لهزتر هيته نهجامدان. بهلكى لوى دهى کو دهليفهيا
دووماهياى بهردهسته، پهروهده کرن و بهرههفكرن گهلهك مفاين خواه نهبن.
روژنامه دقيت ل دهى دهستيشانكرى بهينه چاپكرن، بيژهريى تيله فزيونى دقيت
ل دهى دهستيشانكرى ل سه شاشهياى دهركهقيت، و ناييت ريكيى بدهين نهؤ
شاشيى ههنيى د راپورتى دا ههبن. لى ل ژورين نووچهياى كو رژد و پينگيرن ب
مفاوهرگرتنى ل راهينهريى، نفيسه ههتا دهين دووماهياى داكو دانهيا بابتهيا
پهيامنيرى كونترول بکهن. ب هاريكارىکرنى دگهل پهيامنيران ل هه موو قوناغين
بهرههفكرنا راپورتى، نفيسه هاريكاريا پهيامنيرى دکهن كو راپورته کى باشتر
بهرههؤ بکهن، کو پيدفى ب پيداچونه کا کيمتر ل دووماهيا کارى بن.

رؤدریک موكوميرا، پهيامنيرهك ژ وهلاتى بوتسوانا، کو نوکه هاريكاريا
(نگامى تايمز) دکهت، ديپزيت، ل گور ديتنا وى راهينهري بهشى سهره کيى کارى

¹ Rodrick Mukumbira

وی وہ کو نفیسہ ریپہ. موکومیرا دیبٹ: "نفیسہ رەك نابیت ب تی راپورتہ کی ب مہرہما کار کرنی بدہتہ پدیامنیری و شاشیین وی ل دانہیا دووماھییا نفیسینی چارہ سہر بکہت، ئەو دقیت ماییکرنی ل ہہموو قوناعین بہرہہ فکرنہ راپورتی دا بکہت - ب وی رامانی کو، ل وی دەمی پدیامنی ب دەستیپکرنہ راپورتا خوہ تووشی کیشہیان دبیت - داکو ریکی ژ ژ دەستدانا دەمی د بہرہہ فکرنہ دانہیا دووماھییا راپورتی دا بگریت".

نفیسہ ریپ کو راہینہری دکہن، بہری کو پدیامنی ژورا نووچہیی بہیلن و بچن، ل وی دەمی کو ژ جہی بہرہہ فکرنہ نووچہیی پدیوہندی پیدکەن، و ہەر ل دەمی گہشتنا وان بو بارہ گایی و دەست ب نفیسینا راپورتی دکہن، دگہل وان دئاخفن. نفیسہری کو راہینہری دکہت پرسیارین سادہ دپرسیت کو دشیت ہاریکاریا پدیامنیری ل تیہزینا ل سہر راپورتی بکہت، ژ وان:

چ روودانەك پەیدا بوویە؟

راپورتا چیکری د راستیا خوہ دا ل دۆر چ بابەتە کییە؟

وہرگر دقیت چ تشتە کی بزانی؟

دی چەوا شین فی بابەتی ب شیوہیہ کی رۆهن فە گوہیزن؟

ہەتا فی جہی کاری ہوون چ ہزر بو راپورتا خوہ دکہن؟

چ بەشەك ژ راپورتی پیدفی ب پیداجوونی ہہیہ؟

پینگافا بہیت چ بیت؟

دی چهوا شیم هاریکاریا ته بکه م؟

نقیسه رین کو راهینهری دکن ههردهم ل دوو هندی کو بابه ته کی ب مه ره ما
باشتر کرن و وه کو پالدهری د راپورتی دا ب ئافهرین، و ل ده می ئیشاره تی ب
ناریشه یان ددهن، هه ر جار ب تی تیهرینی ل سه ر چنده خالان دکن. جیل
گایسلیر^۱ ژ ده زگه هی پوینتیر^۲ دبیزیت، ده می کاری راهینهری دکت و نه قیت
دانه یا نقیسینا په یامنیری ده ستکاری تی دا بکه ت، خوه ژ نه نجامدانا وی کاری
دده ته پاش. وه کو راهینهره ک، هه ز ناکه ت دانه یا نقیسینا په یامنیری ده ستکاری
تی دا بکه ت، به لکو پتر هه ز دکه ت دگه ل په یامنیری ل دور راپورتی باخفیت دا کو
نه و بشیت هه زرا وی بو روزاهی و ساده بوونا راپورتی راکیشیت و وان پرسیاران
لیبکه ت کو په یامنیرو دقیت گوهداریا وان بکه ت.

راهینهری، روژنامه فانییه کا هوورتر ل ژوره کا نووچه ییا پر فیانتر په یدا دکه ت.
نه ه کرداره ئانکو دی گه نگه شه و لیکفه گوه استنا بوچونان بو کاره کی پالدهری
نه کو سزایی گوهوریت، و ژبه ر وی چه ندی کو مرو ه پتر وان کارین نه و ب خوه
نه نجامدده ت د هه زرا خوه دا ده یلیت، راهینهری ل دووماهی دبیته نه گه ری هندی
کو په یامنیرو کارین باشت پیشکیش بکه ن.

^۱ Jill Geisler

^۲ Poynter Institute

مانشیت، نقیسینین لاوهکی و خالین بهرچاق

ژیلی دارشتنا راپورتین په یامنیان، نقیسه بهرپرسی هندهك بابه تین دی ژی هه نه کو دگهل راپورتی بۆ وان پهیدا دبن. ل ژورین نووچه یین رۆژنامه و سایتین ئه نترنیی، نقیسه مانشیت راپورتان و شروفه یین ل بن وینه یان ژی دنقیسن. مانشیت ژی کورتیا بابه تی دگه هینیت و هه ر دیسان جوړه کی ریکلامیه. مانشیت ب له ز بابه تی راپورتی بۆ وه رگری فه دگوهیزیت، دبیژینه خوینده فای، بوچی خواندنا هه موو راپورتی دقیت بۆ وان یی سه رنجراکیش بیت. شروفه یین ل بنی وینه یی وه کو "نیشانه کی" یه و دی بیژینته خوینده فایان کو وینه یان ئامار چ تشته کی نیشانددهن. ل ژورین نووچه یین ریخراوین نووچه یین رادیو و تیله فزیونی، چیدیت ده رینه ر مانشیت و هه ر دیسان ئه و تشق کو دبیژن "مانشیتی نووچه یی"، ژی بنقیسیت. مانشیتی نووچه یی شروفه یه کا کورته ژ بابه تی راپورتی کو ب مه ره ما راکیشانا هه زا خویده فان و گوهداران بۆ خواندن و گوهدانا راپورتی ب ته مامی دهیته نقیسین. ل دوو ف پیناسا هاتیسه دیارکرن، مانشیتین نووچه یی دقیت کورت و ساده بۆ وه رگرتی بن. مانشیتی رۆژنامه یی کورتیه کا راپورتیه کو سه رنجا خوینده فای رادکیشیت، هاریکاریا هه ملاندنا نووچه یی ل بهرپه ری رۆژنامه یی دکه ت، و ژبه ر نه گه ری مفا وه رگرتی ژ قه باره یین جودا، گرنگییا ریژه یا هه ر راپورته کی نیشانددهت. ل ده می نقیسینا مانشیتی، نقیسه ر ئیکسه ر ئیکه مین پاراگرافی د چهنه د پهیقان دا کورت ناکه ت، نقیسه ری ب اش بزافی دکه ن خالا سه ره کییا راپورتی د مانشیتی دا پهیدا بکه ن،

لهوا ٺهوء دڦيٽ بهري نفيسينا مانشيٽي، رامانا راپورته ڪي ب تهمامي ٽيڳهن، نفيسهر دڦيٽ راپورتي ههر ل دهسٽيڪي ههتا دووماهي بخونيت، و بهري خواه بدهته وان پاراگراف و وينهي گرافيڪيڊگهه چيروڪي دهين، نهگهه خالا سههه ڪي ٺاشڪرا و نه خواه نهبيت، نفيسهر دڦيٽ ل جهي هزرڪرن و چاپڪرنا مانشيٽه ڪي ڪو شاش يان بهرزه ڪهه بيت، گههنگهه شهيه ڪي دگهه پهيامنيري بکهه، ڙبلي هندي، نه گهه بوو نه گهه ري هندي ڪو نفيسهر گيڙ بيت، نيشاندهري هندييه ڪو ب پشتراسٽي دڦيٽ پڙ ڪار ل سههه راپورتي بهيته ڪرن.

زماني ڪو د مانشيٽان دا دهيهه بڪارئينان دڦيٽ ساده و روهن بيت، ڙ ناهين گونجايي و دهمي نوڪه مفاي وهه بگرن، ب شيويهه ڪي گشتي مفاوهه نه گرتن ڙ پههڦيڻ پيغهه نووساني و ڙيونا ڪارين ٺاشڪرا وهه ڪو "يه" يان "بوويه"، ڪارهه ڪي گونجاييه. مانشيٽي راپورته ڪي ل دور ڙنه ڪي ڪو ب ههه ڪاريا ههه ڦالي خواه ڙبهه نه انجامدانا چهه ندين دزيڻ بهه ڪي هاتينه دهه سگهه ڪرن، دشيٽ ب ڦي رههنگي بيت: "دزيکهه را چهه ڪدار و ههه ڦالي وي ل دهمي دزيڪرن ڙ بهه ڪي هاتنه گرتن"، لي ڙ وان تشيڻ ڪو نفيسهر ب ناهي (مانشيٽي ونا نووچهه) ديڙن، خواه دووربيخن — ٺانڪو مفا وهه گرتنا ڙ بکهه ڪو ب تني ڙبهه ڪورتيووني، ل گور بوچوونا نفيسهه رين مانشيٽان، سههه نجراڪيش و جهي پويتههيهه. باراپٽا جاران ڙ بکهه ڪو وهه ڪو (ليگهه رين)، (ل سههه ٽيڪ دانان) ل گههنگهه شهيهه رورانه ناهينه بڪارئينان، لهوا، جهي وان ل مانشيٽي باهه تي دا نينه. مانشيٽي باهه تي دڦيٽ ب ميوزيڪا راپورتي بگونجيت. راپورتي ڪو ل دور راپورتي گرنه دهينه بهه رهه ڦڪرن، دڦيٽ ب شيويهه ڪي وهه سا روهن و ساده بهيته ڪورتيووني، وهه ڪو ڦي مانشيٽي ل رورانهه يا

ئىندىيىدېت ل وەلاتى زىمبابوہ^۱، "قەچاغچىيان زيان گەھانده بەرھەمئىنانا زىرى ل زىمبابوہ." ئەڭ مانىشپتە دى گەرەنتىيە دەت كو خويندەئان ھەر ئىكسەر دى شىت زانیت كا ب دروستى راپورت ل دۆر چ بابەتە كىيە. ژ لايەكى دى قە، مانىشپىن ل دۆر راپورتىن سىنەمايى، چىدبىت ب تى ئىشارەتى ب نافرۇكا راپورتى بدەن، چونكو ئەگەرى سەرەكىي نقيسنا وان ژبەر ھندىيە كو مىشكى خويندەقايى بو لايى خوہ رادكىشيت. بو نمونە، رۆژنامەيا ھرالدى، بوئوس ئايرس وەلاتى ئەرژەنتىن^۲ ژ فى مانىشپى ب مەرەما رەخنەگرتى ل سەر فلمەكى سىنەمايى كو نوو ھاتىيە چىكرن، مفا وەرگرتبوو: "مادونايە كەيفخوہش و ب بزاف دى بو رابردووى زفريت".

ژبەر ھندى كو دقپت مانىشپت د چارچووقەيەكى سنوردارى دا بەيتە دانان، نقيسەرى رۆژنامەيى، مانىشپان وەكو پارچەيىن پىرسىارپن وپنەيى ل رەخ ئىكفە دادنن. نقيسەرى رۆژنامەيا ئەمريكى – نيوارك ئستار لچىر^۳ – جول پىسزىر^۴، دىيژىت: " ئەز پەيقان ب وى شىوہى ل تەنشت ئىك دادنم ھەر وەكو مرؤفدزان نامەيىن خوہ بەرھەڭ دكەن – تىكھەلدانا چەند جار كىيا وان، تىكەلكرن، و سەرۋبەركرنا." دگەل ھندى كو چىدبىت ئەڭ كارە مژوولكەر بىت، نقيسەر دىيژن گىرنگە كو ھەردەم خويندەئان ل بىرا ھەوہ بن. خوہ ژ بكارئىنانا پەيقىن دووبارە و و بكارئىنانا نەشرىن دووربىخن و ل دەمى مفاوەرگگرتن ژ دو رامانىي

^۱ The Zimbabwe Independent

^۲ Argentinas Buenos Aires Herald

^۳ Newark Star Ledger

^۴ Joel Pisetznr

گهلهك هوشيار بن. بزافكرن بو دانانا مانشيتين ب كهني، زيره كانه يان سهرنجراكيش، باراپتر تووشى شكهستى دبن. ژ هه موويى گرنگت، مانشيت دقيت هوربينكري، راستيانه و بهرزه كهر نه بن. نهو تشي د ماشي دا ديار دبیت، دقيت د ناهه روكي دا ژى هه بيت. چ تشته كي پتر ژ هندي خوینده قايي تووره يان بيزار ناکهت ده مي کو مانشيت نه شيت په ياما راپورتی بجه بينيت.

هه وهك مانشيتي كي روژنامه يي، مانشيتي كي نووچه يي تيله فزيوني ب وي شيوهي ده يتنه دارستن كو سهرنجا بينه ري بو بينينا بهرده و امييا راپورتی بو لايي خوه راكيشيت. گهلهك ژ بنه مايين گر يدايي ب مانشيتين روژنامه يان ل سهر مانشيتين تيله فزيونان ژى ده يتنه بكارئينان. بهري نفيسينا مانشيتين نووچه يين تيله فزيونان دقيت بهر هه فكه ر بهري خوه بده نه راپورتی، دگهل په يامني ري باخفن. زيره كي و نه رووه ني هه وهك كو د مانشيتين روژنامه يان دا سهر كه فتي نين، ل مانشيتين تيله فزيونان ژى سهر كه فتي نين. ديسان نابيت مانشيتين نووچه يي پتر ژ وي چهندا د ناهه روكا راپورتی دا هاتي، سوژي بدهن.

بهروفاژي مانشيتا روژنامه يي، مانشيتين نووچه يين تيله فزيونان ب رسته يين ته مام ده يتنه نفيسين. مانشيتا نووچه يي، ژ بهر راپورتين دي يان ناهه روكيين ريكلامي، جودا ژ راپورتی ده يتنه خواندن. باراپتر هه وهك هندي كو مانشيت، ناهه روكا راپورتی كورت دكهت، مانشيتين نووچه يين تيله فزيونان في كاري ناكهن، چونكو نارمانجا وان نه وه كو سهرنج و ميشكي بينه ري بو لايي خوه راكيشن و كاره كي وه سا بكهن كو بهرده و امييا ب ديتنا نووچه يي بدهن. ل جهي هندي، بهر هه فكه ر ب وي شيوهي مانشيتين نووچه يان دنفيسن كو هيشتا پرسيارين بي بهر سف د ميشكي بينه ري دا بعين، و چيدبیت ب سوژدان بو ديتنا بهرده و امييا راپورتی، سهرنج و حه زال هيقي بووني ل ده ف په يدا بكهت.

ب مهرما نیشاندا نا جوداهیین د ناههرا فان هدر دو مانشیستان، ب بهشی ئیکی
 یی راپورتی ل دور نووچهیه کی کو ل روژنامهیی نه مریکی، لوس ئه نجلیس تایمز^۱،
 ژ ئیمناهییا پایته ختی ئوردنی راپورت دایه، تیپینی فان تشتان بکه ن: "ل روژه کا
 ئیکشه می ژنه کا عیراقی ل سهر شاشه یا تیله فزیو نا دهوله تییا ئوردنی دهر کفت و
 دانپیدان ب هندی کر کو ئەنداما چاری یا تیمه کا خوه کوشتنا ئەلقاعیده یه کو ل
 هفتییا بووری هیرش بو سهر سی هووتیلین فی باژیری برینه و بووینه ئە گهری
 کوشتنا ۵۷ که سان." مانشیستا روژنامهیی ل دور فی راپورتی ئەفه بوو: "ژنا عیراقی
 ب هه موو نارامیی دان ب هندی دا کا چهوا بزاف کرییه هووتیله کی ب
 په قینیت." لی مانشیستا نووچهیی کو د — ئان بی. سی. نایتلی نیوز^۲ (نووچهیین
 شه فی) ل دور فی نووچهیی به لاقبوو ئەفه بوو: "ئه ف ژنه کییه؟ و بوچی په سهند کر
 کو ئەنداما چاری یا گروپه کی خوه کوشتی بیت؟ ئەف شه فه، پیزانینی هورتر دی
 هینه به لاقکرن." ل مانشیستا بهرنامهیی تیله فزیونی ئیشارهت ب دانپیداین فی ژنی
 نه هاتییه کرن، لی ل جهی هندی سوز هاتییه دان کو به رسقا پرسیارین بینهرین ل
 دور هندی رولی فی ژنی به رسقی بدهن.

شروقهیین ل بنی وینه یان مه به سته کا جودا ژ مانشیقی هه یه. ل جهی کوتکرنا
 نافه روکا راپورتی، ههر وه ک کو مانشیقی فقی کاری ئەنجامدهت، شروقهیین ل
 بنی وینه یان هاریکارییا خوینده فابی دکهت کو خوه شییه کا پتر ژ وی وینه یی ل
 بهرامهر چاچین خوه بهت. وینه و شروقهیی ل بنی وینه یی ب شیوهیه کی گشتی

^۱ Los Angeles Times

^۲ NBC Nightly News

راپورته کا بچووکہ کو خویندهٴان دشیٴ بیٴ خواندنا نافهروکا راپورٴی، کو دگهل ویٴ هاتیبه، بابهٴی تیٴگههیت.

شروٴهییٴ ل بنیٴ ویٴهییٴ دقیتٴ نهو کهسینٴ د ناٴ ویٴهییٴ دا ههینٴ ب باشیٴ بدنهٴ نیاسین، نهگهر چهٴندینٴ کهسٴ د ویٴهییٴ دا دهیٴه دیتن، باراپٴر پیٴدقیهٴه کو کهسایهٴتیٴ سهٴره کیٴ ب شروٴهییٴ پٴر وهکو (کولاًٴ ل سهٴری) یان (ل رهخیٴ راستیٴ راوهستیایه) بهیٴه دهستیٴشانکرن. د شروٴهییٴ ل بنیٴ ویٴهییٴ ناییتٴ ههر نهو پهیٴف بهیٴه دووباره کرن کو ل مانشیٴیٴ هاتیبه، یان ههر وهکو رستهیه کیٴ کو ل نافهروکیٴ بابهٴیٴ دا هاتیبهٴ مفایٴ وهبرگرین، و کهسینٴ شروٴهییٴ ل بنیٴ ویٴهییٴان دنقیسن، ناییتٴ نهو تشقیٴ کو د ویٴهییٴ دا ب ناشکرایٴ دهیٴهٴه دیتن، دووباره شروٴهٴه بکهٴن. نهٴٴ شروٴهٴه یا ل بنیٴ ویٴهییٴ: "کارلوس فیٴرناندیسٴ ل دهمیٴ هاتنا خواریٴ ژ فروکهییٴ دگرٴیٴت"، کارٴیٴکرنهٴه کا کیٴمٴر ههیهٴ ههٴاکو "کارلو فیٴرناندیسٴ^۱ ب کهیفخوهشیٴهٴه کا مهٴزن پشیٴ ۱۵ سالینٴ دوورٴیٴخستیٴ دووباره زفریٴ".

براپٴر ژ شروٴهییٴ ل بنیٴ ویٴهییٴ کورتن، د قهٴبارهییٴ ئیکٴ یان دو ریٴزینٴ پیٴنوسا هوور، لیٴ ل هندهٴک جارٴن، روژنامهٴ یان سایٴینٴ نهٴلکٴرٴونیٴینٴ نووچهییٴ ژ هندهٴک ویٴهییٴان پیٴکدهیٴت کو شروٴهییٴ درٴیٴتر ل بنٴ ههٴنه و دیٴژنهٴ وان راپورٴینٴ ویٴهییٴ کو ب شیٴوهیهٴ کیٴ گشیٴیٴ راپورٴهٴه کا تهٴمام نیٴشاندهٴن. ل شروٴهییٴ ل بنیٴ ویٴهییٴ درٴیٴژ، دشیٴنٴ ژ گوٴتیٴ وان کهسینٴ د ویٴهییٴ دا ههینٴ، مفایٴ وهبرگرین.

^۱ Carlos Fernandez

نەخشە و وینە



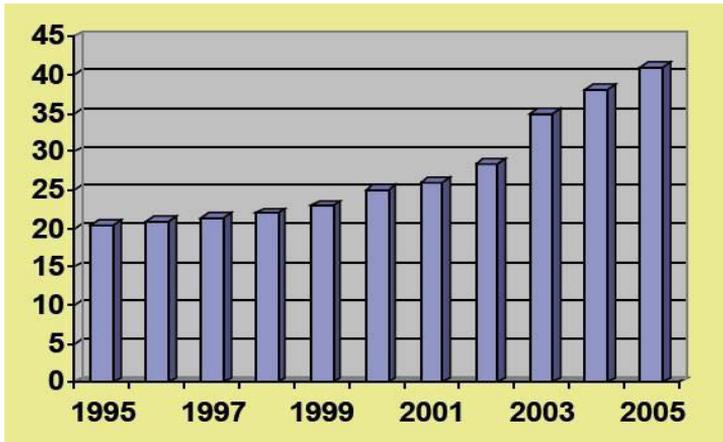
ھندەك جاران پەيامنىڭ چالاک ل روژنامەيى ھەز ژ مفاوەرگرتن ژ وینەيىن گرافىكى ناکەن، چونکو ئەڤ وینەيىن ھەنى جھەكى مەزن دگرن و پەيامنىڭ نەچار دكەن كو راپورتىن كورتز بنقىسن. لى وینەيىن گرافىكىن باش و جوان، ھيژا راکيشانا وینەييا راپورتى پتر، سەرنجا خويندەفایان دگريت، و راپورتان پتر بەرھەفى تىگەھشتى دكەت. ئەو پتر ھارىكارىيا راپورتى، پەيامنىڭ دكەن ھەتا كو تىشتەكى ژ وان كىم بکەن. ل گۆر گۆتتا ران رىزن، نەخشەيىن بەرپەرین روژنامەيان، وینەيىن گرافىكى تژى "پىزانىن، نەكو بو جوانى".

ھەر و، ینەیکە گرافیکی دقیت ل دووۋ مەرەمەکی بچیت. تژیکرنا جھین ڤالا
 یان دەمی بە لاقکرنی ئە گەرین پیدفی و باش بو مفا وەرگرتی ژ وینەیین گرافیکی
 نین. وینەیین گرافیکی دقیت تیگەهشتنا خویندەڤایی یان بینەری بو راپورتی
 زیدەتر لیکەت. ب وی رامانی کو نفیسەر بەری دقیت بەری وینە یان
 ھەلبژارتنا وینەیی گرافیکی، ب تمامی ل راپورتی گەهشتییت. باراپتر ھونەر مەندین
 گرافیکی ڤان وینەیان بەرھەڤ دکن، رۆلی نفیسەری، دانا تیگەهشتی بو ڤان
 وینەیان، ڤەدیتنا پیزانینن کو دقیت د وی دا بەیتە دانان یان دیارکرن، و
 پشتر استیوون ژ دروستی و راستییا فی وینەییە.

وینەیین گرافیکی دشین پیزانینن سەرەگی ڤە گوھیزن یان بنە شروڤەیک بو
 روودانەکی بن، ھزر بکن کو ھوون یین راپورتەکی ل دۆر پیسبوونا ھەوای ل
 ھەلاتی خوہ چیدکەن، دشین بو نیشاندا نا دەڤەرین کو ژ ھەمووی پسترن مڤای
 ژ نەخشەیی وەر بگرن، دشین ژ وینەیکە گرافیکی ب مەرەما نیشاندا نا ھندی
 کا چەوا پیسبوونا ھەوای کارتیکنی ل ھەناسەدانی مە دکەت، مڤای وەر بگرن،
 ھەر دو ئەڤ وینەیین گرافیکی ژ ی بو چاپی ب کیر دەین، بو بە لاقکرنی ل
 بەرنامەیین تیلەڤزیونی، گرنگ نینە ژ چ جوۆرە دەزگەھەکی بو بە لاقکرن
 نووچەیی مفا دەیتە وەرگرتن. خوہ ژ مفا وەرگرتی ژ وینەیین گرافیکی کو تژی
 پیزانینن، دوور بیخن، خویندەڤان یان بینەر دقیت بشیت بنیریتە وینەیی گرافیکی
 و بوچوونە کا سەرەکی ژ ی وەر بگرت. وە کو تابلویە کا رینشادانی بەری خوہ
 بدەنە وینەیین گرافیکی — شوڤیر دەمی خواندنا پیزانینن سەر تابلوی نینە چونکو

لهزاتيا وى دهستورپيا فى كارى نادهتى، لهوا پيژانينين د ناؤ فى تابلويى دا دقيت روئن و ئاشكرا بن، داکو بشين ب ئاسانى وهر بگرن.

دقيت هزر بکهين کو ههوه راپورتهك ههيه کو ديژيت بوجهيا سالانه يا باژيري دو جار ان هندی وى ژماره يييه کو بهرى دهه سالان بوويه، ب خواندنا هوورتر يا راپورتى دى زانن باراپتر ژ فى وهرارى د سى سالين بوورى دا پهيدا بوويه، وينهيه کى ئامارى کو ريژهيا بوجهيا دهه سالين فى دووماهين نيشاندهت، رييه کا باش و ب کيرها تيه بو روهنتر ليکونا فى بابتهتى. وينهيه ئامارى دى هيته فيره.



بو خویندهفان و گوهداران وهرگرتنا پيژانينين کو دگهل پيشکيشکرنا وينهيه بن، ئاسانتره ژ وان پيژانينين کو ب تى دگهل ژمارهيان بيت. بو نمونه، د

راپورته کي دا ل دور بهرفره هبونو کومپانيين بازارگاني ل دهقهرين ناکنجييونو
 وهلا تيان ل باژيري و چيکرنا قهره بالغی، دشيت لیسته یه کی ژ شوقه و ئافاهيین
 بازارگانيين ل وی دهقهری بهره هؤ بکته، لی، بهره فکرنا ئاماره کا وینه یی یا
 گروفر کو ب راما نا گریدانا په یوه نديا فان هره دووانه، دی پتر کاریگه ریا خوه
 هه بیت. نه گهر د شيان دابوو، ژماره یين سه دی و بهايان دگهل ئیک بهراورد بکن
 و نه ب تفي ژماره یان. نيشاندا نا هندي کو ريژه یا مرنا ب نه گهری نه خوه شييا
 نایدزی ل باژيره کی دو جار ان هندي باژيره کی ديه، ل وی ده می کو ناکنجيین
 باژيري ئیکي ۱۰ جار ان پترن ژ ناکنجيین باژيري دووی، دی ل بهر خوینده فایي
 بهرزه بیت. ريژه یا مرني دگهل ريژه یا ناکنجييان بهراورد بکن داکو بشين
 بهراورد ييه کا دروست نه نجامدهن. نه خشه کيشين کو بهرده وام دگهل وینه یين
 گرافیکينه دقیت تيگه هشته کا باش دگهل ئاماران هه بن و یی پیگیر بیت ب
 بکارئینا وان ب شيوه یه کی روهن و ئاشکرا بو هندي تيگه هشته وان باشتر و
 خوه شتر بیت.

سەرپەرشتى

ھەر ۋەك بەرى مە ئىشارەتپىداى، نقيسەر ژبلى پەيامنېر بونى ئەركى سەرپەرشتىكرنى ژى ل ستوويى وانە. ل دەمى ھەفكارىي دگەل پەيامنېران د بەرھەفكرنا راپورتىن روژانە، بو پيشقەبرنا وان د ماۋىەكى دريژ دا سەپەرشتىي ليدكەت. ئەو ل دووۋ دەلىقەيە كا گونجايى بو پيشكىشكرنا رەخنەيە كا ئاڤاكر، ب ھەر دو رەنگين بەرھەۋ و نقيسى، نە كو ھارىكارىيا پەيامنېران بكنە كو كارى خوە باشتر ليكەن. گەلەك نقيسەر بەرپرسيارەتيا دووڤچوونا ئاستى كارى وان كەسپن سەرپەرشتىي ليدكەن ژى ل ستوويى خوە دگرن، كو شيۋەيەكى فەرميترە ژ رەخنەيا ژ كارى ناڤرييە.

رەخنەيا كارىگەر دڤيت ل دەمى پيدڤى و دەستنيشانكرى بيت، ئەۋ كارە ب ھەر دو رەنگين بەھەڤى و نقيسى دەيتە ئەنجامدان. بو باراپتر ژ نقيسەران كو زيدههيا كارى ھەنە، ريبا تى بو گەرەنتيكرنا وى رەخنەيا رويروى كو ھەژى وانە ۋەربگرن، ئەنجامدانا بەردەوام يا كۆمبونين رەخنەيە. ئەڤە كو بەردەوام

نیسا کارمندان بهتہدان کا کاری وان د چ ناست دایہ، ریہہ کا باشہ کو ریکی
ژ ماندیوونا وان ل کومبوونین پیداچوونا کاران گرت.

ریقہ بہرین نوو دقیت ریہہ کی ب مہرہما وەر گرتنا رەخنہ یہ کا دروست و باش
ژ لایئ فەرمانبەرین خوہ ل دۆر کاری خوہ پەیدا بکەت. دشیین فی چەندی ب
ریا گەنگە شەیی نە فەرمی و ہەقالینی یان نامەیین پرسیاریین بی نا، ئەنجامدەین.
ہەر چەوا بیت، گەلەک گرنگە کو ریقہ بہر داکو کی ل سەر فی خالی بکەن کو
حەز دکەن فەرمانبەرین وی ب ناشکرای و رۆھن بۆچوونین بیژن. و دیسان د
سەرەدەر یکرن دگەل بۆچوونین وەسا کو گەلەک ہاریکار و ب دل ژ ی نەبن،
دلان نەبن. خال و نارمانجا سەرەکی بۆ وان دقیت ئەفہ بیت کو بزنان کا شیوازی
کار کرنا وان چەوا یہ داکو بشین کاری خوہ باشتر لیبکەن.

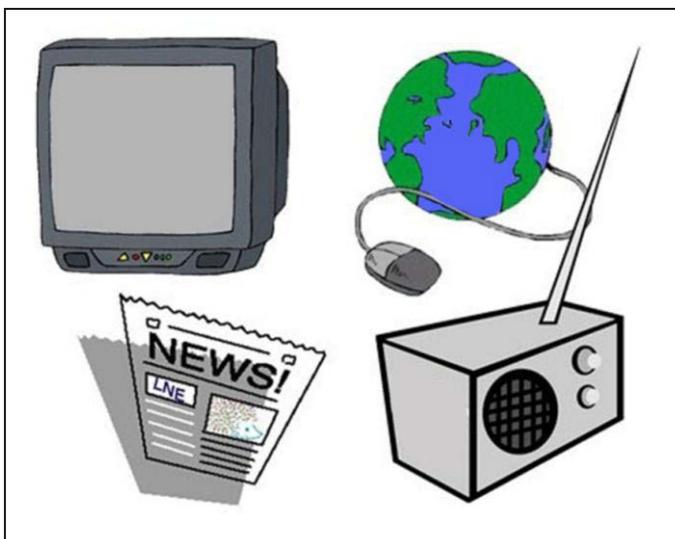
نقیسەر و ریقہ بہرین نووچەییین باش، ب پەیدا کرن و ب ہیز کرنا وان بەییین
کو فەرمانبەر ژ ی د وی دا ہەفیشکن، سەقایە کی تایبەت ددەنە ژۆرا نووچەیی و
د پەیدا کرنا رەوشە نیریہہ کا ئەری ل ژۆرا نووچەیی رۆلە کی سەرەکی دگیرن. ل
ژۆرا نووچەیی کو ب شیویہە کی باش دەیتە ب ریقہ برن، نقیسەر خوہ ژ
گرنگیدانە کا تایبەت ب پەیا مئیرە کی دەستنیسانگری دوور دئین.

ئەو پالپشتیی ل پەیوہ ندیین نازاد دکەن، کومبوونین ریکوینک ریکدئینخن داکو
پشتراست بن ہەموو فەرمانبەر ب باشی ل نارمانجین ریکخراوا نووچەیی دگەن.
نقیسەر دقیت گرنگیہہ کا تایبەت ب وورەیا فەرمانبەران و ب ئەنجامدانا کاری،

پیدھی ب مہرہ ما ب ہیژ کرنا وورہ یا وان، ب رییا دستخوہ شیکرن ژ سہرکہ فتنان
و پاداشندان ب دستکہ فتن گرنگ، گرنگیہ کا تایہت بدہن. دستنیشانکرن و
دستخوہ شیکرن ژ کاری دروست و سہرکہ فتنی ل سہقایہ کی گشتی، ٹیک ژ وان
ریکانہ کو دشین باشترین نہ نجامان ژ وی و ہر بگرین.

بہشی پینجی

رادىو، تېلېفون و ئەنتېرنېت



پەيامنېرىيا رادىو، تېلېفون و ئەنتېرنېت شىوازن تايەتن دگەل رېنما و پېدقېين پتر و بلندتر ژ وى يا هەتا نوکە ئەم پى مژوول. پەيامنېرين کول رادىو و تېلېفونان کار دکەن نەب تى ژ پەيفان بەلکو ژ دەنگ و وینەيان ژى بو رېکخستنا رپورتا خوە مفای وەردگرن. هەر وەك هەفکارين خوەين تېلېفونى، پەيامنېرين ئەنتېرنېت دشين راپورتين خوە ب زنده کرنا دەنگ و وینە و ديسان

هوکارین پدیوهندیین دو لایه نه به رهه ژ کهن داکو وەرگر بشیت ب لهزاتییا
دهستیشانکریی خو، ل دووژ نوچهی بچیت.
ب مەرما ساده کرنا بابەتی، ئەم د فی بەشی دا ژ پەشقا (بە لافوک) بو مەرما
دیار کرنا هەموو نوچهیین رادیو و تیلەفریونی، چ بە لافوکا سادهی وی ب رییا
ئاریالی، کیشل یان سەتە لایقی دی مفای وەرگرین.

جۆرین جودايین راپورتین رادیو – تیلەفریونی

جۆرین سەرەکیین راپورتین رادیوی و تیلەفریونی پیکدەھین ژ راپورتین “بەینە خواندن”، “رامالین” یان “گرتی”. راپورتا بەینە خواندن، راپورتا بی ئاخفتن و وینەین تۆمارکیین زیدە، کو ژ لای ئیک ژ بیژەرین نووچەیی یان بیژەری سەرەکی ل ستۆدیویا بە لافۆکان دەیتە پیشکیشکون، “دەنگی ل سەر وینە” پەیفە کا تیلەفریونییە بو راپورتین تیلەفریونیین بی گۆتتا کەسان ب شیوەیەکی ئیکسەر، بیژەری نووچەیی یان بیژەری سەرەکی ل دەمی وینە بی دەیتە بە لافۆکان نافەرۆکا دەستیشانکری دخوینیت. زیدە کرنا گۆتین کەسان بین ئیکسەر “دەنگی ل سەر وینە” دی بو “دەنگی ل سەر شریقی” گوهوریت. هەرچەند گەلەك ژ کەنالان ژ نامیرین دیجیتالی مفای وەردەرگن، لی پەیفە شریقی هەتا نوکە بی گوهورین وەکو خوە مایە. ئەف جۆرین راپورتان، دەینە خواندن، دەنگی ل سەر وینە، دەنگی ل سەر شریقی، ب شیوەیەکی گشتی کورتن، باراپتر کیمتر ژ خەلە کەکی و هەندەك جاران ب تی ۱۰ هەتا ۱۵ چرکەیان ئەدکیشیت.

راپورتا تەمام بی پەيامنیری د زمانی رادیوی دا “رامالین” و د زمانی تیلەفریونی دا “گرتی” دەیتە نافکون. ئەف جۆری راپورتان ژ گۆتین پەيامنیری کو “پارچەیا تۆمارکری دەنگی” دەیتە نافکون و باراپتر ژ پارچەین ئاخفتنە کو ل جەهی روودانییە. پیدقی ب گۆتی نینە کو دانەیا تیلەفریونییا راپورتی ژ وینە ی زی

پيڪدهيت ڪو دشيت ڙ وينهين جيھگير و لفوڪ ڙي پيڪ بهيت. ٺهڻ جوڙي راپورتان دشيت ب شيويهڪي زيندي يان بهري نوڪه تومارڪري، بهيته پيشڪيشڪرن و باراپٽ دريٽر ڙ جوڙين دينه. هندهڪ جاران چيدبيت ٺهڻ بهرنامه شهن ههتا هفت خولهڪان ٺهڪيشيت ڪو گريديه ب نهخشهيا بهرنامهبي نووچهبي. ههر پاڪيتهڪ ديسان ڙ دهستپيڪهڪي پيڪدهيت ڪو ڙ لاي بيٽري نووچهبي دهيته خواندن. باراپٽ ڙ پاڪيتان ديسان ڙ (بنياتهڪي) پيڪدهين ڪو ل دووماهيا پاڪيتي پيرانيين زيده پيشڪيش ڊڪت.

نموونهڪي ڙ راپورتن راديو - تيلهفزيوني ب نافي پاڪيتا “دهنگي” سروشتي” دهيته نياسين. ٺهڻ جوڙي راپورتي باراپٽ ل تيلهفزيوني لي هندهڪ جاران ل راديويي ڙي دهيته بڪارئينان و بي پارچهيا تومارڪيي دهنگي پهيامنيرييه. ل جهي هندي، ڙ گوتي ڪهسانين بهرههڻ ل راپورتي مفا دهيته وهگرتن. ٺهڻ شيوازه چيدبيت پيدفي ب دارشتنا بهرنامهيهڪي پٽ پيدفي ب ههمان قهبارهبي پهيامنيري ڊ جوڙين دين راپورتي بيت لي ٺهجامين وي دشيت ڪاريگهريهڪا پٽ ههبيت. وينهگرين نووچهبي ڪو هندهڪ جاران بي هاريڪاريا پهيامنيران ٺان جوڙه راپورتان بهرههڻ ڊڪن دقيت پشتراست بن ڪو ههموو پيرانيين پيدفي بو پيشڪيشڪرنا راپورتا تهمام ل سهر شريتي هاتيهه تومارڪرن ٺهگر نه بهرههمي دووماهيي ناهيته تيگههشتن.

دارشتنا رادیو – تیله فزیونی



راپورتین رادیو – تیله فزیونی بو گوھی گوهداری دهیته به رهه فکرن، نه کو چاقی خوینده فایی. په یامنیږ دقیت بابه ته کی به رهه ف بکن کو دشیان دابیت ب دهنگه کی بلند بهیته خواندن: بابه ته کی روئن یی گهنگه شه یی کو ب ئاسانی بهیته تیگه هشتن. به روفازی خوینده فایین به لافوکین نه نیتیټ و چاپه مه نیی، و هرگری رادیو و تیله فزیونی نه شیټ بو پشتی بزفریت و نه و راپورتا بو جارا

ئېكى بۆۈى بى رۆهن نەبوو جارەكادى شروڤه بكتە. ئىد بلىس،
سەرنقىسەرى بەرى بى نووچەبى كەنالى سى بى ئىس ۲ نقىسىيە، “پەيف دەينە
گۆتن، و پاشى ھەر و ھەر دەمین.”

“ پەيف دەينە گۆتن، و پاشى ھەر و ھەر دەمین.”

پەيامنېرېن رادىو- تىلەفرىون ژ ھەڤكارېن خوہ د راگەھاندنا چاپى ب ھىزترن
و دڤىت ب ھىزتر بن. نافەرۆكا چاپكېرى بەرنامەيەكى نىڤدەمژمىرى ب تى دى
پەرەك يان دو بىن رۆژنامەيەكى تىزى كەت. راپۆرتېن نووچەبىن رادىو تىلەفرىونى
نەشېت پرسیارېن ئىشارتېدایى ل بەشى ۲ ئانكو چ كەسەكى، كېرى، كەنگى،
بۆچى و چەوا ب شېوہەكى گشتى بەرسف بدەت. ل جھى ھندى نقىسەرى
رادىو و تىلەفرىونى دو يان سى خالىن گرنگ بۆ دەستېنكا بابەتى خوہ دى
ھەلبېرېت و بىن ماى دى جھى وان ل رستەبىن دووڤ دا كەت. راپۆرتېن
رادىوې و تىلەفرىونى باراپتەر ھوورائىن ۋەكو ژى و ئەدرىسا كەسى كو ل
راگەھاندنا چاپى دا دەينە دىتن ئىشرەتى بى نادەن. نقىسەرى، رادىو و تىلەفرىونى
رستەبى، كورتتەر دىنقىسن داكو بېزەر بشىت بى راوہستيان وان بىخونىت.

^۱ Ed Bliss

^۲ CBS

پهيامنيرين راديؤ و تيله فزيؤنى دقيت گرنگي ب دهنگي په يقين كو بكاردينين بدنه، وه كو هوزانقنان، نهو گرنگي ب ميوزيك و ريتمي ددهن. نافه روک بو گوهدارى دهينه نفيسين، په يقين ساده دهينه بكارئينان. بهري خوه بدنه به شه كي ژ نافه روکا بابه تي ئيدوارد نارمورو ۱ پهيامنيري ب نافودهنگي ده زگه هي سي بي ئيس ژ شهري جيهاني دووي ل لهنده ني راپورته كي پيشكيشد كه ت: “تارياتي هه موو جهه ك فه گرتيه، ژ بيرمگام هه تا (بيت المقدس)، لي بو ئه ف شه فه ئه سماني برتانيايي د رو ناهيه كا ته مام دابه ” سه حكه ني ئه ف راپورته كورته لي بابه تي ب باشي دگه هينيت.

نفيسه رين راديؤ و تيله فزيؤنان دقيت هووربيني د فه گوهاستنا وان بابه تان هه بيت كو دارشتنا وان ل راگه هاندنا چابي دروسته لي گوتنا وان ب دهنگه كي بلندى يا ب كه ني بيت. ده مي لوسيل بال^۱، زارقه كه ري تيله فزيؤني نه مريكي وه غه ركري راپورت نووچه يي نهو ب ناسناقي “بالي ۸۳ سالي” ۱۵ نياسين، لي راپورتا راديؤي گوت، “لوسيل بال ۸۳ سال هه بوون.” (د نه جام دا ژ شاشين تيگه هشتا په يقا بال، توپ دووركه فتن.) نفيسه رين راديؤ و تيله فزيؤني دقيت هوشيارى په يقين وه كنيك بن كو رامانين جودا هه نه” بو نمونه كور و كورك. پهيامنيرين راديؤ تيله فزيؤني فيربووينه كو بابه تين خوه به ري ده ستيپكرنا به لاقو كا

^۱ Edward R. Murrow

^۲ Lucille Ball

نووجەيى، ب دەنگەكى بلند بخوين داکو كيشەيىن ب فى رەنگى ئاشكرا بن و چارەسەر بن. بۇ ئمۇنە د راپورتا ھەفركىين خيىرخوازيين ياربا گولفى نايىت بيژين كو كو كەسەكى “خۆلەكەكى يارى دگەل سەرۆك وەزيران كر.” رستەيەكا ب فى رەنگى چيىدبىت رامانەكا دى ژى بدەت “يارى ب سەرۆك وەزيران كر.”

ھەرچەندە راپورتين راديو-تيلەفريونى بۇ خواندىنى ھاتينە بەرھەفۇ كرن، لى رينقيسا دروستا پەيقان ھەر ب قەبارەيى راپورتين چاپى گرنگيا خوە ھەيە. رينقيسا نەدروستا پەيقان چيىدبىت ببيتە ئەگەرى بيزاركرنا بيژەرى، بۇ پشتراستيونو ژ خواندا دروست يا پەيقان، نقيسەرين راديو و - تيلەفريونى نافەرۆكا نقيسينى، خوە ب بەرچاقرتا نيشانان دنقيسن. رينقيسا دروستا پەيقان ژ فى لايەنى ژى گرنگيا خوە ھەيە كو باراپتر ژ كەنالان راپورتى، خوە ل سايتين خوە بين ئەلكترونى ژى بەلافۇ دكەن. ھندەك ژ كەنالان بەرنامەيىن كۆمپيوتەرى ھەنە كو ب شيويەكە ئوتوماتيك دشيىت كو نافەرۆكى بۇ وەرگرين كەر بنقيست. ل ھەرە دو ئمۇنەيان، رينقيسا نەدروست دشيىت ئەنجامين نەرينى بۇ پەيامنير و كەنالى دگەل خوە پەيدا بکەت.

نووجەيىن راديو-تيلەفريونى ب بەراورد دگەل راپورتين راگەھاندنا چاپى ب شيوازەكى گەنگەشەكرى ھەينە نقيسين، ب رامانەكا دى، پەيامنيرين راديو و تيلەفريونى دقيىت كا چەوا دناخفن وەسا بنقيسن ژى. بۇ پاراستان شيوازى

گهنگه شه‌ی، نفیسه‌رین رادیو و تیله‌فریونی پیدفی ناکه‌ت د راپورتی خو‌ه‌یین نووچه‌یی ژ ناڤ و نه‌دریسین ته‌مام مفای وه‌برگرن. ب شیوه‌یه‌کی گشتی، په‌یفا ئکی یا ناڤی نیقی ل وی ده‌می کو پیدفی ب وینه‌بیت مفا ژی ناهیته وه‌رگرتن و ده‌ینه ژناڤرن. راپورتا چاپی دبیژیت: “خورشید مه‌موود قه‌سسوری^۱ وه‌زیری کاروبارین ده‌رفه‌یین پاکستانی رۆژا پینج‌شه‌می دگه‌ل سیلوان شالوم^۲ هه‌ڤکاری ئیسرائیلی خوه ل باژیری ئستانبولی ل تورکی هه‌ڤدیتنه‌ک کر.” لی راپورتا رادیوی دبیژیت: “وه‌زیرین ده‌رفه یین پاکستان و ئسرائیلی ئه‌ڤرۆ ل تورکی هه‌ڤدیتنه‌ک پیکینا.”

له‌زکرن ئیک ژ سالۆخه‌تین سه‌ره‌کیین نووچه‌یین رادیو و تیله‌فریونانه. هه‌که ل ده‌می پینشکیشکرنا به‌رنامه‌یی روودانه‌ک په‌یدا بوو دڤیت ئیشاره‌تی ب وی بدن: “سه‌رۆکی وه‌لاتی یی بو لای کپ تاون^۳ دڤیت...” ژ “سه‌رۆک وه‌لاتی ئه‌ڤرۆ بو لای کپ تازن دی ڤریت” باشه‌ه. ب شیوه‌یه‌کی گشتی، په‌یامنی‌رین رادیو و تیله‌فریونان خوه ژ بکارئینانا ده‌می دوور دئینن ژبلی هندی کو روودان، گریدای ب وی رۆژی بیت. هه‌ر د وی بواری دا رۆژنامه‌یین

^۱ Khurshid Mahmood Kasuri

^۲ Silvan Shalom

^۳ Capetown

چارشەمبىيە دنقىسن، “رېژدار ئامبىكى^۱ رۇژا سېشەمبى بۆ لايى كىپ تاونى فرى.”
راپورتا سېدەھىيا چارشەمبىيا رادىئو و تىلەفرىئونان دىبىزىت: “رېژدار ئامبىكى ئەفرۆ
گەھشتە كىپ تاونى.” ھەر ژ وى ژى باشت، نقىسەر ب گرنگىپىدان ب كارى
سەرۆكى وەلاتى راپورتى بۆ دەمى نوکە بەھەف دكەت: “رېژدار ئامبىكى ئەفرۆ
سېدى دى دگەل خويند كارىن زانكۆيا كىپ تاون ھەفدىتنە كى پىكنىت.”

^۱ Mbeki

دهنگ

فه گوهاستنا گوتنين كو ژ لايي پهيامينيران فه دهينه بكارئينان، بهرامبه ر و وه كهه فه دگهل فه گوهاستنا گوتنين راپورتين چاپي، لي بو مفاوه رگرتي ژ وان پيدفي ب برياردانه كا جودايه. فه گوهاستنا گوتنان باراپتر پيدفي ب هندی ناكهت كو رامانا خوه ل سهر كاغهزي ههبيت، ب تي پيدفي ب هندی دكهت كول راديو و تيله فزيونان جهي تيگه هشتي بن. پهيامنير دقيت گرنگي ب دهمي فه گوهاستنا گوتنان بدن، گوتنا تشته كي كول سهر كاغهزي كورت دهينه ديقن دشت ل دهمي به لاقوكين نووجهي دهميكي پتر مژوولي خوه بكهت ههتا وي راددهي كو راپورت ژ دهمي خوهي دهستيشانكري دهر باز بيت.

نقيسه رين راديو و تيله فزيونان گرنگيه كا تايهت ب چونا ژور يان دهر كه فتنا په يقان د راپورتان دا ددهن. نارمانجا وان به رهه فكريا راپورته كا ئي كگرتيه كو سهرنجا بينه ر يان گوهداري د هه موو ده مين راپورتي بو لايي خوه راكيشيت. بو نمونه، دهمي فه گوهاستنا گوتنان ب راناوي دهستيدكهت، دقيت نقيسه ر د رسته يه كي دا ل دهستپيكي، هندهك پيرانينان بهرچاؤ بكهت دكو

گوهدار ب باشی ژ رمان و مهبهستا گوتنن دی بگههیت. بۆ نمونه، دی هزر کهین ل خواندنگههین باژیری پیشین بهلاڤ بووین، په رستاری خواندنگهه کی د گوتنن خوه دا د راپورتی دا دبیزیت: “تهو ب نه خوه شییا خوریانی دهینه فیره لهوا ب دروستی ئەم دزانین کیسه چیه، بابهت ب باشی بی رۆهن و ناشکرایه.”

دهمی په رستار دبیزیت “تهو” مهبهستا وی فیروازین خواندنگههیه، ناچیییت د گوتنا بهری بی خوه دا بیژیت: “په رستارین خواندنگهه دی دبیزن گرفتا به لاقبوونا پیشی ل دهف وان پهیدا بوویه.” چونکو تیگههشتنا وەرگری بۆ “وان” ل رستهیین دووڤه دا دی پیشی بن. په یامنیر ل شوونا هندی دشیت بیژیت: “به لاقبوونا پیشی ب وی رامانییه کو په رستارین وه کو ماری نسمیت ئەفرۆکه ژمارهیا سه ردهانین وان بهراورد دگهل رۆژانین سروشتی زیده بووینه.”

راپورتین رادیو – تیله فزیونی ژبلی فه گوهاستنا گوتنان چیدیت تیکهلی دهنگین “سروشتی” ژی بیت. ئەفه ئەو دهنگه کول دهمی چیکرنا راپورتی هاتییه تۆمارکرن: وه کو دهنگی بای، دهنگی ترومیلا پولیسی و هوارین که یغین زارویان، ل هندهک گۆزین جیهانی بکارئینانا دهنگی سروشتی دناڤ راپورتی دا بهر به لاقه. دهنگی سروشتی دی وی دهلیقهیی دته وەرگری کو جهه و باردۆخی جهی دهستیشانکری بۆ خوه وه کو سه ربۆره کی ههست بی بکهت. دهنگ دشیت وه کو در بازبوونا دهنگه کی بۆ ئیکا دی نانکو ژ جهه کی بۆ جهه کی دی بهینه بکارئینان، دا کو گوهداری بۆ دیمه نی ل دووڤدا رینمای بکهت.

دەنگی سروشتی دشیّت یان ب شیۆیه کیّ ئارام ل ناڤ گۆنئی په یامنیۆری یان ب توندییا سروشتیّ ویّ ب خوه بهیّته بکارئینان داکو ب باشی بهیّته گوهداریکرن. ل هەر دو رهوشان، دەنگ ل چیکرنا راپۆرتیدا دیّ هاریکارییا په یامنیۆری کهت، هەر وه کو چیمه نتۆییّ دیوارین بلۆکی، دەنگین سروشتییّن باش راپۆرتیّ پیکفه گریّیدهت، داکو بیته ئەگەریّ موکومکرنا ویّ. ئستیف سوایتزیر^۱، وینه گریّ نووچهییّ ئەمریکی دبیتژت، بکارئینانا دەنگین سروشتی د تیلەفریۆنیّ دا بو راپۆرتەکا نووچهیی ژ فاکتەرین پیدقییه. ئەو دبیتژت: “دەنگ بەشەکیّ دییّ وینهیی یه”.

^۱ Steve Sweitzer

وینہ

تیلہ فزیون پیناسہ کا مہزترہ ژ رادیویہ کا وینہ دار. پھیامنیپرین تیلہ فزیونی گوتننن خوه ب وینہ یی گریددهن داکو چیرۆکه کا ب هیتر تر فه گو هیزن. وینہ ب تنی کاغہ زین دیواریین فیدیوی نینن. نهو به شه کی چاره نفیسی ژ راپورتی پیکدئینن. وینہ چیرۆکا “چه وانیا” راپورتی فه دگو هیزن. پھیقین “بوچی” دی وی شرو فه کهن. ئادبلیس دبیزت: “دیتنا وینہ یی چیدبیت بیته نه گهری باوه ریپکرنی، لی باراپتر نابیته نه گهری تیگه هشتی”.

پھیامنیپرین تیلہ فزیونان بهری ده ستپیکرنا دارشتنی دقیت بزنان دی مفای ژ چ وینہ یه کی وهر گرن. دقیت نهو ههر چهوا چیبیت هه موو وینہ یان پیشوه خت ببینن داکو نهو تشتی دهیته نفیسین دگهل وینہ ی ب گونجیت. نهؤ بابده ته ب تنی گریدای ب شیوازی فه نینه. فه کولین نیشاندهن کو ده می وینہ و نفیسین پیکفه گونجایی بن، ئانکو د بنیات دا چیرۆکه کا ئیکگرتی فه گو هیزن، بینهر باشتر بابده تی تیدگه هیت و دی مینته ل بیرا وی. ده می وینہ و گوتن ئیکجور نینن، بینهر باراپتر نهو تشتی دبینیت پتر ژ وی تشتی گوھ لیدبیت ل بیرا خوه دهیلیت. نمونه یا راپورته کی ل دور شوونواریین بارو فه کا مهن ل سهر ژیدهرین بهر هه مئینانا

سۆتەمەنىيە بەرچاۋ وەر بگرن، ئەگەر وئە ب تىخى دېمەن زىانېن ژ بارۇقەى چىبووئە نىشانددەت، بىنەر بەلكى ئاگەهدارى خالا سەرەكيا راپورتى كو تىكچوونە د بەرھەمئىنانا سۆتەمەنىيە، نەبىت. ئەگەر وئەبىن جھىن زىانېنقىكەفتى ژ بارۇقەى پەيدا بووئە دگەل گۆتنىن پەيامنېرى ل دۆر پىشھاتان بەلاۋ بىت و پاشى سرايىن درېژىن پانزىنى ھەر دگەل گۆتان بەلاۋ بن، پىگىرىكنا راپورتى دى ئاسانتر بىت.

پىكقەنانا گۆتن و وئەيان ب وى رامانى نىنە كو پەيامنېر دقېت ئەو تشقى بىنەر دىبىت شروۋقە بگەن. وەسا ھزر بگەن وئە، پىكەمە كا جۆتارىي ل جاددەيە كا ئاخى نىشانددەت، پىدقى ب ھندى ناكەت بەيتە گۆتن: “خىزانانا رايىتسون ل دووماھىيا جاددەيە كا بلند ل دەرۋەى باژىرى دژىن” ئەۋ بابەتە يى رۆھنە. ل جھى ھندى، پارچە دەنگى تۆماركرى دقېت پىزانىي وەسا بدەت كول سەر تىگەھشتنا وئەى زىدە بگەت. لدۆر فى چەندى، پەيامنېر دشىت بىژىت، “ھشكەسالى ب رىژەيە كا وەسا خراب بوويە كو خىزانانا رايىتسون بو ئەۋ سالە چ بەرھەمەك بو فروشتى نەبوو”.

به نامہ یین نووچہ یی

خویندہ فایین روژنامہ و سایتین ئه نتر نیقی کونترۆله کا بی وینه ل سهر ریژہ یا تیگہ هشتنا نووچہ یان هہ نہ. لی گوهدارین رادیو و تیلہ فزیونان کونترۆله کا کیمتر هہ نہ. خویندہ فایین روژنامہ یی دشیت ب بهرپهری ئیکی، یان بهشی وهرزشی، یان ناگہ هداریین و عهر کرنی ده سپی بکته. خویندہ فایین ئه نتر نیقی دشیت نووچہ یی وی دقیت ل بهرپهری ئیکی سایقی ده ستیشان بکته. لی گوهداری رادیو یان بینهری تیلہ فزیونی دقیت نووچہ یی ب وی شیوہ یی دهیتہ به خشکرن په سهند بکته، ریژبه ندییا نووچہ یان بهری نوکه ژ لایین بهر هه فکهری به نامہ یین نووچہ یی هاتیبه ده ستیشان کرن.

به نامہ یین نووچہ یی باراپتر ب وی بابہ تی ب دلی بهر هه فکهری، راپورتا سهره کییا روژیبه ده سپی بکته. مه به ست بی ئه و نینه کو راپورتین دوو فدا گرنگیبه کا کیمتر هہ نہ. به هه فکهر دقیت کاریگهرییا به نامہ یین نووچہ یی ب شیوہ به کی گشتی بینیت نه کو وه کو راپورتین جودا و تابهت.

ههر وه کو نفیسه ری روژنامہ یان کو ریژبه ندییا بهرپهران ده ستیشان دکته، بهر هه فکهری تیلہ فزیونی فه ره سه ته کی ژ راپورتان و ریژبه ندییا به لافکرنا وان

رېكدئىخيت. بهر هه فكهه دقئت ئاگه هدارى ده مئ دروسقئ (خوله كئىن وئ) ههه
 راپورته كئى بئت، چونكو بهرنامه ئى نووچه ئى دقئت ل ده مه كئى ده ستئشانكرى
 ده ستئبئكه ت و ب دووماهئك بهئت. بهر هه فكهه پشتى ده ستئبئكرنا بهرنامه ئى
 دقئت ئى پشتراست بئت كو بهرنامه ل دوو فخشته ئا ده مئ ده ستئشانكرى دئ
 ب دووماهئك هئت. ئه گهه هات و راپورتهك پتر ژ وئ ده مئ بو هاتئبه
 ده ستئشانكرن درئژ بوو، بهر هه فكهه دقئت برئارى بده ت بو قه ره بوو كرنا ده مئ
 دقئت چ راپورتهك بهئته ژئبرن. و ل ده مئ راپورتهك ژ بهرنامه ئى دهئته ژئبرن،
 دقئت بهر هه فكهه برئارى بده ت چ بابته كئى بو پر كرنا ده مئ زئده مائى جئبه گئر
 بئت.

نووجەیی ئەنتیرنییتی

پەيامنیریا ئەنترنیتی خودان تایبەتمەندیین ھەڤشك دگەل پەيامنیریا چاپکری، رادیو، تیلەفریون و تایبەتمەندیین ئەنتیرنیتییه. گۆتارین نووجەیین سایتان، ھەر وەکو یین چاپکری، بو خواندنێ دەینە ریکخستن، ل جورین دی، وەرگر دشیت بنیرتە پارچەیین فیدیویی کو تایبەتمەندیین ب فی رەنگی وەکو یی تیلەفریونییە. راپۆرتین نووجەیی کو مفای ژ ھەموو پیدفیین فی جوری دەزگەھی وەر دگر دی دەلیقەیا بەشداربوونی دەتە وەرگری داکو ریکا خوہ بو وەرگرنا پیزانین ھاتینە بەرچاڤکرن ھەلبژیریت. نورا پال، ریفەبەری ریکخراوا خواندنێ دەزگەھین راگەھاندنێ نوو ل زانیگەھا مینسوتا دبیژیت: “کیشەیا نوویا راپۆرتی، ریزەیا کا کونترۆلکرنی دکەتە دەستین وەرگری دا”.

خویندەڤایین روژنامە و سایتین ئەنترنیتی کونترۆلە کا بی وینە ل سەر ریزەیا تیگەھشتنا نووجەیان ھەنە.

cyberjournalist.net

جاناتان دوب^٢، نفیسەری سایتین ئەلکترۆنی

^١ Nora Paul

^٢ Jonathan Dube

ل دۆر كارتېكرنا ئەنتېرنېتى و تەكنىكىن دى ل سەر راگەھاندنې، دېئىت:
“پەيامنېرى ئەنتېرنېتى دىت دىك دەم دا ل دۆر چەند تىشتان ھىزىر بىكەت: ئاخفتن،
ھىزىرا كارى، چىرۆك، شىواز، نەخشە، فاكترېن ناڧخوھ، دەنگ، وېنە، دادوھىرىيا
نووچەبى،. كارى تېلەفرىونى نىشاندەرى نووچەبانە، كارى راگەھاندنا چاپى
فەگوھاستن و شىرۇفەكرنا نووچەبان، رۇلى ئەنتېرنېتى، نىشاندان، فەگوھاستن و
لىكفەگوھاستنا بووچوونانە. ” بو فى كارى، پەيامنېرىن ئەنتېرنېتى ب بىكارئىنانا چەند
جورى جودا، راپورتېن پىزانى ب شىويەكى چەند لايەنە پىشكىش دكەن.

جورین جودایین راپورتین ئەنتیرنیستی

سەرەکیترین شیوەیی راپورتین ئەنتیرنیستی “چاپ دگەل پێزانینین لاوەکی” دەیتە نافکرن و ژ راپورته کا نفیسیخی شیوەیین زێده وه کو وینه، دەنگ و فیدیۆ و پیکهه نان بو پێزانینین پتر پیکدهیت. ب جهگیر کرنا په یوه ندیین جوراجور ل سایتان، په یامنیر دشیته پتر ریه ریا وه رگری ژ بو پتر وه رگرتنا پێزانینان ل مالپهرین سایتان بکهت/ کو چیدبیت ئەف پێزانینین هه نی ژ ژێده رین دهرقه یین ریکه خراوا نووچه یی نه و ژ بنیات و میژوویا سهره کییا بابته تی پیک دهیت. راپورتین ئەنتیرنیستی دشیته ب زێده کرنا په یوه ندییان ب به نکین پێزانینان ب شیانین لیگه ریا نا مفاوه رگری زهنگینتر و باشتر کار بکهن. بو نمونه، راپورت ل دۆر دا که فتنا ریزه یا ئەنجامین تاقیکرنا ل فیرگه هین نافنجیین ل سهر ناسقی وه لاتنی دشیته ژ په یوه ندیه کی ب به نکا پێزانینین ئەنجامین تاقیکرین هه موو فیرگه هین وه لاتنی پیکه هیت. بکاربه ر دشیته ل دۆر فیرگه هه کا تابهت یان هه موو فیرگه هان باژیه کی تابهت لیگه ریا نی بکهت یان به راوردیی د ئەنجامین فیرگه هین جودا دا بکهت.

شيوه يه كې دېي نوو، مفا وه رگرتن ژ وپنه يين چهند ريكنخراوى كو بو
 نيشاندانا راپورتې هاتينه نه خشه كيشان. فاكته رې، گرافيكې وه كو هيلان دهينه
 دانان لى بكار بهر دشيته ئه وان جودا ژ ئيك ب ههلبژيريت. هه ر ئه ف باه ته بو
 باراپتر ژ نه خشه يين “نيشاندانا سلايد” جهه گير دبیت كو نفيسن و دهنگي دگهل
 وپنه يي دانه ب ره خ ئيك و بو كه سى بكار بهر سه ربورا چهند ريكنخراوى په يدا
 دبیت.

ناميرين كو شيانين ليگه ريانى ب گوشه يا ۳۶۰ پله يان ل وى جهى به ره ه ف
 دكه ت ژى بوويه ئه گه رى زه نگر تر كرنا راپورتين ئه نتي ريتي. كارتويين
 به ره ه فكري ژ لايى سيسته مى فله ش^۱ ژى شيانين نافه رو كين ژيك بهينه فافارتن
 دده نه هه وه: فيديو، گرافيك و كارتون، بو نمونه تورين نوو جه يين بى بى سى ل
 له نده نى ل سايتي به شه كى تاييه ت ب كه رسته يين بي هوشكه ر و فه خوارنين
 ئه لكهولى چيكر كو ريكي دده ته وه رگري كه رسته يي بي هوشكه رى ب ريژه يا
 مه زاختنه كا تاييه ت ههلبژيريت، پاشى به شه كى ژ له شى وه كو دل يان مه ژي
 ههلبژيريت و ل دور كارتېكرين كه رسته يي ده ستنبشانكري ل سه ر وى ئه ندامى
 تاييه تى له شى بزانيت، ژ پيزانينين خوه پاراستنى ژى ناگه هدار بيت. سايتين
 ئه نتي ريتي هه تا ب ليكفه گوهاستنا پيزانينان ل دور پرسه كى و به رسف و
 ئه زموونه كى كورت كول وى ده مى مفاى ژى وه ردگرن دشيته ژ وى تشي
 په يامنير گه هشتى ناگه هدار بيت، ده ست ب پيشكيكرنا راپورتى بكه ت.

^۱ Flash

دارشتن یان نفیسین ل ئەنتیرنیټی



ل گۆر گۆتتا جانانان دوب، نفیسینا ئەنتیرنیټی پیکهاته که ژ نفیسینا چایی و رادیۆ تیلەفریۆنی. ئەو د وی باوهری دایه کو شیوازی کورت و سادهیی حەزژیکەر ل رادیۆ و تیلەفریۆنی، دبیته کار ئاسانی بو لیگه‌ریانا بابەتین د ناڤ ئەنتیرنیټ دا دبیت. لی ئەو دبیژیت ژماره‌یه‌کا مەزن ژ سایتان ل دۆر دستوورین نفیسینا باش هند رژد نینن. دوب دبیژیت شیوازی گه‌نگه‌شه‌یا ساده باشه لی رینفیسا دروست و پیگیریکرن ب دستووری زمانی ژێ گرنگییا خوه هه‌یه.

ٲيسڪاٽ اٽڪينسون^١، ريٽه بهري نووچه بي ٽيله فريوني ڊيٽيٽ باسٽرين پيشيازا وي ٺوهه ڪو بو ٺهنتيڙيٽي وهسا بنقيسن ڪو بو هه ڦالهه ڪي خواه ناميه ڪا ٺهه لڪٽروني دنقيسن. ٺهه ڊيٽيٽيٽ: ”ٺهه ڦه ب راماڻا ريٽيڦيسا شاشا پهيقان، گرنگينه دان ب شيوازي راپورتِي، يان پيشڪيشنه ڪرنا دهسٽيڪه ڪي بو راپورتِي نينه، بهلڪو ب وي راماڻيه ڪو هندي بشين شيوازي هه ڦاليني هه لٽيڙين“.

چونڪو سايتين ٺهنتيڙيٽيٽين نووچه ي گهلهڪ بهريڙيان رادهسٽي بڪاربهري ڊڪهن، نقيسه ر ڊڦيٽ خواه ڙ دهسٽيڪين ڊريٽر بو بابهي ڪو بابهي راپورتِي ب لهز ناگههين ڊوور بيخيت. دهسٽيڪ ڊڦيٽ ٺهه گرهه ڪي باش بو بهرده وامييا خواندنِي بدهته وه رگري. بهروڦاڙي ڦي ڇهندي ب ريڙهيه ڪا مهزن ٺهه دي بهري خواه دهته راپورته ڪا دي. راپورتن ٺهنتيڙيٽي ب شيويه ڪي گشتي ڪورٽر ڙ راپورتن رڙڙنامه يانن. شيوازه ڪي باش ٺهه ڦهيه ڪو راپورٽا ٺهنتيڙيٽي ههتا ٨٠٠ پهيقان و ب تي ل ٺيڪ بهريه ر بهيته دانان. ڦه ڪولين نيشاندهن ڪو بڪاربهري ههز ڊڪهن ڪو بو ريڙين بهري يي نقيسيني بزڦرن“ پيڊڦي ناههت بو ڊووڦچوونا راپورته ڪا دهسٽيشانڪري بو بهريه رين بهري بزڦرن. لي بو ساناهيڪرنا ٽيگهه هشتنا ناههروڪي، ڊوب پيشنيار ڊڪهت ڪو نقيسه رين ٺهنتيڙيٽي ناههروڪي ب ڊيارڪرنا مانشيٽين لاهه ڪي يان ب شيويه ڪي خال ب خال بو بهشين بچوڪتر ڊابهش بڪهن ڊاڪو بابهيٽين جووراوچور ليڪ بهينه جوڊاڪرن. پهيامنيري ٺهنتيڙيٽي ڊشيٽ ڦي ڊهليڦهه يي بدهته وه رگري ڪو ب رييا پوسٽهيا ٺهه لڪٽروني يان ههتا گهنگه شهيا

^١ Scott Atkinson

زیندی ب لەز یان ئیکسەر پەیوەندیی دگەل نقیسەر یان سەرئقیسەری بکەت. ژبلی هندی، گەلەك سایتین دەقەرکی بو قەکیشانا هەستین وەرگری، بۆچوونا وەرگری خوە بەرچاڤ وەردگری داکو کەسانین دی ژی بشین ب دیننا فان بابەتان بۆچوونین خوە بیژن. رادیو دەلوتیا مینسوتا^۱ ل ویلایهتین ئیکگری ب رییا رادیوی و هەر دیسان ب رییا ئەنتیریتی بۆچوونین گوهدارین خوە وەردگری. داخوازی ژ گوهداران دکەت کو بۆچوونین خوە ب رییا تیلەفونی^۲ یان نامەیه کا ئەلکترۆنی دیار بکەن. راپۆرتین سایتین رادیوی دەولەتیا مینسوتا ژ پەیوەندیەکی ب نافیی “د قەگواستنا فی نووچە ی دا هاریکاریا مه بکەن” پیکدەیت داکو وەرگر بشین بۆچوون و زانیاریین خوە ل سەر فی بابەتی بدەن. رادیو دەولەتیا مینسوتا هەر دیسان بەری چیکرنا راپۆرتین تایبەت، بو نمونە قەکۆلینا ل سەر ئابوورا ویلایهتی، بۆچوونا گوهدارین خوە وەردگری. بیل بوژنیرگ^۲، سکیتیری نووچەیی یی رادیویا مینوستا دبیژیت ئەنجامین وەرگرتنا بۆچوونان ژ گوهداران و مفا وەرگرتن ژ وی “راپۆرتەکا پر بها و کوورتر ب نمونەیان و بۆچوونین روژانە دی یی راستر بیت”.

^۱ Minnesota

^۲ Bill Buzenberg

بہ نسیٰ نسیٰ

روژنامه قانسیا تایبہ تمہند



گہلہك ژ ریکخراوین نووچہیی داخوازی ژ روژنامه قانان دکهن کو دبیافہ کی
تایبہت دا کار بکهن. ئەؤ بیافہ چیدبیت سنۆرہ کی جوگرافی یان بابہتی بیت. کو
ب نافئ “تایبہتمندی یان سنۆرہ کی کارئ وی روژنامه قانی” دہیتہ نیاسین. زارافئ
“تایبہتمندی یان سنۆرہ کی کارئ” ل دەستپیکئ وەکو سنۆرہ کی کارئ بو زبیرہ قان یان
پۆلیسان ب کار دەات. روژنامه قان ل دەستپیکئ نیاسینئ دگہل سہقایی
رەخدۆرین خوہ و ئەو کەسین کو سنۆرہ کی کارئ وی پیکدئین پەیدا دکەت و ل
گہلہك جارن دقیت ئەو ہندەك پەقین تایبہت فیڕ بن داکو بشین سوحبەتین

که سائین ره خدوړین خوه ټیځه هن. لی مه به ست نه نه وه کو ژ زمانان د راپورتا
خوه دا مفای وهر بگرن، د راستی دا په یامنیږین خودان شیان، بو وهر گر و
شروځه کاران دهینه گوهورین کو پیرانینین و هسا دده نه خه لکی کو هه موو که س
وان نزان.

تایه تمندی یان سنوری کاری ل نفیسینگه هین بچووکین نووچه بی، نه و جه
کو و هسا ژ په یامنیږان دهیته خواستن کو بابه تین جودا به ره هڅه بکن کیمتر دهیته
دیتن، لی ل ریکه خراوین مه زنتین نووچه بی و چاپ و به لافکرنی، چیدیت کو
نه و شیان ل بهر دهستین روژنامه فانی هه بن کو رژی ل سهر راستیا نووچه یه کی
بکه ت. هنده که ده فهر کلاسیکینه: وه کو حوکمه ت، پولیس، دادگه و
بازرگانی، هنده کین دی ب گوهورینا جهی دهینه گوهورین، ل دووځ هه یکه لی
جفاکی، چیدیت داخواز ژ په یامنیږان بهیته کرن داکو ل دووځ تایه تمندی یان
سنوری کاری خوه، جهین وه کو ژینگه ه، دانعه مران و یان په روه رده و فیر کرنی
بابه تان څه گوهرین.

په یامنیږین تایه تمند بهر پر سیاره تیه کا سهره کی هه نه: و هسا دهیته خواستن ل
سنوری تایه تی کاری خوه ناگه هداری دووماهی نووچه یان بن. ژ وان دهیته
خواستن کو وان بابه تان څه گوهرین کو ل سنوری کاری وان دهستید که ت، وه کو
گو تار، راپورتین چاپی یان بابه تین نفیسایی ل سایت و روودانین سروشتی، لی
دیسان نه و بهر پرسن کو نووچه یین به فره هت ژ بابه تین ناشکرا په یدا بکن و
راپورته کی ژی چی که ن. په یامنیږین تایه تمند ب بزاقین خوه و ب رییا چی کرنا

په یوه نډیيان كو وان پیرانینان بهرامبر هر تشته کی - هه تا بابه تین پشت په رده ی،
ئاگه هدار دکن، ب فی رهنگی بابه تین خوه به ره هڅ دکن. نه و بابه تین به رفره ه
ژ، نووچه یین بله ز هه تا کو شروفه یا رهوشا که سایه تییان به ره هڅ دکن. چپ
ئیسکانلان^۱ کو بهری نوکه په یامنیږی تاییه تمه ند ل رږژنامه یا نایت رایدیږ^۲ بوو و
نوکه دگهل ریڅخراوا پوینتیږ کار دکه ت، دیږیت: “من په یامنیږین خودان شیان
دیینه کو نه ب تی ریڅخستی و رږد بوون به لکو ب ئاگه هییه کا تمام ژ
به رپرسیاره تییا خوه، گله که ژنده ریږین نووچه یی بهر دهستان هه بوون.”

^۱ Chip Scanlan

^۲ Knight Ridder

شاره‌زایی یین په‌یامنیږین تاییه‌تمه‌ند

هەر چارچوو‌قه‌یه‌کیّ کو روژنامه‌فان هه‌لدبژیریت یان بو راپوړتین ویّ دهیته راسپاردن، شاره‌زایی سهره‌کی پیدفیه: شیانین تیگه‌هشتنا کولتور و دابونه‌ریتین ل ویّ ده‌فهری هه‌یه. بو فیربوونا شیوازی کارکرنی، سیسته‌م، زمان و بزاف پیدفینه لیّ نه‌نجامین فیّ ماندیوونی د بابه‌ته‌کی داکو په‌یامنیږین نه‌تاییه‌تمه‌ند نه‌شیت هه‌فرکیّ دگه‌ل بکه‌ت، دهیته دان. ئیریک نادلیر^۱ په‌یامنیږی کو روودانا پاپوړین قورتالکرنی ناشکراکر و مه‌ل به‌شی دویّ ئیشاره‌تپیدا. ژ فان پرسپاران بو په‌یداکرنا رییا خوه مفا وهر گرتیه.

- زارقه‌کهر چ که‌سانه‌کن؟
- چ که‌سه‌ک به‌پرسه؟
- دانه‌رین قانونیّ چ که‌سانه‌کن؟
- قانون چنه؟
- کار چه‌وا دهیته نه‌نجامدان؟
- شاشی ل کیریّ دهیته تو‌مارکون؟

^۱ Eric Nalder

- مه زاختن ل کیری دهیته تو مار کرن؟
- چ کهسه کی ناگهه ژ کاکلا بابه تی هدی ه و نه ز دی چهوا شیم بگه همه وی؟

په یامنیږ بو په بیداکرنا به رسقین فان پرسیاران دقیت گلهک بخونیت و “دوو فچوونۍ ل سهر چارچووفه بیۍ کاریۍ خوه بکهت.” ل دور بابه تی هندی بشین بخوین، بهرنامه و دستوریۍ چاڅپیکه فتنیۍ کوم بکهن و به شداریۍ هموو به لافوکین تاییه تمه ند بن، ژ هموویۍ گرنګر بزافۍ بکهن. په یامنیږن تاییه تمه ند نه شین ب تنیۍ پالپشتیۍ ل سهر تیله فونۍ بکهن” دقیت نهو بو چارچووفه بیۍ کاریۍ خوه ده می ب مه زیخن و گه نګه شه و چاڅپیکه فتنیۍ دگه ل خه لکی بکهن. مایک ماتر^۱ کو روژنامه فانیۍ پر بزافۍ نه مریکیه و په یامنیږیۍ دوو فچوونیه ل دلبیو تی کی نارتی فی ل نور فولکیۍ فیرجینیا^۲، دبیزیت: “چ کهسه ک ب روونشتنیۍ ل ژورا کاری بابه ت ب ده ست ناکه قیت، هه فنیاسینیۍ دگه ل هموو که سین کو چیدبیت بینه جهیۍ مفای بکهن، ژ که سایه تیږن فهرمی تاکو سکیرتیر، و کارتا کاریا خوه بدنه وان هموو که سین ل چارچووفه بیۍ کاریۍ خوه دنیا سن. فهرهسته کیۍ ژ ژیدهرین خوه پیکبین و ب به ره فکرنا “فهره ستا هه لسه نگاندا چارچووفه بیۍ کاریۍ” په یوه ندییا خوه دگه ل فان که سان پاریژن. په یامنیږیۍ باش دگه ل چاڅپیکه فتن و هه فنیاسینیۍ دگه ل زارقه که رین سهره کیږن بابه ته کیۍ ده ستیشانگری،

^۱ Mike Mather

^۲ WTKR-TV in Norfolk, Virginia

گرنگی ب فی بابہ تی ژى ددہت کو کارین وان چہوا کارتیکرنی ل سہر جفاکی دکہت.

پہیامنیریا تایہتمہند پیدفی ب شارہزاییں ریخراوی و کہسؤکیین ب ہیڑہ. سہروہر و ریخسستی بوون ب فی رمانیہہ کو ژ روژمیری بو دووچوونا دەمی چافیکہفتی، روونشتین دووچوونان و میژوویین دەستیشانکری ل دؤر ارپورت و یان کارین دی، مفای و ہر بگرن ب فی شیوہی دی سیستہمہ کی جہی باوہری و گونجایی بو ئینانوبرنی بو پیداکرنا پیژانینین پیوہندیکرنی، ب تایہت ژمارہ تیلہفونان و ئەدریسا پۆستہیا ئەلکترۆنی دی دگہل مہ بیت. ریخسستیوون ب فی رمانیہہ کو فایلہک ژ ہزرین پروژہیین کاری و خواندین دی مہ ہہبیت دگہل فہرہستہ کا روژانہ ژ وان بابہتین کو دفت دووچوون ل سہر وان بہیتہ کرن. ل فی سہردہمی گہلہک ژ پہیامنیران فان پیژانینین ہندی د کۆمپیوتہرین خوہ دا ہلدگرن داکو ب رییا بہرنامہیین تایہت، ب ئاسانی بشین دووچوونی ل سہر کہسان، روودان و راستییان بکہن. دیسان ئەو پیدفی ب فان پیژانینان ل وان دەمین ل جہی کاری خوہ نینن ہەر ژبہر ہندی دانہیہ کی کۆیکری وى دگہل خوہ ہلدگرن، یان کۆمپیوتہرہ کی بچووک ہلدگرن یان نامیرہ کی دەستی وہ کو ہدفکاری دیجیتالی (پی دی ای) کو بشین ژ رییا دوور دەستی وان بگہہیتہ ہیلى. ژ وى چەندی کو ہہموو دەمان نہشیین باوہری بدہینہ تہکنہلۆژیایی

¹ Personal Digital Assistant PDA

باشتره ڪو ههر ڇهند دهمهڪ دانهيه ڪي ڙ فان پيڙانينان ههلبگريڻ ڊاڪو ڙ دهستيڻ
مه نه چن.

ڊاڀوشينا نووچهيي ب ڦي ڙامانييه ڪو دگهل ڪهسان ههتا وي راددهي
ههڦنياسيني پيڪينن ڪو باوهريي بدنه ههوه و ههر دگهل هندي ڊوورائيا خواه يا
شارهزايي پياريزن، ئيسڪانلان ديٽيٽ بزههتتريڻ بهشي ڪاري پهياميڙي
“رويرويونا روڙانهيه دگهل ڙيڊهريڻ نووچهيي، ل وي دهمن ڪو ههوه دڙي ڦيانا
وان بابتهڪ نقيسا بيت”.

دهولت و سياست



پهيامنيرين كو داپوشينا نووچهيين دهولهتي دكهن دقيت شيوازي كاركرنا
ناخوهيا دهولهتي بزنان و بينگيري ب كارتيكرينين برپارين دهولهتي بكهن.
پهيامنيرين كو قئ پرسيارا گرنگ و سهرهكي كو "چ كهسهك گرنگيي پئ
ددهت؟" پرسيار دكهن، ل دهمي بهرههفكرنا راپورتين دهولهتي، دشين كهسانين
وهسا پهيدا بكهن كو كارين دهولهتي كارتيكرنئ ل ژيانا وان دكهت، بابهتين كو
ل دور فان كهسان دهينه نفيسين پتر ديبته جهئ گرنگيپيدانا وهرگران.
پترپيا كارين گريدايي ب دهولهتي د چاڤيكهفتن و كومبونان دا دهينه كرن.
لهوا وهسا ژ وان پهيامنيرين كو داپوشينا نووچهيين دهولهتي دكهن، دهينه
خواستن كو ل پترپيا روونشتنان بهرههف بن. لي دگهل هندی ژي چاڤيكهفتنه كا

بى تام و مانديكەر ئەگەرەكى سەرەكى بۇ گۆتارەكا بى تام و مانديكەر نينه. وەرگر وەسا ژ روژنامەفانان دخوازيت كو ئەو تشقى گرنگە بېژنە وان و نە ب تى ئەو تشقى ل دووڤ رېزبەندىيا دەمى روودايە، باشتين بابەت، نەشيت ب تى زوى تشقى د كۆمبونى دا چىوويه پىنك بهيت بەلكو گرنگى ب وان كەسان ددەت بىن كو دچنە ل بن كارتىكرين فى روودانى.

روژنامەفان دڤيت ل دەمى داپوشينا نووچەيىن ل دۆر دەولەتى، بشين فەخواندن و شروڤەيا بۆدجە و بابەتین ديىن دراڤى بکەن. شيرەتەكا باش كو دشين ل ھەموو روژنامەفانان بکەين ئەفەيە كو “ل دووڤ بابەتین پارەيى بچن”، لى ئەف شيرەتە پتر ب كير وان كەسان دەيت كو داپوشينا نووچەيىن دەولەتى دكەن، ھندەك گۆتارین ل دۆر كارين دراڤيىن دەولەتى دشيت بەرچافان ھشك و مانديكەر بن لى مەزاختن و دراڤ ب شيوويهكى ئىكسەر كارتىكرنى ل سەر وەرگران دكەن و پىدڤيە خەلك بزانيت كو پارەيىن وان چەوا بكار دەيت. ب شيوويهكى گشتى بەلگە و نفيسار، رەھين ژيانا دەولەتینە لەوا دڤيت پەيامنير بگەھنە وان، ديسان ل وان بگەھن.

ل سيستەمى ديمۆكراسى، پەيامنيرين سياسى بەرپرسيارەتییەكا گرنگ ل ستوويى وانە پىزانينان بگەھنە خەلكى داکو ئەو بشين ھەلبىزارتنەكا دروست و ھوشيارانە ل دۆر بەرېژيرين خوە ھەلبىزارتنەك ھەبیت. روژنامەفان بۇ ئەنجامدانا فى كارى دڤيت سەرپور و شارەزايين بەرېژيران، بۆچوونين وان ل دۆر بابەتین گرنگ و ئەو تشقى بەرېژير ل ھەڤرکيا ھەلبىزارتنان و ريكلامان ديپژن“

دووڤچوونى ل سهر بكن. په يامنيرين كو بابه تين سياسي بهر ههؤ دكهن دقيت تپهزيرينى ل سهر پشته فانين بهر بژيران ژى بكن چونكو حزين وان دشيت بيته خوه ديكهك بو كارين كو بهر بژير ل ده مى دهر چوونى دقيت نه نجام بدهت.

ههلسه نگاندا هزرين گشتى ههردم ل ههفر كين ههلبژارتان پندقيه لى روظنامه فان دقيت بهرى راگه هاندنا نه نجامين راوهر گرتنه كى، ب هوورى بريارى بدهت كو نهؤ نه نجامه بهايى راگه هاندنا وى د راپورته كى دا هديه يان نهو؟ (بهري خوه بدهنه ستوونا لاهه كى) "پرسيارين كو دقيت روظنامه فان ل دور راوهر گرتنى دا بكت". "وهر گرتنا بوچوونان ژ گروپه كى وه كههؤ" كو رپهيا دهنگدوران، پشته فانين ههر بهر بژيره كى نيشاندهت بهايه كى كيم ههيه" نهؤ كار وه كو گرتنا وينهيه كى ب لهزه ژ ههفر كيه كى د روظه كا تايهت دا. نانكو روظنامه فان د وى باوهرى دانه كو نهؤ راوهر گرتين ب فى رهنكى دى خهلكى بو لايى دهنگدانى بو بهر بژيرى پيشه كى پالدهت، چونكو پتريا جاران خهلك ههز دكهت پشته فانيا كهسى سهركهفتى بكن. لى فه كوله ل ويلايه تين ئيگرتين ئه مريكا ئاشكرا كرينه كو نهو دهنگدورين گرنگى ب وان راوهر گرتان ددهن ل دور بابه تين د ههفر كين ههلبژارتان، پيزانين پتر ب دهستخوه فه دينن. فه كوله پيشنيزى ددهنه روظنامه فانان كو گرنگى ب راپورتين نه نجامين راوهر گرتين باوهرى و هوورين ل دريژا هيا ههلبژارتان بدن لى وان وه كو ژيدهرى باوهرى و سهره كى داپوشينا نووچه يين خوه نه دانن.

ده میّ بابه تین هه فرکیین ههلبژارتنان دهیته بهحسکرن، روژنامهفان نه ب تخیّ
 گرنگییّ ب نهو گو تینین بهربژیر ددهن بدهت بهلکو دفتیت بزنان کا دهنگدهران
 دفتیت چ تشته کی بزنان. پتریا ریكخراوین نووچهیی “راوهرگرتنان ل دۆر بابه تین
 تایهت” نهجام ددهن داکو بزنان د ماوهییّ ساله کا ههلبژارتنان، چ بابهت پتر ل
 دووڤهزا گشتیهه. هندهك جارن بهربژیرین ههلبژارتنان خوه ژ ناخفتنیّ ل دۆر
 بابه تین گهلهگ گرنگ کو بو دهنگدهران جهیّ گرنگیهه کا مهزنه، ددهنه پاش، د
 باردۆخین ب فی رهنگی دا روژنامهفان دفتیت پرسیارین خهلکی بهرچاقین وان
 بکهن. په یامنیوین سیاسی و خودان شیان ب تخیّ ل دۆر بوچوونا بهربژیران ل دۆر
 بابهته کیّ دهستیشانکری پرسیارى ناکهن، بهلکو دیّ ویّ پرسیارى ژ بهربژیری
 کهت کا د دو خولین چووی یان د پۆسته کیّ دی دا چهوا کار کریهه. په یامنیو
 بو نازاندنا بابهتان ل دووڤه وان کهسان دگهرن کو ژيانا کهسوکیا وان دشیت
 نیشاندهریّ گرنگیا بابهتی و نیشاندهریّ جوداهیا سهرکهفتنا بهربژیره کی دگهل
 بهربژیره کیّ دی د ههلبژارتنان دا بیت.

کار و نابوور

“ پهيامنيرين كو داپوشينا
بازرگاني و نابوور دكهن،
دقيت بشين تيگههين
نابوورى وهر بگرن ”

چارچووه يي کار و بازرگاني هه تا رادديه كي کارتيکرنی ل هه موويان دکهت. بيکاري، مهزاختنين خوارنی و سوتنی، پاره يي هه لگرتي کسهوکی و وه بهر هينان، نه هه هه موو نه ب تنی بو بازرگاني به لکو بو کار کهران و بکار بهران ژي گه له ک گرنگيا خواهه يه. راپورتی، ل دور باهه تين بازرگاني ده هه ره كي ب راما نا پيشکيشکرنا راپورتی ل دور کار کهران، فه رمان بهران، چيکرنا ئافاهيان و فروشتنا نهد و خانيان و ديسان نهو بازرگانيا کو نابوورا ده هه ري رادگريته يه “ نه هه کاره دشيته بزاقين چاندي، کارين بهر هه مئينانی ل کارخانه يان، (معدن) يان ساخله مي بيت. په يامنيرين بازرگاني ل سهه ناستی نه ته وه يي خواه ل باهه تين ديين ئالوزتر وه کو کهرسته و بازار، نرخي مفای و ده يين ريکخواوي دکه نه خودان.

په يامنيرين کو داپوشينا بازرگاني و نابوور دكهن دقيت پترانين خواه بهر ده ستي هه موو کهسه كي بکهن. نهو دقيت بشين تيگههين نابوور وهر بگرن و بشين وان په يقان ب زمانه كي ساده شروفه بکهن يان دووباره بيژن. نه هه

راهبانه کا باشه، دیسان بۆ وان په یامنیږین کو بۆ به لافوک یان بنگه هین به لافکرنا گوتنان یین تایهت کار دکهن و وه رگریږ وان نهو داخوازی ژ وان هه یه کول فان تیگه هان ب گه هن. بۆ نمونه ل ویلایه تیږ ئیکگریږی وه رگریږ قال ئسرتیت ژورنال^۱ خوینده فایین ناگه هدار ژ بازرگانینه لی دیسان رامانا تیگه هین به لافین وه کو (به ره می سافی نه ته وه یی)، بهایی گشتیی به ره می نه ته وه یی ژ لایی که رسته و خزمه تگوزاریان، شروقه دکهن. ب بوورینا ده می په یامنیږی فهره سته کی کورت ژ شروقه یین خوه به ره هه دکهن کو دشین ژ وان د گوتاریږ خوه دا مفای ژی وهر بگرن. وهر گر، بهایی رسته یین ده ستیشانگری ل دور رامانا “زفراندنا ده بنان”، “کیمبونا بهایی پاره یی”، “تایه تمه ندگری” و په یقین دین ئابووری دزان، نهو پیشوازی ژ وان گوتاران دکهن“ یین کو نه گه رین گرنکییا فان په یقان بۆ کس و دیسان ریخراوان و دهوله تی شروقه دکهن.

په یامنیږین ئابووری دقیت بشین به یان نامه یین درافی، فه کولینین هه اسه نگانندان و راپورتین سالانه بخونن و تیگه هن. باراپتر نهو ب دیتنا گوهورینان د ده خل و مه زاختنان ژ ساله کی بۆ ساله کی دی، دگه هنه بابه ته کی بۆ نفیسیږی. په یامنیږین ئابووری، کومپانیی د ناؤ ئیک پیشه سازی یان ده فیره کی، به راوردیی دگه ل د ناڤه را وان دا دکهن، بۆ نمونه ده می ده زگه هه کی بازرگانی ده یته گرتن یان شکه ستنی دینیت، په یامنیږ نه ب تنی پرسیار دکهن کا چند کس کارین خوه ژ بهر فی نه گه ری ژ ده ستداینه به لکو دپرسن کا نه و رودانه چ کارتیکرنه ل سهر

^۱ The Wall Street Journal

جفاكى كرىيه. ئەو بۇ بەرسقدان ل سەر پرسیارا گرنگت، دقیت بزنان كو ئەۇ
كۆمپانییه ئىك ژ مەزنتین جھین كاری ل دەقەرى بوویه یان نه، ئەرى كۆمپانیین
دى ل دەقەرى ھەر دى وی بەرھەم و كەرستەى پىشكىش كەن یان نه، ریزه یا
بىكارى ل دەقەرى چەندە و پرسیارین ب قى رەنگى.

راپورت ل دۆر بابەتین بازرگانى و ئابوورى پتر ژ بابەتین بەشپن دپین خواندنې
پیدقى ب زانستەکا بەرفرەھت ژ بىركارى و ئامارانە. لى پەيامنیرین ئابوورى
نابیت گەلەك ژ ژمارەیان د گۆتارین خوہ دا مفای وەر بگرن، چونکو بەرۆفاژى
قى چەندى ھەبوونا ریزه یە کا مەزن ژ ژمارەیان، گۆتارى ھشك و ماندىكەر
نیشانددەت. سەرنجراکیشترین گۆتارین ئابوورى گرنگیا پىشکەفتن و گوھورینان
د چارچووقەبى زاراڤین مروفايەتې نیشانددەت و شرۆفە دکەت كو خەلك چەوا
چووینە یان دى چنە ل بن کاریگەریین وى.

ساخله می، زانست و ژینگه



گوتارین کول دۆر ساخله می و ژینگه می دهینه نفیسین کارتیکر نه کا ئیکسه ر سه ر ژیا نا خه لکی دکه ن. په یامنیژی کول دۆر نه خشییا ئایدزی دنقیسیت، دزانیت کو پیزانینن کیم ل دۆر فی نه خوه شی هندی نه خوه شی ب خوه بیزارکهره” گوتارین وان دشی ت خه لکی فی ری هندی بکته کا دی چه وا چافدیرییا خوه که ن. روژنامه فانی کول تاین زانست و ژینگه می کار دکه ن دشین ل سه ر هه ر تشته کی وه کو نه نفلونزا مریشکی و کوپیکرنا جینین مروژی¹، مروژی و کارتیکرنا چیکرنا سکران ل سه ر رووباران بنقیسیت. هه ر ئیک ژان لایه نان، ژ بابه تین ئالوز پیکدهین و کاری روژنامه فانی شروقه کرنا هوور یا وان بابه تانه.

¹ Human Genome

رؤژنامه‌فان ل ده‌می ئه‌نجامدانا کاری ل دؤر فان جوړه بابه‌تان دڤیت ئاگه‌هی ل سهر زمانی زانایان و فه‌کوله‌رین نؤشداری بیت و ئه‌فه ب خوه دشیت بو که‌سین ژ نوو فی کاری دکهن جهی سهرگیژی بیت. ده‌نيس بیوکریټ^۱ په‌یامنیږی نووچه‌یی کندين پریس^۲ دبیژیت چ ترسه‌کی ژ فان زارافان هه‌لنه‌گرن لی ئه‌وا د گوتارین خوه دا ژی ب کار نه‌ئین. نفیسه‌رین زانستی ژی وه‌کو په‌یامنیږین ئابووری، فهره‌سته‌کا شرو‌فه‌کرنی ل دؤر زارافین ئالوز هه‌نه‌کو هاریکاریا وان دکه‌ت گوتاری، ب وی ره‌نگی بنفیسن کو بو خه‌لکی گشتی جهی تیگه‌هشتنه‌کا ئاسان بیت.

په‌یامنیږین کو بابه‌تین زانستی به‌ره‌ه‌د دکهن دڤیت شیوازین زانستی، بیرکاریا بنیات و ئاماری ژی تیگه‌هن دا‌کو بشین ئه‌نجامین فه‌کولینان بده‌نه‌به‌ر گه‌نگه‌شه و خواندن. دیسان دڤیت خوه ژ گوهورینا ههر پیشکه‌فتنه‌کی بو فه‌دیتنه‌کا بی وینه‌یی زانستی دوور بیخن یان ل جهی په‌سه‌ندکرنا خالین به‌لکیان (احتمالات) ل دوو‌فه‌به‌رسشین “به‌لی” یان “نه‌خیر” نه‌بن. چیدبیت د فی ره‌وشی دا گوتارین وان گه‌له‌ک سه‌نجراکیش نه‌بن، لی ب پشتراستی دی هوور و دروست بن.

رؤژنامه‌فانین کو بزافی دکهن هه‌موو لایه‌نین چرو‌که‌کی وه‌کو راپورت‌ه‌ک فه‌گوهرین، باراپتر ل ده‌می پیشکیشکرنا راپورتین زانستی دکه‌فنه‌دافان. ئه‌گه‌ر د راپورتین زانستی هه‌موو بو‌چوونین زانستی ب شیویه‌کی ئیکسان پیشکیش بکه‌ین

^۱ Dennis Bueckert

^۲ Canadian Press news agency

ب کريار دى بينه نه گهرى تينه گه هشتنا خوینده قابى. بو نمونه ريژهه کا بهرچاؤ ژ زانايان د وى باوهرى دانه کو نيژيك بوون ژ پيکھاتن چيکرى ژ که رسته يى (سرب) د بته نه گهر لاواز کرنا ريژهه يا هوشياريا زاروان. لى ريژهه کا کيم ژ زانايان نه قى پهيوه نديى دنيخنه ناؤ بازنه يا شكى دا. پهيامنير دشيت ههر دو بوچوونان فه گوهيژيت لى نه ب وى ريا کو دهربرينى ژ نه بوونا پيکھاتنه کا زانستى ل دور باهه تي بيت.

کارول راجريژ^۱ ماموستايى روژنامه قانيى ل زانينگه ها مریلند^۲ کو پرتو کين ل دور نفيسينا باهه تين زانستى نفيسينه دو پيشنيازين گرنگ بو پهيامنيرين قى بهش و لايه نى هه نه: ئيکه م" نياسينى گلهک گرنگيا خواهه هه، روژنامه قان باراپتر نه و که سين بسپور کو گوته کى ل دور باهه ته کى ژى وهر دگرن ب شيوازه کى ئارمانجکرى نانياسن. وهر گران نه و ماف ههيه بزنان کا بوچى هوون ل دور که سه کى ده ستنيشانکرى و تايهت گوته نان فه دگوهيژن. بو نمونه، پهيامنيرهک د گوته ره کى دا ل دور کونفرانسى نيقده وله تى گوهورينين سه قاي، گوته کى ژ سه روکى نفيسينگه ها زانست و ته کنه لوژيايا کوچکا سپى پيشکيش دکهت لى چ جارن بهرچاؤ نه کرييه کو ناقبرى زانايه کى ژيهاتى د بواری باهه تين سه قا دايه، بهرچاؤ کرنا پيژانينين ب قى رهنگى ديبته نه گهرى هندى کو وهرگر باشتر بشين ژ راستيا بوچوونين وى ناگه هدار و رازى بن.

^۱ Carol Rogers

^۲ University of Maryland

یہ دووی، راجریژ دیبیت: چیدبیت وہ گر ل دۆر وی بابہ تی یہ کو
 روژنامہ فان بہرہد ڈکھت، نیاسینہ کا باش نہ بیت و ئەف بابہ تہ ل دۆر بابہ تین
 ئالۆز، توند تر لی دھیت، لەوا بو نمونہ ئەگەر ہون یہ نووچہ یہ کی ل دۆر
 کونفرانسہ کی زانستی بہرہد ڈکھن وەسا ہزر نہ کھن کو وەگر بابہ تین دوہی
 خواندینہ یان گوہ لی بووینہ یان سوبہ ہی ژی دی گوہداریی کھن، ئەوا ل دۆر
 بنیاتی وی بابہ تی کو دی پیشکیش کھن بنیاسین، خالیٰ کو بو تیگہ ہشتنا وی
 بابہ تی پیدقیہ یہ ہنہ و فی کاری وەسا ب شارہ زایانہ ئەنجام بدھن کو وەسا دیار
 بیت بابہ تی ہوہ ئیکانہ بابہ تہ کو ئەو دی خوینن یان گوہداریی لی کھن،
 نہ دورہ ہر ب فی رہنگی ژی دہر کھت.

پولیس و دادگه



پهيامنيرين كو نوجهين كوشتن و نوجهين دادگهان فهدگوهين دقيت شيوزي كاركرني بزنان. پهيامنيرين ب في رنگي كيمه كي ل دؤر دادرهسييا تاوين مهزن هاتينه پهروهده كرن لي كهساين خودان سهربور د چارچووفه بي پوليسان دا شيره تي دكهن كو كيمزين خولين فيركرن لي لدور في بابه تي وهر بگرن. نهفسه رين پوليسان د نه دانا پيرانينان بو په امنيان ب نافوده نكن. لي نه گهر هوون قانون، رينما و قوناغين كارين وان بزنان، دشين پرسيارين باشتر بكن و شه نسي خوه د په ايدا كرنا وي تشقي هوه دقيت زنده تر لي بكن.

پهيامنيرين تاوانان دقيت بزنان كو د وي جفاكا نه و تيدا دژين، جورين تاوانان ب چ رنگ دهينه دهستيشانكرن. بو نمونه ل ويلايه تين نيكرتي “دزيين شه في” دگهل “دزيين دي” نيك نينن. دزيكهره شه في پيدفييه ب زوري بچيته ناف

ئافاھىيە كى دا بۇ ھندى كارە كى شاش تىدا ئەنجامدەت. دزىين دى، دزىيا پارەى يان ملكى ب كارتىنانا زۆرىيە. چىكرنا فەھرەستە كى ژ زاراڧىن سەرە كى، دىبىتە رىگر بەرامبەر ئەنجامدانا شاشىين جھى شەرمى بن. پىزانىين ژ لايى پۆلىسان چىدبىت ژ پىزانىين سەرە كىين ل دۆر تاوانە كى پىكېھىين. لى پەيامنىرين خودان شىيان، دڧىت كوررتل دووڧ باھەتى بچن. ئەو ھەر دەمى كو د شىيان دا بىت ئەو ل دووڧ ھوورائىيان و ئاخفتى دگەل جىران يان بىنەرين تاوانى بۇ وى جھى كو تاوان روودايە دچن.

پەيامنىرين دادگەھان دڧىت نىاسىن ل دۆر قۇناغىن دادرەسىي ژ دەستپىكى ھەتا دووماھىي ھەبىت. ئەو دڧىت بزنان دەمى داخواز كەرەك دەپتە گرتن، تاوانبار دچىتە دادگەھى، دەپتە دادرەسكرن يان سزادان يان ئازاد كرن چ تىشتەك رووددەت. پەيامنىرين خودان شىيان دىيژن باشترىن رىك بۇ فىربوونا فى قۇناغى، بوورىنا دەمەكپىە ل دادرەسخانەيى. دى كارى خوە دگەل سكىرتىر كول دووڧ روودانىن روونىشتى دچىت، فەرھەرەستا مامەلەيان، و روژمىرى دەستپىدكەت. بزاقى بكەن بزنان كا دى چەوا دانەيىن ژ رابردوويى دادگەھى، گەھىشتن ب ئەرشىفى و گۆتىين بىنەرين تاوانان ب دەستخوۋە ئىين. مامەلەيىن ھەر ئىكى بەر دادگەھكرنى بچوئىن، ژ وان داخوازى و بەرگرييان، و ئەگەر نەشىين ھەر روژ ل دادگەھى بەرھەڧ بىن، ئەو تىشتى ل دۆر باھەتى دىبىتە راپۆرت ب باشى بىين و بچوئىن.

پاریزەرین داخوازکەری باشتەین ژێدەر ل ژۆرا دادرەسکرنیڤه، ئەو پتر ژ دادرەسان حەز دکەن دگەل پەيامنیران ل دۆر وی بابەتی ئەو تیدا کار دکەن باخفن. بزافی بکەن زمانی پێشەیا قانونی ب باشی تیگەهن لی ئەوان د بابەتین خوه دا بکار نهئین. ئیس ئال ئەلیکساندر^۱ نفیسەری پرتووکا “راپۆرتین دادگەهان” پرتووکا ریبه بۆ روژنامهفانان^۲ دبیژیت: “داخواز ژ پاریزهران هاتییه کرن کو ژ پەیفین ئالۆز مفای وەر بگرن دا کو ل بهر روژنامهفانان بهرزه بکەن، ئەگەر راما نا تشته کی نزانن، پرساری ژ وی کەسی بکەن، یین هوون دگەل دپەیفن”.

^۱ S.L. Alexander

^۲ Covering the Courts: A Handbook for Journalists

راپورتا وەرزشى



پهيامنپرين وەرزشى ھندەك ژ باشترين بابەتان د پيشەيا روژنامەفانىي دنقيسن.
پهيامنپري كەفن بي وەرزشيي تيلەفزيوني، بيل شوان بيك^۱ كو نوکە ل زانکوزيا
کوبيني پياك^۲ ل کانتیکات^۳ زانەيان ديبژيت، ئەف گۆتتە ھەبە کو ئەو کەسین
بابەتین وەرزشى دنقيسن، سروسشتییه کو بابەتی وان تژییه ژ کەيفی، ھەست و
کەسایەتیین گرنگ، پهيامنپرين وەرزشيین خودان شيان، کارەکی پتر ژ راپورتا

^۱ Bill Schwanbeck

^۲ Quinnipiac University

^۳ Connecticut

ئەنجامىن يارىيە كى يان ئەنجامىن بەرىكانە يە كا قارەمانىيە كى ئەنجامدەن. لى ئەو ئىشارەتى ب خالىن سەرەكى ددەن لى ئەو خال و تىتىن كو بىنەر ب بەرھەشبوون د جھى يارى يان دىتن ژ تىلە فزىونى نەشىن ب دەستخوۋە قە بىن رادەستى وەرگىن خوۋە دكەت. پەيامنىرىن وەرزشى ئەگەر و چەوانىيا ئەو تىتى چىبووى شوۋقە دكەن و ب تى پالپىشى ل سەر پىرسىارىن چ كەسەك و چ تىتە كەى، ب تى ناكەن. ئەو ھەر دەم ل دۆر پىشكا ئابوورى وەرزشى راپورتان بەرھەش دكەن، يان گۆتارە كى تايەت ل دۆر قارەمانىيە وەرزشى، خودانىن تىمان و پىشتە قانىن وان بنقىسن.

پەيامنىرىن وەرزشى دىسان دىت ژ خالىن سەرەكى و بنىاتى دەستىيەكەن. ئەو دىت ل دۆر ھەموو جۆرە وەرزشە كى پىزانىن ھەبن. دىت ل دۆر قانۇن يارى يان وەرزشى كو راپورتان ل دۆر چىدكەن ئاگاھى ھەبن و ژ چەوانىيا دەستىشانكرنا پىزانىنان ئاگەھدار بن. دەمى پىشكىشكرنا كارى بو وان گەلەك ب زەھمەت و گرانە ب تايەت ئەگەر راپورتان ل دۆر يارىن شەقى بەرھەش بكەت. ئەو دىت خالان بەرچاۋ وەرگىن و دىسان پىزانىنان بنقىسن، كو ئەنجامدانا وى ل دەمى يارى ھند ئاسان نىنە. ژ ھەمووى گىرنگىر ئەو كو دىت بو ھەر گۆتارە كى خالىن گىرنگ ب دەستخوۋە قە بىن و ھوورائىن بابەتى خوۋە ل دۆر وان بنقىسن.

ھەردەم باشتىن راپورت ل يارىگەھى پەيدا نايت، پەيامنىرىن وەرزشى دوۋقچوونى ل سەر ئەو تىتى ل پىشت پەردەى رووددەت، دكەن، دىسان جھى

گوهورينا جلکان يان گهنگه شه يی مابهينا دو ياريکهه ران کو چيڊبیت کارتير کوني ل سهر هموو تيمي بکته. نهو رهفتاره کا جوان دگهل ريفه بهر و ياريکهه ران دکهن لي ناچنه ناف ياريين قاره ماني. نهو باراپتر خواه شي ز راپورتا ورزشي ديين لي پشته فان و هه ز ژيکهه ري تيمه کا تايهت نين. نهو دقيت بينه رين راست و سه به خواه ل دور وان راپورتين به رهه ژ دکهن بن. ههر وه کو ريفورته رين تابووري و پهيامنيرين زانستی دقيت ژ بکارئينانا زمانه کي تايهتي تابووري يان بازرگاني دوور بن، ريفورته رين ورزشي زي دقيت خواه ژ بکارئينانا پهيف و زارافين کو ب تني پشته فانين دو لايه نين تيمه کي يان راهينه ر مفای زي وردگرن، دوور بيخيت. پهيامنيري ورزشي کهفن، مايک ريلي^۱ کو نوکه سايته کي نينيريني ب نافي ژورناليسيتيز تول باکس^۲ به لاف دکته، ديژت: “بابه تان ساده بنقيسن”، “خوه زيره ک نيشان نه ده ن”. ديسان نهو هوشداري دده ته پهيامنيرين گهنج کو هه دقيت نين دگهل ورزشقان و راهينه ران ب تايهتي پشتي خوساره تي نه دووره بينه نه گهري چيوونا نافزاندي. ريلي ديژيت گهله ک ژ ورزشقانين شاره زا ژ شکاندا لايه ني بهرامبه ر، ههست ب بهخته وه ري دکهن، لهوا به رهه ژ بن کو به ره فاني ژ خواه بکهن.

^۱ Mike Reilly

^۲ The Journalists Toolbox

پرسپارين ڪو دفت رڙنامه ڦان دوه رگرتنا راي ا گشتي دا پرسپار بڪت

- چ لايه نه ڪي راپرسين نه انجام دايه؟
- نهرى نه ڏهه گهه راپرسينان، دهه گهه ڪي قانوني يه؟ نهو بو چ لايه نه ڪي دي راپرسينان نه انجام دهن؟
- چ ڪه سه ڪي مه زاختنا راپرسيني دايه؟ بهرنامه يي سياسي وان چيهه؟
- دگهل چ ژماره يه ڪ ژ خه لڪي راپرسين نه انجام دايه؟
- ڪه س ل سه ر چ بنه مايه ڪي هاتينه هه لبرارتن؟
- چ جو ره ڪه سانه ڪ چاڦي ڪه فتن دگهل هاتينه نه انجام دان؟
- نهرى نه انجامين راپرسيني ل دووڦ رڙهيا گشتيا هه موو نهو ڪه سان بوويه ڪو به شداريي د راپرسيني دا ڪرينه، يان پشڪه ڪ ژ وان؟
- راپرسين ل چ ده مه ڪي هاتيه نه انجام دان؟
- راپرسين ب چ شيويه ڪي هاتيه نه انجام دان؟
- پرسپار چ بوينه؟
- رڙهيا شاشيان چهند بوويه؟ ژماره يين خاڦ چ بوينه؟

- ب هه بوونا جو داهييا نه نجامان دگهل راپرسينين دى، نه گهر چ بوويه؟
- نه رى نه ؤ راپرسينه هه ژى رپورتكر نييه؟

(فه گوهاستن ب دهستووريا، پشكهك ژ ۲۰ پرسيارين كو دفت روظنامه فان د راپرسينى دا بكهن،^۱ بهلگى سى^۲ ژ نفيسينا شلدن، نار، گويژير^۲ خودان باوه رناما
ph.d و جى ئيفانس فیت (۲۲) ۲۲

www.ncpp.org

^۱ Questions a Journalist Should Ask About Poll Result

^۲ Sheldon R. Gawiser

بہ شیٰ ہفتیٰ

پردہ نسیپین رهوشتی و قانونی



ئەگەر هیژ ب راما نا کارگیریکرنی ل سەر کەسانین دی بیت، راگەھاندنا نازاد هیژە کا بی ئەندازە ھدیە. د جفاکەکی خودان دیموکراسیەت، دەزگەھین نووچەیی ب شیویەھکی گشتی ئەو ماف ھدیە بەری کو نووچەییەکی ژ لایینی حوکمەتی فە بەیتە پشتراستکرن، راپۆرتەکی ل سەر چیکەت. ل گەلەك وەلاتان بۆ روژنامەفانان بەندین پاراستین قانونی بو وان ھاتینە دانان داکو ئەو بشین مفای ژ فی مافی وەر بگرن. لی وەرگرتنا مافان، بەرپرسیارەتیەك زی ل دوو ف دەیت. بۆ روژنامەفانان، ئیکەمین ئەرکی گرنگ د جفاکەکی نازاد دا، راپۆرتکرن

راست و دروستا نووچه‌یانه، باوهری هه‌بوون و پیگیریکرن ب پره‌نسیپ و ره‌وشتین روژنامه‌فانیی.

پره‌نسیپین ره‌وشتی کۆمه‌ک ژ پره‌نسیپ و پیگیریکرانه کو ریئی دده‌ته کاران. ل وی جهی کو قانون د باردۆخین تایه‌ت دا دقیت یان نه‌فیتان ده‌ستیشان دکه‌ت، پره‌نسیپین ره‌وشتی دبیژیته هه‌وه کو دقیت چ کار بکه‌ن. پره‌نسیپین ره‌وشتی ل سهر بنه‌مایئ پیروزیین که‌سوکى، شاره‌زایی، جفاکى و ره‌وشتی، پیک هاتییه و ره‌هین وان د راستی دا چووینه خواری. ئانکو بریاردان ل سهر بنه‌مایئ پره‌نسیپین ره‌وشتی، ب رامانا ب کارئینانا فان پیروزییان د بزاقین روژانه دایه.

به‌یاننامه‌یا شاپولت پیک^۱ کو ل سالا ۱۹۴۴ ل کیشوهری ئەمهریکا وه‌کو رییه‌ک بو رویره‌ویوون دگهل فشارین ل سهر نازادی ل نیقا باکوورا جهانی هاتبوو په‌سه‌ندکرن، کو دیار دکه‌ت کو روژنامه‌فانییا ل سهر بنه‌مایئ ره‌وشتان بو سهرکه‌فتنا دریزخایه‌ن بو ده‌زگه‌هین نووچه‌یی کاره‌کی پیدفیه. بهایی ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنی گریداییه: پیگیریکرن ب باوهری، پیگیریکرن ب راستییا نووچه‌ی، پیگیریکرن ب دادپه‌روه‌ری و لیتیرینه‌کا راستیانه و سۆزدان بو باوهری هه‌بوون ب جوداهییا نووچه‌ی و ریکلامکرنی. ب ده‌ستقه‌ئینانا فان ئارمانجان، ریزگرتن ب پیروزیین ره‌وشتی و شارزایی نه‌شیت ب زوری بیت. ئەفه به‌رپرسیاره‌تیا تایه‌ت یا روژنامه‌فانان و ده‌زگه‌هین وانه. ل جفاکى نازاد، ئەفه هزرین رایا گشتیه کو ل دووماهی پاداشت یان سزایان دده‌ن.

^۱ Declaration of Chapultepec

د رۆژنامهفانیی دا شاشیپن رهوشتی رووددهن، چیدیت هندهك رۆژنامهفان ب
پیشکیشکرنا پیرانیپن سهخته رازی بن، یان هندهك ژ سهرنقیسهران ژ ژیدهریپن
جودا پارهیان وهربگرن، یان ئەڤ کاره کو دهزگههپن نووچهیی، ریکلامان ب ل
سهر شیوهیی نووچهیان بهلاڤ کرینه. دهمی روودانهکا ب فی رهنگی چیدیت، رایا
گشتی ئەو ماف ههیه کو ههموو ئەو تشتین ل دهزگههپن راگههاندنی بهلاڤ دبیت
ببهنه ل ژیر پرسیارى. ئەو دهمی کو رۆژنامهفان دژی بنهمایپن رهوشتی رهفتاری
دکهن، زیان ب ههموو رۆژنامهفان و ههموو دهزگههپن نووچهیی دکهفیت،
چونکو رهفتارهکا ب فی رهنگی دروستی و راستییا ههموو پیشهیا رۆژنامهفانیی
دبهته ل ژیر پرسیارى. دهمی زیان ب سهنگا رۆژنامهیهکی دکهفیت ب پشتراستی
شیانین مانا نابوورییا دهزگهههکی راگههاندنی ژى تووشی زیانان دبیت.

پيگريين قاوونی

په يامنيړي شارهزا و نقيسهري ب نافودهنگ، جان هيرسي^۱ کو کارتيکوني هيرشا نافوکیا هيروشيمایي راپورت دکرن، دبيژيت: "قانونه کا پيروز د روژنامه فانيي دا ههيه، نقيسه ر ناييت چ تشته کی ژ خواه ب نافه رنيت، شروفه يا نقيسي ل سهر بهلگه يا دهستووریا ده رکه فني، دقيت نه ؤ تشته ل سهر هاتبته نقيسين: "چ ژ فان بابته ان سهخته نينن." روژنامه فانيي کو گريدي ب پره نسيپين روژنامه فانيينه، ناخفتني ناکه نه د ناف دهفي خه لکی دا و وه سا نيشاناده ن کو ل جهه کی بوينه کو د راستيا خواه دا ل ويړي به ره ه ؤ نه بوينه. نه و کارين که سانين دی ب نافي خواه پيشکيش ناکه ن، ل هه مو جهين دنبايي کوي و دزينا نه ده بي، بهرچا ؤ وه رنه گرته پره نسيپين سهره کی د روژنامه فانيي دا هه نه، لي هه مو و کوزيپين وان ل هه مو ده مان اشکرا نينن.

روژنامه فان روژانه ل بن گفاشتنا خودانين روژنامه يان، هه فرك و بنگه هين ريكلامان و رايه گشتينه و هندهك جاران ل سهر دوريا ره وشتي دراوه ستن. نه و بيدفي ب وان فاکته رانن کو بشين خواه ژ مانا ل سهر فان دوريان قورتال بکه ن. دا کو ريبا کارکوني و روژنامه فانييا وان ل سهر بنه مايين ره وشتي بهينه نافتا کرن.

^۱ John Hersey

ئەو پېدقۇ ب شېۋاى ھزركرنى ل دۆر بابەتېن رەۋشتېنە كو ھارىكارىيا وان بىكەت ھەتا كو ل دەمى ژفانەكى ديار كرى بۆ كارى وان ھاتىيە دەستىشانكرن بېرېرېن دروست وەر بىكرن.

ئەۇ شېۋاى ھزركرنى رەھىن خوە د ناۋ بىنەمايىن روژنامەفانىي دا ھەيە. ئەقە بىنەمايىن سەرەكىنە كو ئەنجومەنى ئەمىركىيا روژنامەفانىيا شارەزا^۱ كو رېكخراوا روژنامەفانىيا ھەزۆكىيە، ل سەر وى بىنەمايى ھاتىيە پېكىكىنان.

– ل دووۋ راستىيى بىن و راپۆرت بىكەن.

روژنامەفان دقېت د كۆمكرن، راپۆرتكرن و شرۆقەيا دروست، راست و وېرەكانە بىن.

– زىانان بىگەھىنە كېمىزىن ئاست.

روژنامەفانىي پېكىگر ب رەۋشتى، دگەل ژىدەر، بابەت و ھەقكارىن خوە وەكو مرۆقېن كو ھەژى رېزگرتىنە رەفتارى دكەت.

– سەر بىخوە رەفتارى بىكەن.

ماق خەلكى بۆ زانىبى ئېكانە نەچار بون و سۆزە كو دقېت بۆ روژنامەفانى ھەبىت.

بەرپرس بىن.

روژنامەفان بەرامبەر خويندەفانىان، گوهداران، بىنەران و ئېكدو بەرپرسن.

^۱ U.S. Society of Professional Journalists

د دیتنا ئیکې دا، نهدووره پینگریکرن ب فی خالی ئاسان بیت. راسته کو دقیت رۆژنامهفان ل دووڤ راستیی بن و ریژی ل وان ژندهران بگرن کو نووچهیان ژئی وهردگرن. لی باراپتر ژ فان پرهنسیپان، د ناڤ خوه دا ههڤدژن. رۆژنامهفانی، کول دووڤ راستیینه چیدبیت پیرانینین و هسا ب دهستکهفن کو زیانی ب خیرانا کهسوکی یا ههڤدژا کاری بگهینن. ئەندامبوونا رۆژنامهفانه کی ل ریکخراوه کا نهدهولهتی چیدبیت بیته ئەگهری زانینا وی ل دور بابهته کی کو گریداییه ب ئەو ریکخراوا ئەو لی کار دکهت. لی پهیوهندییا وی ب وی ریکخراوی چیدبیت سهربهخوهییا وی بختنه د مهترسیی دا و رویروویوونا فی چهندی بو وهرگری ب زهجهت بیت.

گهلهك جارن بریارا دانا رهوشتی ب رامانا ههلبژارتنا مابهینا دروست و شاش دا نینه بهلكو چیدبیت بیته ههلبژارتنا مابهینا دو تشتان کو ههر دو دروستن بیت.

ئهری پا رۆژنامهفان دی چهوا شیت بریاره کا رهوشتی بدهت؟ د پینگافا ئیکې د هندهك باردۆخان دا باشترین کار، خوه دوورکرنه ژ رویروویوونی دگهل کیشهیین رهوشتی. بو نمونه چیدبیت رۆژنامهفان بریاری بدن کو نهبنه ئەندامین چ گروپه کی یان خوه ژ داپۆشینا نووچهیه کی کو گریداییه ب وی گروپا ئەو لی ئەندام دوور بکهت. د باردۆخین دی دا رۆژنامهفان دقیت ل دووڤ وه کههفیا د ناقبهرا پرهنسیپین ههڤدژ بن و ههردهم د هزارا خوه دا پترین گرنگیی ب لیگهاریانا راستی و خزمهتی ب خه لکی بدن.

برياردانا رهوشتی

کارمه ندين هندهك ژورين نووچهی، ژ كه سانين ل پله یين ئيكيه هه تا پله یين كيمتر تووشی سه رگيژی دبن، هه ردهم كو بابهت يان كي شهيه كا بی چاره سه ری پهيدا بييت، ريقه بهری سه ره کی برياری ددهت كو دقيت چ بزافهك بهيته كرن. باشيین فی شیوهی له زاتيا فی کاریه لی شیوازه کی تاكره وانه و تونده. ئەف شیوازه بو روژنامه فانان، ب مه رما برياردانا دروست ده می ريقه بهری سه ره کی به ره هه نه بييت و ئەو تووشی بابه ته کی بووینه، جهی مغای ناييت. هه ر ژ به ر هندی گه لهك ژورين نووچه یين گه رم وه سا بريارا رهوشتی ددهن كو هه ل بزار تيتر بييت و هاريكارييا هه موو روژنامه فانان بكهت داكو ل باردوخين جودا بشين بريارا دروست بدهن.

ئيكه مين پينگاؤ د فی بيافي دا ده ستنيشان كرنا به رته نكيه. باراپتر ژ خه لكي دزان كا كهنگی مژوولی مژوولا هيین رهوشتی نه. بوقا مه ترسييا دهروونی دهيته لي دان، ب رويرويوون دگه ل باردوخه کی تاييهت، ئەف ههسته دهيته پيش كو كي شهيه کی پهيدا بووی. ده می ئەف چهنده رووددهت، پيندقيه ئەو تشقی هه وه بيزار دكهت بهرچاؤ بكهن. چ پيرۆزينه كو چيديدت بكهفنه بهر ئاسانكارييان؟ چ بابه تين روژنامه فانی د مه ترسيی دانه؟ باراپتر د نافه را ئارمانجا روژنامه فانی و بابه تی رهوشتی هه قركی پهيدا دبیت. په يامنيړين كو بابه تين ته مام د دهستی دانه

حهز دڪن هندی زووتر بهری کو کسه کی دی دهستی وی بگههیی، وی چاپ بکن“ لی پیدقیه کو دهئه نجامین نه چافه ریگری وی بدرچا وهر بگرن. نه گهر دیار بوو کو بابتهی چ راستی بو نینه دقت چ بکهین؟ رۆژنامه فان نابیت رهوشتین رۆژنامه فانییا خوه بو ب دهستفه ئینانا نارمانجین دی وه کو شکستهنا هه فرکی، داننه بن بیان.

پینگا فا دی پشتی دیار کرنا کیشهیی، کومکرنا پیزانین زیده تر ب مدهما بریاردانه کا باشزه. سیاست و هیلین رینمایین ژورا نووجهیی شروفه بکن و ل دور بابتهین به رهه لیکگوهارتنا بوچوونان بکن. ژ هه فکر و به رهه فان ل جهی ژورا نووجهیی دهستی بکن لی ل ویری رانه وهستن. باراپز مفاوه رگرتن ژ بوچوونین کسانین دی، نهو کسهین کو ب شیویه کی ئیکسه ر د بابتهی دا نینن. لی ل دور باردوخین ههیی پیزانین هه نه، دی مفادار بن.

ناگه هدار بن کو به روفازی نوشداران، وه سا ژ رۆژنامه فانان ناهینه خواستن کو چ جارن زینانی نه گه هینه چ کسهان. گه له ک بابتهین گرنگ و راست، زینانی دگه هینه ههست و به ریاسییا خه لکی، نه ف بابته نه ب دهستی کسه کی یه. لی رۆژنامه فان دوور ژ هندی کو خه لکی تووشی مه ترسیین نه پیدقی بکهت بزاقی دکهت داکو ریژهیا زینانان بگه هینته کی مترین رادده. باب ستیل^۱ کول ده زگه هی پوینتیر^۲ ل دور رهوشتین رۆژنامه فانی وانه یان دبیت، هه ز ژ فی پرسیری دکهت

^۱ Bob Steele

^۲ Poynter Institute

کو: “ته گهر رۆلی رۆژنامهفانی و بابه تی دهستنیشانگری بهیته گوهورین دی چ روودت؟ د فی ده می دا دی مه چ ههست هه بیت؟”

بۆ نمونه هزر بکهن په یامنیږ کارخانه یه ک په یدا کریه کو کورین ل بن ۱۲ سالی رۆژانه ۱۰ ده مژمیران و ههفتیانه ۶ رۆژ تیدا کار دکهن، و ژ نیفا کیماتییا مووچه بی دهستنیشانگری د وی وهلاتی دا مووچه بی وهر دگرن. دستوور، خودانکاران ژ دامه زراندا که ساین بن ژ بی ۱۴ سالی دده ته پاش و کارکنا پتر ژ ۴۵ ده مژمیران د ههفتی دا قه ده غه یه. فه دیتنا فی کارخانه بی ب فی رامانییه کو نه ؤ په یامنیږه به لگه یه کی دروست ل دۆر بنیږکنا مافیږ زارویان هه یه لی نه وه بهری چاپ و به لافکرنا نووچه بی، د فی ت چ تشته کی پتر بزانیته؟

نافه رۆکا نفیسینا راستی ل دۆر فی کارخانه بی ب پشتراستی دی هنده ک دهرئه نجام هه بن کول نه نجام دا هنده ک دی تووشی زیانان بن. ده می هوون تووشی بابه ته کی ب فی رهنگی دین، به رهه فکرنا فه رهه سته کی ژ که سان و ده زگه هیږ کو نه ؤ بابه ته دشیت کارتیکرنی ل وان بکهت و پاشی دوو فچوونا فی زیانی دی مفادار بیت. نفیسینا چیرۆکا فی کارخانه ی دی کارتیکرنه کا ئیکسه ر که ته سه ر ژیا نا وان کوران. لی نه ؤ بابه ته دی کارتیکرنی ل خیرانین وان و خودانکاران ژی کهت. ب ناگه هداربوون ژ دهرئه نجامین نه چاهه ریږکری، رۆژنامه فان دشین بۆ پیشکیشکرنا پیرانینان، ل دوو ه هنده ک جهگران بگهرن دا کو بابه ت ل دوو ه راستی بهیته گۆتن لی ریژه یا زیانین وی کیمتر لی بهیته. په یامنیږ دشین ل دۆر فی کارخانه بی ژ وینه بی زارویان بی ئیشارتدان ب نافی وان مفای وهر بگرن دا کو ریژه یا زیانین کو ژ چاپکرنا فی بابه تی په یدا دبیت کیم بیت.

ئەقە ب تىغى ئومونەيەك ژ بىر ياردانا رۆژنامەقانىيە كۆ چىدبىت دەرنەنجامىن رەوشقى ل دووڧ خوە هەبن. بابەتەن دى گرىدايە ب جۆر و جەي دانانا راپۆرتى و ھەر ديسان تونى وئە. كارتىكرنا بابەتەكى ل بەرپەرەئى ئىكى ب مانشىت و وئەيەكى مەزن، گەلەك پتە ژ چىرۆكەكا كورت ل بەرپەرەكى ئاڧخوە دا. بەرنامەيى تىلەفزيونى كۆ بەرى بەلاڧكرنى چەندىن جاران ل دۆر وى رىكلام ھاتىيەكرن كارتىكرنەكا پتە و د ئەنجام دا دەرنەنجامىن رەوشقىن پتە دى ھەبىت بەراورد دگەل راپۆرتەكى كۆ ب تىغى ئىكجار ل ئاڧ نووچەيان دا دەيتە بەلاڧكرن.

بوورين ژ قونايغىن داويىن بىر ياردانىن رەوشقى، رۆژنامەشان و دەزگەھىن نووچەيى د رەوشەكا وەسا دادنىت كۆ بشىن ب ئاشكرابى پىنگاڧين خوە بەرچاڧ بكن. ب شروڧەكرنا ڧى چەندى كۆ چ كارەك و بوچى ھاتىيە ئەنجامدان دشىن باوهرىيا خەلكى پتە رابىكشىن و باوهرىيا رايان گشتى ب وان بەچاڧ وەربگرن.

ژۆرپىن نووچەيى كۆ گرنكى ب بىر يارىن رەوشقى دەن ب پشتراسقى شان بابەتان بەرى كۆ بەرتەنگىيەك رووبدەت دئىخنە بەر گەنگەشەيى. ھندەك ژۆرپىن نووچەيى كۆمبون ل دووڧ ئىك ل دۆر باردوڧخىن خەيالى دگىرن. رۆژنامەقانىن كۆ ب ھزرەكا ڧەكرى، راياننى ل سەر گوھدارىكرنى دكەن و ھەستىن خوە كونترۆل دكەن و خوە ژ لايەنگرى د بوچوونىن خوە دا دوور دئىخن، دشىن ل دەمى رويروبوون دگەل بابەتەن رەوشقى شان شارەزايان بكارىبن.

“ رۆژنامەشان دشىن بو پىشكىشكرنا پىزانىان، ل دووڧ ھندەك جەگران بگەرن داكو بابەت ل دووڧ راستى بەيتە گۆتن لى رۆزەيا زيانىن وى كىمەز لى بەيت ”

كۆمەكا قانۇونىن رەفتارناسىي

ئەنجۇمەن و فەدراسىيونىن رۆژنامەقانى ل ھەموو جىھانى كۆمەكا قانۇونان دروست كرىنە داكو كرىرىن رۆژنامەقانى، ئەندام خوە رىكىبىن. قانۇونىن رەوشى دشىن ھەموو تىشتەكى، ژ دزىن ئەدەبى تاكو كاروبارىن كەسوكى و ژ چاكسازىيان ھەتاكو بابەتىن نەپى داپۇشن. ھندەك ژ فان قانۇونان كورت و پۇختەنە، دوى دەمى دا ھندەك درىژ و ب ھوورائىين تەمامترن. ژان بىرتان^۱ مامۇستايى زانینگەھا دەزگەھى راگەھاندنا فەرەنسا^۲ ل پارىس، دووۋچوونا گەلەك قانۇونىن وەلاتان كرىبە و دىيژىت كو سى فاكترىن سەرەكى د پترىا وان دا دەپنە دىتن:

- پىرۇزىين بناغەبى، ژ وان رىزگرتن ب ژيانى و ھەفگرتن مرۇفان.
- قەدەغە كرىين بناغەبى ژ وان درەوكرن، ئەگەرى بىزار كرنەكا بىمەرم يان دەست ب سەرگرتن ئەو تىشى كو يىن كەسانەكى دىبە.

^۱ Claude-Jean Bertrand

^۲ University of Pariss French Press Institute

- پيڱيريڪرن ب بنه مائين روژنامه فاني وه كو دهه، دادپهروهرى و سه ربه خواهى.

پيڱيريڪرن ب فان فاكتهران جاران ب سروسقى خواهه ل دووڦه جزا مروڦيه بى كو دهه نه نجامين تايهت ب پيڱيريڪرنا وان هه بيت. لى وهسا دهه تته خواستن كو هه فكار و كارمهنده، روژنامه فانيين كو رهفتارين نه بهرپرسانه هه بوينه بهرپرس بزانه. ل هندهك وهلاتان جقاتين راگه هاندنى، گوه ل سكاله بين دژى روژنامه فانان دبن و دشين بو چاكرنا وان شاشييان هندهك شوڦه هه بن. كوڦارين هه لسه ندگانده روژنامه فانيي ژى ب ريبا نيشاندانا رهفتارين نرهوشتيا روژنامه فانان، كرياتره كا چاكرنى دگر نه بهر. هندهك ژ دهزگه هين نووچه بى كارمهندهك هه يه كو باراپتر وه كو (ناشتيكهر) دهه تته نياسين. نهڦه كهسه ل دووڦه شاشييين رهفتارييه و وه كو نوونه رى خه لكى ل ژورين نووچه بى يه.

ل وان وهلاتين كو دڦيت روژنامه فان نه ندامين سه نديكا يان دهزگه هان بن، بنه مائين رهوشقى باراپتر گهره نتيين نه نجامداني ژى هه نه. بو نمونه دهزگه هى روژنامه فانيين ئوسترالى¹ كومله بهه كا دادوهرى هه يه كو توهمه بين ناراسته كرين دژى روژنامه فانان دهه لسه نكين و ديسان دووڦوچونى ل سه ر دكه و روژنامه فانيي كو گونه هبار بيت نه دووره لپرسين، سزايي دراڦي بكهڦيته سه ر، يان هه تا ژ روژنامه بى بهه تته دهه رتيه خستن.

¹ Australian Journalists Association

بنه مایین پیدئین رهفتاری

هەر دگهل بنه مایین رهوشتیین نئقدهولهتی و دهفهری، گهلهك ژ نافه نئدین نووچهیی خودان بنه مایین رهفتاری و ستاندهرین پیشه یینه و ههسا ژ روژنامهفانین خوه دخوازان كو پیگیری ب وان بنه مایان بکهن. ئەف بنه مایین ههئ دشیین نیشاندهرین کار و بزافین ههسا بن كو هاتینه راسپاردن یان قهدهغه کون و یان پیدئی ب پشتراستکرنا ریشه بهری هه نه.

گهلهك ژ دهزگههین نووچهیی ئەو تشق كو روژنامهفان ل دهمی کاری یان ل دهرفهیی وی دشیین ئەنجامدهن سنۆردار دکهن. ئەگه ری سه ره کیی فان سنۆردارکران پاراستنا باوه ریا خه لکی ب دهزگههین نووچه ییه. دهزگههین نووچه یی چیدبیت ب ئاشکرا بیژنه په یامنی و وینه گران كو نه شیین داخوازی ژ خه لکی بکهن بو راپورتا وان کاره کی ئەنجامدهن كو ل رهوشین سروشتی وی کاری ئەنجام نادهن و پاشی نووچه یه کی ب شک پیشکیشی خه لکی دکهن. په یامنی نه دووره دهستووریا فهشارتتا ناسنامه یا خوه بو به رهه فکرنا راپورتی نه بیت. ژبلی هندی كو وه رگرتتا پیرانیین ب فی رهنگی مفایین بهرچاؤ هه بیت و چ ریکین دی بو بدهستقه ئینانا وان پیرانیان نه بیت. وه سنگه هه کا پاسان نه دووره ب ئاشکرا بکارئینانا کامیره یین فهشارتی یان تۆمارکرنا نهی بو ب دهستقه ئینانا

نووجھیان قەدەغە بکەت. ژبلی ہندی کو ریشہبہری بہرپرس ب ئەگہری
بەرژہوہندییا گشتییا جفاکی فی دەستووری بەدەت.

ب پەیداہوونا وینەگرییا دیجیتال ستاندەرین نوو ل دۆر قەدەغەکرنا
دەستکاریکرنا وینە یان فیدئو ب وی رەنگی کو بیئە ئەگہری ہندی کو ل بەر
خەلکی بەرزە بیئە، ہاتییە زیدەکرن. چەندین روودانین گرنگ بوویە ئەگہری
پەیداہوونا سیاسەتین ب فی رەنگی“ ژوان، وینەیی کو ل سەر بەرگی کو فارا
نەشنال جیوگرافی^۱ ل دەھەیین ۱۹۸۰ی ہاتبوو چاپکرن کو ب ریا مفاوەرگرتن
ژ تەکنەلوژیا دیجیتال، ئەھرامین ب نافودەنگین باژیری جیزال مسری^۲ نیژیکتر ب
ئیکدو نیشاندا.

باراپتر ژ بنەما و پینگریین ژۆرین نووجەیی گریداینیە ب بابەتین ل دۆر
سەرہەخوییا روژنامەفانی. چیدبیت پەیامینر ب مەرہما ریکگرتن ژ پەیداہوونا
ھەقدژیا بەرزہوہندیان ژ ھەبوونا بەرزہوہدیین کەسوکی ل کۆمپانیین کو ل
سنۆری داپۆشینا نووجەیییا وان ھەیە بەینە قەدەغەکرن. روژنامەفانانا نەدووورە
دەستوورییا ھەبوونا بۆچوونەکا تاییەت یا جفاکی ل دۆر بابەتەکی سیاسی یان
پشگرییەکا ئاشکرا ژ بەرہژیرین پلەییەکا تاییەت نەبیت. ریکخراوا نووجەیی
چیدبیت روژنامەفانان ژ ھەبوونا پەیوہندیین کاری- ئابووری دگەل ھەر جوورە
ژیدەرەکی نووجەیی بەدەنە پاش و قەدەغە بکەن و یان ل دەرڤەیی ریکخراوی ژ

^۱ National Geographic

^۲ Giza in Egypt

دقیقت ریفته بهرین گرویین خوه ئاگه هدار بکهن. په یامنیږی کو په یوه نندیه کا که سوکی دگهل نووچه بی هه یه، دشیت داخواز بکهت کو هه فکاره کی دی وی راپورتی بهر هه ف بکهت. شیوازی کار کرنا گه له ک ری کخراوین نووچه بی نه فه یه کو و ه سا ژ په یامنیږین خوه دخوازان د راپورتین خوه دا په یوه نندیږین کو د بنه نه گه ریږین هه ف د ژیا بهر ژه وه نندیان ئاشکرا بکهن، خوه نه گه ر د راستیی دا ژی په یوه نندیږین ب فی رهنگی نه بیت.

بنه ماین پید فیږین رهفتار و کاران، د راستیی دا بهلگه یږین نافخوه یږین روژنامه و ری کخراوین نووچه یینه لی ری کخراوین نووچه بی گه له ک پتر وان د سایتین خوه دا بهر چاؤ د کهن دا کو خه لک بزنان کو دشین چ خواسته ک هه بیت و بشین لیپرسیږی دگهل روژنامه یان وه سته گه یږین نووچه بی ل ده می پیشیل کرنا ستانده ریږین خوه بکهن.

دابونه ریتین جفاکی

ریکخراوین نووچدی باراپتر روی هه‌فدژییه کا ستانده‌رین جفاکی دگهل شیانین به‌لافکرنا نووچدی دبن، چاره‌سه‌رکرنا کی‌شه‌یه کا بقی ره‌نگی پیدفی ب برپاروه‌رگرنا ره‌وشتییه. وه‌سا هزر بکه‌ن به‌رپسه‌کی هه‌لیژارتی ل ده‌می ناخفتنی ل دۆر ئەندامی گروپه‌کی هه‌فدژ، نه‌ره‌واتییا نه‌ژادی بکارئینایه، هنده‌ک روژنامه چیدبیت هه‌ر ئەو په‌یقین وی به‌رپرسی بکارئینایه ب دروستی و وه‌کو خوه‌ چاپ بکه‌ت و یین دی چیدبیت چهند په‌یقان و ل دوو‌ف دا چهند خالان ژ گۆتین وی بکاربینن بی هندی کو ناخفتن وی هه‌مووی به‌لاف بکه‌ن. هنده‌ک روژنامه‌یین دی چیدبیت ب تخی وه‌سا راپۆرتی بده‌ن کو وی به‌رپرسی د گۆتخی خوه‌ دا په‌یقین یین نه‌شرین بکارئینایه. سه‌ره‌نقیسه‌رین روژنامه‌یان ل دوو‌ف هه‌لسنگاندن و زانینان خوه‌ ل سه‌ر هه‌دارا خوینده‌فایین خوه‌، ریین جودایین چاره‌سه‌ری به‌ره‌ف دکه‌ن. لی جارن ئەو برپاره‌کا وه‌سا دده‌نه کاری کو دزانن دبته‌ ئەگه‌ری بیژارکرنا هنده‌ک ژ خوینده‌فای و ان. نفیسه‌ر ل ده‌می هه‌لیژارتنا وینه‌ یان فیدیویین سه‌رسۆره‌ینه‌ر کو چیدبیت خوینده‌فان وان ب باش نه‌زانن تووشی کی‌شه‌یه‌کا بقی ره‌نگی بن. لی نه‌دوو‌ره هه‌لیژارتنا رییه‌کا بقی ره‌نگی، باشترین ریک بو به‌رچافکرنا راپۆرته‌کا گرنگ بیت.

ب مەرەما كېمكرنا زيانين ھەلبىزارتنە كا بقى رەنگى، نوکە گەلەك ژ
 رىقەبەرین نووچەبى ئەگەرى ھەلبىزارتنە خوھ گرىدەن ب بابەتى ب خوھ يان
 نقيسینە كا كورت يا سەرنقيسەرى كول گۆزىيە كا راپورتى دەيتە چاپكرن. بۆ
 نموونە وئەبى دەيكەكى كو لەشى ناچوويى زارۆبى خوھ كو ب ئەگەرى برسى
 بوويە، ب مىلى خوھ گرتيە. ب پشتراستى جھى بىزار كرنىيە، ل جھى ل ھىقبوونا
 ۋەگرتنا تىلەفونين كەسین توورە يان بەرسفدان ب گازندەبىن وان، دشين د
 نقيسینا سەرنقيسەرى بەرچاۋ بکەين كو ئەۋ وئە گەلەك رۆھنترە ژ پەيقان د
 دياركرنا نەخوھشيبىن مروفان ب ئەگەرى قەيرانايە. رۆژنامەفان ب شروفەكرنا
 بپراين خوھ بۆ خەلكى، خالا سەرەكبيا رىتمايا پىشەبا خوھ ئانكو ھەلگرتنا
 بەرپرسيارەتبى ب كرىار دئىننە گۆرى.

بابه تین قانونی

ماددهیا ۱۹ ژ به لافوکا ریخراوا نه ته وه یین ئیکگرتی^۱، پیکهاتییه ژ ستانده رین نیقده وله تی ل دۆر ده زگه هیین راگه هاندنییه کو دبیزیت: هه موو مرۆقان مافی ئازادییا راده ربینی و گۆنئی هه یه“ نه ؤ مافه پیکده تی ژ ئازادبوون بۆ هه بوونا هه ر باوه ره کی بی مایتی کرنی د وی دا و دیسان مافی پینگری کرن، وه رگرتن و به لافکرنا پیزانینان ب رییا ده زگه هیین راگه هاندنی بی بهرچاوه رگرتنا سنۆره کی بۆ وان، هه یه.

وه لاتین کو ئەندامین ریخراوا نیقده وله تینه پیکهاتینه کو پاراستنا فی به لافوکی و ب تایه تی ماددهیا ۱۹ بکن. لی نه ؤ بابه ته نه شیایه ریگر بیت بۆ هنده ک وه لاتان کو مژوولی گفاشتی ل سه ر ده زگه هیین نووچه یی یان ریگرتن بۆ گه هشتن ب نووچه یین نیقده وله تینه. ل هنده ک بابه تان، رۆژنامه فان د بزافا ئەندامدانا ئه رکی خوه، دهینه کوشتن یان زیندانی کرن یان فه گوهاستن.

دانیلو ئارییلا^۲ ئەندامی جفا تا راگه هاندنا ئەنتیر ئامریکه ن^۳ و بوسکوئدا^۱ ل ئوروگوتا دبیزیت باشترین قانونا راگه هاندنی، نه بوونا قانونی ب شیوه یه کی

^۱ Article 19 of the United Nations Charter

^۲ Danilo Arbilla

^۳ Inter American Press Association

گشتیه، لی دبیژیت ل جیهانا پیشکەفتی، قانونا هەیی ل سەر راگەھاندنی، پتر ژ بەرپەرەک یان دو بەرپەران نابیت، "بەرپەریڻ کو پیکدەیین ژ پەقیڻ رۆهن و راست د ریا نەھیلا نا هەر بزافەکی بو دژایەتیا نازادیا رادەبرینیە." پیدفئی ناکەت بیژین کو جیهان جەهەکی گونجایی نینە، قانونیڻ گریدایی ب دەزگەهین راگەھاندنی ل هەموو جیهانی ب وی ریژە ی ژیک جودانە کو د شیا ندا نینە هەموویان کورت بکەن و بکەنە ئیک. هەندەک وەلاتیڻ نازاد، قانونیڻ بو پشتراستکرنا رۆژنامەفانان ل دۆر گەهشتن ب پیزانیڻ گشتی هەنە، د وی بواری د اکو وەلاتیڻ دی، دیارکرنا نافئی قوربانی تاونەکا سیکسی یان دیارکرنا سقییا سنیلەکی تاونبار ب کریاریڻ نەرەوا، قەدەغەیه. نەدووورە ل ناف وەلاتەکی قانونیڻ دەفەرکیڻ جودا و هەقدژ هەبن لدۆر بابەتیڻ وەکو هندی کو ئایا دشین رۆژنامەفانەکی نەچار بکەن نافئی ژیدەرەکی خوە یی نەیی یان نقبسیڻ نووچەیی ل دادگەهەکی لپرسین دگەل بەیتە کرن یان نە، هەر وەسا د باردۆخەکا ب چ رەنگ دا دشیان دایە ئەف کارە بەیتە ئەنجامدان؟ بەسە کو بیژین کو رۆژنامەفان دقیت ناگەھ ژ وان قانونیڻ د وەلاتی جەیی کاری یی دا هەین هەبیت دیسان ناگەھ ژ وان بزافان هەبیت ییڻ بو نەھیلا نا قانونیڻ هاتینە دەستیسانکرنا دەیتە ئەنجامدان.

ئیک ژ بەر بەلافتین قانونیڻ کو رۆژنامەفان رویرووی وی دین (تەمە) یان نافزیراندنە. ل ویلایەتیڻ ئیکگرتی، (تەمە) د بنیات دا گۆتەکا نەدروستە ل دۆر کەسەکی کو شیانین نیاسینا وی هەنە دشیت و ئەف گۆتە دشیت زیانی ب

نافوده‌نگییا وی بیخیت. ده‌می گۆتته‌کا ب فی ره‌نگی ده‌یته به‌لافکرن، ب نافى (توهمه) ده‌یته نیاسین و ئەو ده‌می به‌یته به‌لافکرن (توهمه لیدان) ده‌یته نیاسین. لى فاکتەرین سەرەکی وه‌کو ئىکن. ب شیویه‌کى گشتى ئەگەر راستى بۆ گۆتته‌کى هه‌بیت نه‌شیین نافى نافزrandنى بده‌ینه پال. له‌وا رۆژنامه‌شان دڤیت ب شیویه‌کى سەر‌به‌خوه پیزانینین ژیده‌رى خوه، ل وی ده‌می کو دبه‌ نه‌گه‌رى نافزrandنا که‌سه‌کى، ب به‌لگه‌فه ب سه‌لمین.

ل وی ده‌می کو ته‌کنه‌لوژیا نوو، شیواژین کارین رۆژنامه‌فانى دگوهوریت، قانونین راگه‌هاندنى، جاره‌کادى ده‌ینه فه‌کۆلین و خواندن. ل قوناغا ئىکى هنده‌ک پرسیار هه‌نه وه‌کو: ئەرى په‌يامنیرى ئەنتیرنیتى دڤیت هه‌ر ئەو ماف و پشتگیرین رۆژنامه‌فانین ریکخراوین فه‌رمى هه‌بیت؟ ئەرى هه‌ر ئەو ئیمتیازان ژى دڤیت بۆ نفیسه‌رىن سابتین ئەنتیرنیتى هه‌بیت؟ نه‌دوووره ئەف پرسیارین هه‌نى بۆ ماوه‌یه‌کى بى به‌رسف بمین.

رۆژنامه‌شان دڤیت پیگیرى ب هنده‌ک قانونین دى ژى بن کو بۆ وه‌لاتین دین وی وه‌لاتى هه‌نه. وه‌کو قانونین گریدایى ب چارچوو‌فه‌ی تابه‌تى که‌سان، رۆژنامه‌فانى کو ل دوو‌ف ب ده‌ستفه‌ینانا پیزانیايه نه‌شیت بچیته‌ نا‌ف ملکى که‌سوکی و تابه‌تى که‌سان. بى ده‌ستوورى، هنده‌ک به‌لگه‌یان بده‌ستفه‌ بینیت یان بڤیت نافوده‌نگییا که‌سه‌کى تیکبده‌ت و هه‌ر دگه‌ل هندى ل هه‌قییا ده‌ره‌ئنجامین قانونى نه‌بیت. ریکخراوا نووچه‌ی چیدبیت بگه‌هیته‌ فى ئەنجامى کو راپۆرتین تابه‌ت گرنگیه‌کا وه‌سا هه‌یه‌ کو هه‌ژى هندیه‌ تووشى مه‌ترسیى یان ئەنجامدانا کاره‌کى نه‌قانونى بیت. لى دانا برپاره‌کا بقى ره‌نگى دڤیت ب هه‌فگه‌هشتن و هوورى ژ لایى ریفه‌به‌ران، نفیسه‌ران و په‌يامنیران بیت.

ژېدهرېن روژنامه شانی

Journalism resources

1. Membership Groups
2. American Society of Newspaper Editors
3. <http://www.asne.org>
4. Represents daily newspaper editors in the Americas.
5. Association for Women Journalists
6. <http://www.awjdfw.org/index.html>
7. Promotes fair treatment of women in the media and the newsroom through a scholarship program, career grants, networking, advocacy, career seminars, and the annual Vivian Castleberry Awards Competition.
8. International Federation of Journalists
9. <http://www.ifj.org>
10. Represents around 500,000 members in more than 100 countries.

11. Investigative Reporters and Editors, Inc.
12. <http://www.ire.org>
13. Represents investigative journalists.
14. National Press Photographers Association
15. <http://www.nppa.org>
16. Serves print and television photojournalists.
17. Online News Association
18. <http://www.journalists.org>
19. Serves online-media journalists.
20. Organization of News Ombudsmen
21. <http://www.newsombudsmen.org>
22. International association of ombudsmen, or internal
23. newsroom critics.
24. Radio-Television News Directors Association
25. <http://www.rtnda.org>
26. Membership group for electronic journalists worldwide.
27. Society of Professional Journalists
28. <http://www.spj.org>
29. The Society of Professional Journalists works to
30. improve and protect journalism. SPJ also promotes the free practice of journalism and high ethical standards of behavior.

Encourages the free flow of information vital to a well-informed public, works to educate the next generation of journalists, and protects First Amendment guarantees of freedom of speech and press.

31. Society for News Design
32. <http://www.snd.org>
33. Represents designers, graphic artists, illustrators, and other visual journalists.
34. Reporting and Editing
35. [Cyberjournalist.net](http://www.cyberjournalist.net)
36. http://www.cyberjournalist.net/tips_and_tools
37. CyberJournalist.net is a resource site that focuses on how the Internet, convergence (see note), and new technologies are changing the media. The site offers tips, news, and commentary about online journalism, citizens media, digital storytelling, converged news operations, and using the Internet as a reporting tool.
38. Note: Convergence in the media refers to cross-platform reporting. For example: newspaper
39. reporters file stories for the newspaper, the papers Web site, and even a TV or radio station owned by the newspaper.

40. Journalism.net
41. <http://www.journalismnet.com>
42. A full service site with dozens of useful links, developed by a Canadian reporter.
43. NewsLab
44. <http://www.newslab.org>
45. Resources, story background, and training for television and radio journalists.
46. esources
47. Project for Excellence in Journalism
48. <http://www.journalism.org>
49. U.S. non-profit organization has resources and research.
50. Reporter.org
51. <http://www.reporter.org>
52. Resources for journalists, including beat-related links.
53. Specialized Journalism
54. Most of these groups are membership
55. organizations that offer training at
56. regularly scheduled conferences and
57. resources on their Web sites.
58. BUSINESS: National Center for Business Reporting

59. <http://www.businessjournalism.org>
60. CONFLICT: Center for War, Peace, and the News
61. <http://www.bu.edu/globalbeat>
62. Environment: International Federation of Environmental Journalists
63. <http://www.ifej.org>
64. INVESTIGATIVE: International Consortium of
65. Investigative Journalists
66. <http://www.publicintegrity.org/icij>
67. SCIENCE: International Science Writers Association
68. <http://internationalsciencewriters.org>
69. SPORTS: Associated Press Sports Editors
70. <http://apse.dallasnews.com>
71. Journalism Training
72. American Press Institute
73. <http://www.americanpressinstitute.org>
74. Training center for print journalists based in the United States. Site offers resources, including useful links at The Journalists Toolbox.
75. CIESPAL
76. <http://www.ciespal.net>

77. International journalism center for Latin America, based in Ecuador. (Site is in Spanish).
78. European Journalism Centre
79. <http://www.ejc.nl>
80. Training institute based in The Netherlands, has
81. background information on European media and resources.
82. IFRA Newsplex
83. <http://www.newsplex.org/home.shtml>
84. Training centers in the United States and Germany.
85. Independent Journalism Foundation
86. <http://www.ijf-cij.org>
87. Supports free press in Eastern Europe with training at four regional centers.
88. International Center for Journalists
89. <http://www.icfj.org>
90. Training center based in the United States also has links to worldwide training and fellowship opportunities on its International Journalists Network: <http://www.ijnet.org>
91. Internews
92. <http://www.internews.org>

93. U.S. non-profit group offers journalism training around the world.
94. Institute for the Advancement of Journalism
95. <http://www.iaj.org.za>
96. South African media training institute.
97. Institute for War and Peace Reporting
98. <http://www.iwpr.net>
99. Special reports by region from this London-based non profit, in multiple languages.
100. John S. Knight Fellowships
101. <http://knight.stanford.edu/program/index.html>
102. Offers one-year professional journalism fellowships at Stanford University for outstanding mid-career journalists.
103. Journalismtraining.org (Society of Professional Journalists)
104. <http://www.journalismtraining.org/action/home>
105. Provides a centralized location for journalists seeking information about professional development. The centerpiece of the site is a searchable database of local, regional, and national journalism training programs.
106. No Train-No Gain
107. <http://www.notrain-nogain.org>

108. Newspaper training editors share ideas and exercises on this site.
109. The Poynter Institute
110. <http://www.poynter.org>
111. A school for journalists, based in the United States. Web site provides resources, story background information, and plenty of links.
112. Freedom of Expression
113. Article 19
114. <http://www.article19.org>
115. International non-profit group supports freedom of
116. expression and the free flow of information as fundamental human rights.
117. Canadian Journalists for Free Expression
118. <http://www.cjfe.org>
119. Nongovernmental group defends the rights of journalists throughout the world.
120. Freedom Forum
121. <http://www.freedomforum.org>
122. News outlet dealing primarily with U.S. First Amendment and Freedom of Information issues.

123. Inter American Press Association
124. <http://www.sipiapa.org>
125. Supports free press in the Western Hemisphere.
126. Journalists for Human Rights
127. <http://www.jhr.ca>
128. Canadian-based nonprofit, focused on reporting in Africa.⁶⁴
129. The Reporters Committee for Freedom of the Press
130. <http://www.rcfp.org>
131. A nonprofit organization dedicated to providing free legal assistance to journalists.
132. Reporters Without Borders
133. <http://www.rsf.org>
134. International press freedom organization, based in Paris.
Resources in English, French, and Spanish.
135. World Press Freedom Committee
136. <http://www.wpfc.org>
137. International umbrella group defends and promotes press freedom. Books
138. Clark, Roy Peter and Cole C. Campbell (eds.) *The Values and Craft of American Journalism: Essays From The Poynter Institute*. Gainesville, FL: University Press of Florida, 2005.

139. The First Amendment Handbook. Arlington, VA: The Reporters Committee for Freedom of the Press, 2003.
140. <http://www.rcfp.org/handbook/index.html>
141. Hachten, William A. Troubles of Journalism: A Critical Look at Whats Right and Wrong With the Press. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 3rd edition, 2004. Hamilton, James T. All the News Thats Fit to Sell: How the Market Transforms Information Into News. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2003.
142. Overholser, Geneva, and Kathleen Hall Jamieson. The Press. New York, NY: Oxford University Press, 2005.
143. Sloan, W. David and Lisa Mullikin Parcell (eds.)
144. American Journalism: History, Principles, Practices. Jefferson, NC: McFarland & Company, 2002.
145. Sullivan, Marguerite H. A Responsible Press Office: An Insiders Guide. Washington, DC: U.S. Department of State,
146. International Information Programs, 2001.
147. <http://usinfo.state.gov/products/pubs/pressoffice/EthicsCodes>
148. American Society of Newspaper Editors
149. ASNE Statement of Principles. Reston, VA: American Society of Newspaper Editors, 2002.

150. <http://www.asne.org/kiosk/archive/principi.htm>
151. International Center for Journalists Code of Ethics (by country and region). Washington, DC English version.
152. <http://www.ijnet.org/Director.aspx?P=Ethics> Radio-Television News Directors Association
153. Code of Ethics and Professional Conduct. Washington, DC:
154. Radio-Television News Directors Association, 2000.
155. <http://www.rtnda.org/ethics/coe.shtml>
156. Society of Professional Journalists
157. SPJ Code of Ethics. Indianapolis, IN: Society of Professional Journalists, 1996.
158. <http://spj.org/ethics.asp>

وهشانين ووزاراهتا ره وشه نيبى و لاوان
 رينقه به ريا گشتى يا راگه هاندن و چاپ و به لافكرنى
 رينقه به ريا چاپ و به لافكرنى - دهوك

ژ	ناوى په رتوكى	نفسهر	نرخ	ژمارا لاپهران	سال
۱-	بابولوزيا گهردى و خاندى	وهر گيران ژ ئينگليزى: ديان جيل	۵۰۰۰	۱۷۰	۲۰۱۱
۲-	مايكرو بابولوزيا	وهر گيران ژ ئينگليزى: ديان جيل	۵۰۰۰	۴۰۰	۲۰۱۱
۳-	رومان خوديكا ژيانيه ج ۱	د. عارف حيتو	۵۰۰۰	۲۰۸	۲۰۱۱
۴-	شورشين جه ماوه رى نهره ب	د. فاضل عمر	۴۰۰۰	۱۰۵	۲۰۱۱
۵-	روژى دهقى دنافاكرنا درامايا كورديدا	شغان قاسم	۵۰۰۰	۲۴۳	۲۰۱۱
۶-	تطور الاعلام الكردى (۱۹۹۱- ۲۰۰۳)	حسين صديق عقراوى	۵۰۰۰	۲۹۳	۲۰۱۱
۷-	الرواية التاريخية (دراسة في الادب الروائى)	د. جمال خضير الجنابى	۵۰۰۰	۲۲۶	۲۰۱۱
۸-	تافگه ليگه ريان ل روژناهييا پرا جينوتى	ته حسين نافشكى	۵۰۰۰	۱۵۲	۲۰۱۱
۹-	هن نالين جفاكى كوردى دكولتوروى گه ليرى دا	نزار محمد سعيد	۴۰۰۰	۱۴۳	۲۰۱۱
۱۰-	هينرى ماتيس (۱۸۶۹- ۱۹۵۴)	فههمى بالابى	۴۰۰۰	۸۵	۲۰۱۱
۱۱-	شونوارين ده فورا دهوكى	عزوت فندى	۵۰۰۰	۲۴۷	۲۰۱۱
۱۲-	ستارين عه مهورى عه فدى ژ كانيا جرافى	هزر فان عبد الله	۴۰۰۰	۴۴۵	۲۰۱۱
۱۳-	فن وعمارة الكورد	رنا فتحي الأومري	۵۰۰۰	۳۱۶	۲۰۱۱
۱۴-	فدرهنگا زمانى پرتيبيا / كوردى - پرتى	فاضل عمر	۴۰۰۰	۲۷۲	۲۰۱۱

٢٠١١	٢٥٢	٤٠٠٠	رفعهدت رجب جهمال	بزافا شانووئی (ل ناكوی) - نامیدی - زاخو / شانووا قوتابخانهیان ل دهوكی ١٩٧٠ (- ١٩٩٠)	١٥-
٢٠١٢	٤٠	٢٠٠٠	دیا جوان	Gotinên li ber mirinê	١٦-
٢٠١٢	١٧٠	٥٠٠٠	موسهدهق تۆقی	سالیڻ پهنا بهری ژ ژیا نا نیسحان نوری پاشا	١٧-
٢٠١٢	٢١٢	٤٠٠٠	یوسف صبری	نالایی کوردستانی - فه کولینهك دیروکی ل سهر نالا د میژووا کوردستانی	١٨-
٢٠١٢	٢٠٤	٣٠٠٠	دیا جوان	جارهك ژ جارا (کورتو چیرۆکین فلوکلوری)	١٩-
٢٠١٢	١٩٢	٤٠٠٠	شورشقان عادل احمد	زمانغانیا تیکستی	٢٠-
٢٠١٢	١١٢	٤٠٠٠	دلیرین عبدالله علی	جو دا کرنا کاری لیکدای ژ کاری خودان ته واکەر و بهرکار	٢١-
٢٠١٢	٢٥٨	٤٠٠٠	ارشد حیو	داداییزم دهۆزانا نو بخووازا کور دیدا (١٩٨٥ - ٢٠٠٣)	٢٢-
٢٠١٢	١٥٢	٣٠٠٠	ن. کۆبو نایی و. شالیکیزی بیکهس	نیچیرا کۆلان (شانویا ب ههفت وینهیان)	٢٣-
٢٠١٢	١٤٨	٣٠٠٠	دیا جوان	ژ بو ته (ههلبهست)	٢٤-
٢٠١٢	٢٥٥	٤٠٠٠	ر.ف. جاردين ت. کریم فندي	اللغة الكردية في منطقة بهدينان	٢٥-
٢٠١٢	١٨٠	٤٠٠٠	ههكار عبد الكريم فندي	تینگههکی یاسایی بو روژنامهفانی	٢٦-
٢٠١٢	١٨٦	٤٠٠٠	جميل محمد مصطفى	دهوك في اواسط القرن الماضي	٢٧-
٢٠١٢	١٣٢	٤٠٠٠	د. عبدالرحمن مزوري	بههائی - شیخ تاها عبالرحمن مای - ژیان و بهرهمی وی	٢٨-
٢٠١٢	٢٣٤	٤٠٠٠	نارام يوسف ابراهيم	بنه مایین درامایی د چل حیکایهتین مه لا مه جودی بازیدیدا	٢٩-

٢٠١٢	٣٦٠	٤٠٠٠	فوست طيب عبدالله برواری	میزوویا نیکهتیا قوتابین کور دستانی دناقیهرا نادارا ١٩٧٠- نیسانا ١٩٩١ی	٣٠-
٢٠١٢	٢٠٠	٢٠٠٠	جۆن نایکدن - و. هزرغان	دی چهوا ژ بو زارۆکان نقیسی	٣١-
٢٠١٢	١٩٠	٣٠٠٠	حاجی رهمهزان ئەمین بیسکی	جەگەر، چەند شیرەتین دەرونی ژبو چهوانیا پەرۆهردە کرنا زارۆکان	٣٢-
٢٠١٢	١٤٢	٣٠٠٠	رمزی ناگریی	بابەتین سینەمایی و فوتوگرافی	٣٣-
٢٠١٢	١٢٠	٢٠٠٠	صبریه صالح حسن	خێزان بەختەوهر (هەژمارەکا بابەتین حفاکینە بین گۆیدی ب خێزان و جفاکی)	٣٤-
٢٠١٢	٥٧٢	٤٠٠٠	ورگیان ژ عەرەبی: داود مراد خدیده	جون س گیس، ژیان ل ناف کوردان دا (میزوویا تیزدیان)	٣٥-
٢٠١٢	٧٤	٢٠٠٠	ئیدگەر نالان پۆی/ و. کافین نه جیب	سەرھاتین شیلو و ناشووپی (ترجمه)	٣٦-
٢٠١٢	٢١٦	٣٠٠٠	صديق حجي ولي	جونیکرنا گیره کین زمانی کوردی	٣٧-
٢٠١٢	٤٣٦	٤٠٠٠	حسین سه‌دیق	په‌وه‌ندی و گه‌هاندن د راگه‌هاندنی دا	٣٨-
٢٠١٢	١٢٨	٣٠٠٠	باقی نازی	سته‌کهولمی ته‌ چه‌ دیتیه‌ بیژه؟	٣٩-
٢٠١٢	٣٨٨	٤٠٠٠	رجب جمیل حبیب	نامیدی (العمادیة) ١٩٢١- ١٩٧٥ دراسة في التاريخ السیاسی	٤٠-
٢٠١٢	٢٨٦	٤٠٠٠	عبد الکریم یحیی الزیباری	القصة الكردية القصيرة (قراءة مقارنة)	٤١-
٢٠١٢	٢٦٠	٤٠٠٠	و. ماجد محمد ویسی	زەنگینی هێژا	٤٢-
٢٠١٢	٢١٤	٣٠٠٠	مسعود یاسین چەلکی	زانستی جوانکاریی دهورانا کور دیدا (مەلایی جزیری - خانی وه‌ک نمونه)	٤٣-
٢٠١٢	٤٠٠	٥٠٠٠	فاخر حدسه‌ن گولی	سەمکزیی شکاک - رێبه‌ری تەفگه‌را رزگار یحوازا گه‌لی کورد	٤٤-

٢٠١٢	٤١٦	٤٠٠٠	رێزان شفقان نیسف	٤٥- هیومانیزم د هۆزانا نو یا کوردی دا
٢٠١٢	٣٨٨	٥٠٠٠	جاسم عبد شلال	٤٦- علماء قدموا الى الموصل من الكرد ومن كوردستان
٢٠١٢	٣١٦	٦٠٠٠	محمد صالح طیب- ریهەر جعفر	٤٧- میژوو یا کوردستانی یا کەفەن (کوژتیهك ل میژوو یا سیاسی)
٢٠١٢	٢١٦	٣٠٠٠	مسعود خالد گولی	٤٨- گەنجینه
٢٠١٢	٢٢٠	٤٠٠٠	باقی نازی	٤٩- فرهنگا تیرمین ویزهیی
٢٠١٢	٢٤٤	٤٠٠٠	عبدالجبار عبدالرحمن	٥٠- نهتیبین دیارده و رهفتارین جفاکی
٢٠١٢	١٦٨	٤٠٠٠	باقی نازی	٥١- رێمانا زمانێ کوردی
٢٠١٢	٢٨٨	٣٠٠٠	محمد ابراهیم ئامیدی	٥٢- نه مانا هندهك په یقین زمانێ کوردی
٢٠١٢	٢٩٦	٤٠٠٠	دلشاد طه میرو علي	٥٣- دور المهارات الريادية للمديرين في ابعاد الثقافة التنظيمية الريادية
٢٠١٢	٢٤٠	٤٠٠٠	برهان یحیی هجو حاجی	٥٤- ریهیری رۆژنامه فانییا سهربخوه

وهشانين پروژين ههفېشك و هاريكاري بين
 رنقه بهريا گشتي يا راگه هاندن و چاپ و به لافكرنې
 رنقه بهريا چاپ و به لافكرنې - دهوك

ژ	لايدن	نقيسه	ناهي پهرتوكي	سال
١	كوربه ندا سهردم يا قوتايبيان	به لافوكا سالانه	زمانې داياكي	٢٠١٢
٢	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	ئهمين عهدولقادر	تيور و تهكنيكن شروقه كرنا روماني (تيور، گوشي نيريني، موناج، ديالوگ)	٢٠١٢
٣	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	يونس احمد	رائحة الورد (قصص قصيرة)	٢٠١٢
٤	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	حسب الله يحيى	الكتابة بالحبر الأبيض	٢٠١٢
٥	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	ئدريس عهلي ديرگزيكي	ئهو ستيرا ته فايي (ههلبهست)	٢٠١٢
٦	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	محمد عهلي ياسين	ههفه غهري باي	٢٠١٢
٧	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	دهم هات ديره كي	Hest diaxivin (ههلبهست)	٢٠١٢
٨	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	سهلمان شيوخ مدهي	د عهشقا ته دا (هوزان)	٢٠١٢
٩	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	فههيل محسن	دي روياره كي كه مه كليل ژ بو في دهر گه هي بي وهلات	٢٠١٢
١٠	ئيكه تيا نقيسه رين كورد/دهوك	خالد حسين	روژه كي هو گووت	٢٠١٢

۲۰۱۲	داستانه کا هه لپه سارتی	کومه لا هه لپه ستهانین گه نچ	کومه لا هه لپه ستهانین گه نچ	۱۱
۲۰۱۲	سیما ۲	پروفیسور د. سابر عه بدوللا زیباری	ریکخراوا سیما	۱۲

ومرگيرانا قى پرتووكى بۇ ھندى بوويه، پيزانين پيشهيا
 رۇژنامەقانىي ب شيويهكى گشتى و ب تايبەت پەيامنيري
 پتر بەرچاڭ بكهين داکو ئەم ھەموو پيشهياانە ئەركى خوه
 بجه بينين و ب دروستى رامانا رۇژنامەقانىي ومريگرين.

گەھاندنا نووچەيى بۇ خەلكى ب رىيا دەزگەھين راگەھاندنى
 ئەگەر ھوورانە، راستيانە، پيشهياانە و بى لايەنگيريى نەبيت،
 دى رويى رۇژنامەقانىي د چاقين جىاكى دا شىلى كەت و ئىدى
 خەلكى باوهرى ب رۇژنامەقانا و دەزگەھين وان نامينيت.

